

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1921.

Andra kammaren.

Nr 60.

Måndagen den 13 juni, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 7 innevarande juni.

§ 2.

Föredrogs herr *Hages* vid kammarens nästföregående sammanträde framställda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa spörsmål angående driften vid statens sågverk vid Lövholmen; och blev nämnda anhållan av kammaren bifallen.

§ 3.

Vidare föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av tullverkets utgiftsstater för år 1922 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag för gäldande av kostnader för tillämpningen av lagen om arbetstidens begränsning;

nr 229, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till riksdags- och revisionskostnader;

nr 230, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till återbetalning av vissa under titeln »Förslag till statsverket» anvisade medel;

nr 231, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående avsättning för år 1922 till statsverkets fond av rusdrycksmedel; och

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 60.

nr 232, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om beredande av medel ur statsverkets fond av rusdrycksmedel för bestridande av vissa utgifter jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 4.

*Ang.
återbetalning
av anslag till
statens
kristids-
kommissioner.*

Till avgörande företogs nu statsutskottets utlåtande, nr 233, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om återbetalning av vissa till rörelsekapital för statens kristidskommissioner anvisade anslag jämte i ämnet väckta motioner.

I den till riksdagen den 7 januari 1921 avlåtna propositionen, nr 2, med förslag till tilläggsstat till riksstaten för år 1921 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av det vid propositionen under rubrik »utgifter för kapitalökning: 1921 års tilläggsstat» fogade statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen

att dels under rubriken »Utgifter för kapitalökning: Återbetalning av tillfälliga lånemedel» till återbetalning av vissa rörelsekapital för statens industri- och bränslekommissioner å 1917 och 1918 årens tilläggsstater anvisade anslag såsom särskilda förslagsanslag, högst, att täckas av andra statsinkomster än lånemedel, anvisa för industrikommissionen ett belopp av 5,700,000 kronor och för bränslekommissionen ett belopp av 64,300,000 kronor,

dels ock å inkomstsidan upptaga under riksstatsinkomsttiteln »Diverse inkomster» ett belopp av 20,000,000 kronor samt under rubriken »I anspråk tagna kapitaltillgångar: Uppkomna av egentliga statsinkomster» av statsverkets kassafond 20,000,000 kronor och av statsverkets fond av rusdrycksmedel 30,000,000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten, den 6 juni 1921 avlåten proposition, nr 36^c, med förslag angående nya inkomstberäkningar för 1921 års tilläggsstat och 1922 års riksstat m. m., under åberopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att å 1921 års tilläggsstat bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Återbetalning av tillfälliga lånemedel» för återbetalning av vissa till rörelsekapital för statens kristidskommissioner å 1917 och 1918 årens tilläggsstater anvisade anslag anvisa

dels såsom förslagsanslag, högst, 22,000,000 kronor att täckas av rusdrycksmedelsfonden;

dels ock — utöver oförmälda belopp å 22,000,000 kronor — likaledes såsom förslagsanslag, högst, 48,000,000 kronor, att täckas av andra statsinkomster än lånemedel.

I sammanhang med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta motioner, nämligen

motionen nr 67 i första kammaren av herr *Sandler*;

de likalydande motionerna nr 68 i första kammaren av herrar

Enhörning och *Ingmansson* samt nr 94 i andra kammaren av herr *Thore m. fl.*;

de ävenledes likalydande motionerna nr 110 i första kammaren av herrar *Bodin* och *Jespersion* samt nr 164 i andra kammaren av herr *Broander m. fl.*;

motionen nr 375 i andra kammaren av herrar *Thore* och *Ljungberg*; samt

de likalydande motionerna nr 94 i första kammaren av herr *C. G. Ekman m. fl.* och nr 172 i andra kammaren av herr *Sävström m. fl.*, sistnämnda två motioner i vad de avsåge nu föreliggande ämne.

Ang.
återbetalning
av anslag till
statens
kristids-
kommissioner.
(Forts.)

Utskottet hemställde att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda förslag och med avslag å herrar *Enhörnings* och *Ingmanssons*, *Bodins* och *Jespersion*s, *Thores m. fl.*, *Thores* och *Ljungbergs* samt *Broanders m. fl.* ovanberörda motioner ävensom herr *Sändlers* ifrågasvarande motion, i vad den skilde sig från Kungl. Maj:ts förslag, samt herr *C. G. Ekmans m. fl.* och *Sävströms m. fl.* i ämnet väckta motioner, i vad de avsåge nu förevarande fråga, måtte å 1921 års tilläggsstat bland utgifter för kapitalökning under rubriken »Återbetalning av tillfälliga lånemedel» till återbetalning av vissa till rörelsekapital för statens kristidskommissioner å 1917 och 1918 årens tilläggsstater anvisade anslag

a) anvisa

till återbetalning av anslag till statens industrikommission ett förslagsanslag, högst, ...	5,700,000 kronor
och till återbetalning av anslag till statens bränslekommission ett förslagsanslag, högst.	64,300,000

b) besluta, att för täckande av berörda anslagsbelopp, tillhoppa 70,000,000 kronor, skulle av statsverkets fond av rusdrycksmedel tagas i anspråk 22,000,000 kronor.

Därjämte anmälde utskottet, att utskottet i annat sammanhang komme att avgiva utlåtande beträffande Kungl. Maj:ts förslag om medels uppförande för ändamålet å tilläggsstatens inkomstsida.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Ollas A. Ericsson*, *C. G. Ekman*, *Asplund*, *Lindqvist*, *Jansson* i Falun, *Andersson* i Prästbol och *Hamrin*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda förslag och herr *Sändlers* förevarande motion samt med bifall till herrar *C. G. Ekmans m. fl.* och herr *Sävströms m. fl.* motioner i vad de nu vore föremål för behandling, ävensom med avslag å herrar *Enhörnings* och *Ingmanssons*, *Brodins* och *Jespersion*s, *Thores m. fl.*, *Thores* och *Ljungbergs* samt *Broanders m. fl.* ovanberörda motioner, måtte — — 64,300,000 kronor; och

av herr *Kvarnzelius*.

Sedan utskottets hemställen föredragits, anförde:

Ang.
återbetalning
av anslag till
statens
kristids-
kommissioner.
(Forts.)

Herr Thore: Herr talman! Det framgår av detta utlåtande, att man har så gott som länsat alla överskottsmedel från krigsförsäkringskommissionens verksamhet. I statsverkspropositionen vid riksdagens början föreslogs av finansministern att 20 miljoner skulle tagas av dessa överskottsmedel till ersättande av brister i övriga kristidskommissioner och huvudsakligen bränslekommissionen. Nu har man tagit ytterligare 10 miljoner av detta överskott från krigsförsäkringskommissionen, sålunda sammanlagt 30 miljoner. Praktiskt sett kan man säga, att alla de överskottsmedel, som uppstått av krigsförsäkringskommissionen och som tillkommit genom överdebiteringar å premier vid försäkring av fartyg gått till täckande av brister i övriga kommissioners verksamhet.

Jag finner det synnerligen beklagligt å sjöfartens vägnar, icke blott för sjöfartsnäringen utan även för de sjöfarande, att ingen del av dessa medel, som man bestämt tänkt sig skola gå till sjöfartsändamål, nu kommer att tjäna detta syfte. Det hade för sjöfartsnäringen varit av synnerligen stor vikt, att åtminstone en del av nämnda medel kommit sjöfarten till godo.

Jag finner nu, att framställningar i detta syfte icke funnit någon genklang inom statsutskottet, och det är vid sådant förhållande icke någon nytta till att yrka bifall till den motion, som jag väckte vid riksdagens början, eller till den, som jag framlade för ett par dagar sedan. Men jag har i allt fall ansett mig böra framföra mitt beklagande över att statsfinanserna skola befinna sig i ett sådant tillstånd, att det är nödvändigt att helt och hållet använda sig av de medel, som jag anser bort till mycket stor del komma sjöfarten till godo.

Med herr Thore förenade sig herrar *Ljungberg, Broander, Gardell, Karlström* i Lummelunda och *Olsson* i Kullenbergstorp.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Som kammarens ledamöter torde finna, har en del av utskottets ledamöter, däribland även jag, vid detta betänkande fogat en reservation. Denna vår reservation skiljer sig från utskottets förslag därutinnan, att vi anse, att de 22 miljoner, som Kungl. Maj:t föreslagit skola utgå ur rusdrycksmedelsfonden, böra tagas ur kassafonden. Vår motivering härtill är, att vi anse, att bestämmelserna angående rusdrycksmedelsfonden icke gärna kunna tillämpas i fråga om den sak, som nu föreligger, där det ju gäller att ur rusdrycksmedelsfonden taga medel för att täcka förlust, som uppstått på kristidskommissionernas verksamhet. Vi ha i stället ansett lämpligt, att denna förlust täckes med medel ur kassafonden, ty denna har i viss mån tillförts överskottsmedel, som tillkommit på grund av kristidsförhållandena.

Det är huvudsakligen därför, som jag för min del ansett synnerligen starka skäl föreligga för ett yrkande i enlighet härmed och som föranlett mig att vara med om den reservation, som här avgivits.

Vad angår det spörsmål, som herr Thore bragt på tal, så skall jag icke för min del inlåta mig därpå, då jag antager, att utskottets talesman kommer att vidröra detta.

Jag skall således, herr talman, be att få yrka bifall till den av herr Ollas A. Ericsson m. fl. avgivna reservationen.

*Ang.
återbetalning
av anslag till
statens
kristids-
kommissioner.
(Forts.)*

Herr Waldén: Herr talman, mina herrar! Vad först angår herr Thores beklagande av att statsutskottet icke kunnat bifalla hans motion angående användning av krigsförsäkringskommissionens vinst för sjöfartsändamål, så vill jag erkänna, att det är beklagligt, att man icke kunnat göra detta i någon mån, då det ju hade varit bra att ha en fond för detta ändamål. Men å andra sidan förhåller det sig så, att man måste betrakta dessa medel som statsmedel. Och det statsfinansiella läget är ju sådant, att man måste använda dessa överskottsmedel för att täcka brister på andra områden, där statsmakterna under kristiden måst ingripa. Statsutskottet har därför icke ansett det möjligt att tillmötesgå motionären på denna punkt.

Vad vidare beträffar frågan om att taga de 22 miljonerna ur kassafonden i stället för ur rusdrycksmedelsfonden, så har statsutskottet också härvidlag ansett, att då den brist det här gäller att täcka, nämligen framför allt bränslekommissionens brist, tillkommit för en verksamhet, vilken såsom bränslekommissionens måste betraktas såsom en social verksamhet, och då medel ur rusdrycksmedelsfonden få lov att användas för sociala ändamål, det finnes visst fog för att taga dessa medel ur rusdrycksmedelsfonden. Visserligen skulle man kunna taga dem ur kassafonden, det är nog riktigt, men det är så, att man i själva verket icke vet, hur stort överskott man har i kassafonden. Det beräknas visserligen, att man skulle ha 130 miljoner vid årets slut, sedan man avsatt 150 miljoner i sammanhang med budgetsårets omläggning. Men hur mycket man har kvar av dessa 130 miljoner, vet man ej med visshet. Och vid sådant förhållande och då kassafonden måste vara så stor, att den kan användas till statsregleringsändamål, så har statsutskottet icke ansett lämpligt, att man skall taga 22 miljoner ur denna fond, utan i stället föreslagit att de skola tagas ur rusdrycksmedelsfonden, då vi som sagt inom utskottet ansett, att det ändamål, för vilket sistnämnda fond tillkommit, mycket väl skulle kunna sägas vara av den beskaffenhet, att man här skulle kunna använda dessa medel.

Detta är de skäl, som statsutskottet lagt till grund för sin hemställan om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna utskottets hemställan.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman! Nog måste man väl ändå säga, att det är en ytterst hårdragen tolkning av bestämmelserna angående rusdrycksmedelsfondens användning, när man vill göra gällande, att man skall anlita denna fond för att täcka förluster, som uppstått på bränslekommissionens verksamhet. Jag tycker för min del, att skall man anse sig kunna taga ur denna fond för sådant ändamål, så är hela bestämmelsen om den fonden

Ang.
återbetalning
av anslag till
statens
kristids-
kommissioner.

ren och skär humbug. Jag ber därför att på det allra livligaste få instämna i den reservation, som är fogad till utskottets betänkande. Jag kan för min del icke förstå annat, än att det är tillbörligt och riktigt, att de 22 miljoner, varom här är tal, tagas ur kassafonden.

(Forts.)

Nu kan man säga, att det icke spelar så stor roll, ur vilkendera fonden man tager detta belopp; man täcker ju i varje fall icke här ifrågasvarande förlust med skattemedel. Men det är visst och klart, att om man icke tar pengarna ur rusdrycksmedelsfonden utan ur kassafonden, har man icke med detta belopp minskat rusdrycksmedelsfonden och icke på nu föreslagna sätt förfuskat det syfte, för vilket denna fond tillkommit. Ur statsregleringssynpunkt kan det mycket väl låta försvara sig att man tar detta belopp ur kassaförslagsfonden. Andra kammaren kan därför mycket väl gå med på reservanternas förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Häruti instämde herrar *Sävström, Janson* i Kungsör och *Johansson* i Bro.

Herr *Anderson* i Råstock: Herr talman! Herr *Eriksson* i Grängesberg betonade ju, att det icke spelar någon roll ur statsregleringssynpunkt, om man tar de medel, som det här är fråga om, ur kassafonden, men då herr *Bernhard Eriksson* vill göra gällande, att om man för ändamålet anlitar rusdrycksmedelsfonden, har man helt och hållet gått ifrån det syfte, som man avsett att nå, då denna fond bildades, ber jag att få svara med en motfråga. Vill icke herr *Eriksson* erkänna, att denna fond under kristiden och på grund av kristidsförhållandena vuxit oproportionerligt fort och hastigare än man beräknat, då fonden kom till, och vill icke herr *Eriksson* erkänna, att den verksamhet, bränslekommissionen för sin del bedrev, eller det ändamål, som den var avsedd att fylla, gick ut på att förebygga en befarad bränslebrist och de ödeläggande sociala verkningar, som denna skulle medfört? Om man icke organiserat bränslekommissionen, hade man haft att motse bränslebrist med därav följande svårigheter icke blott för den enskilda hushållningen utan även för industrien, som fått inskränka eller nedlägga driften, vilket skulle försakat en vittomfattande arbetslöshet. Jag tror icke, att man kan förneka, att det var en social uppgift denna kommission hade att fylla. Det var det oväntat snabba fredsslutet, som gjorde, att kommissionen misslyckades med sin verksamhet och att den åsamkade statsverket stora förluster.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr *Olsson* i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Det förvånar mig verkligen, att min ärade kamrat i bevillningsutskottet, som här nyss hade ordet, anser, att ej några svårigheter förefinnas för att reglera staten. Vi ha ju fått åtskilliga framställningar i utskottet, som tyda på att det icke är så synnerligen

lätt att få statsregleringen att gå ihop. Men det var icke för att säga det, som jag begärt ordet, utan jag vill blott erinra, att medan herrarna ligga så starkt i selen för att ur rusdrycksmedelsfonden ingenting får tagas till statsregleringen, så ha ni med frejdigt mod gått med på att faktiskt nästan helt och hållet länsa den andra fonden, som här berörts, nämligen krigsförsäkringskommissionens överskottsmedel. Det är en betydlig skillnad mellan de sätt, varpå dessa fonder skapats, och vore det så, att man hade möjlighet att taga medel endast ur en av fonderna, tycker jag, att det icke borde råda stor tvekan, utan att man borde låta krigsförsäkringskommissionens medel vara kvar, så att sjömännen, som satt sitt liv på spel för att åstadkomma dem, även finge en smula nytta av desamma. De anföllos hårt, som väckt motion rörande denna fråga, därför att man av formella skäl icke ansåg sig kunna göra någonting, men man hade gudbevarns intresse för frågan i sak. Nu ha vi fått svar både i sak och i form och det på ett sätt, som de svenska sjömännen nog komma att begripa. När man nu i sista minuten säger, att det icke går att taga medel ur rusdrycksmedelsfonden, men ej har ett ord att säga när det gäller den andra fonden, då ber jag att få protestera mot ett dylikt tillvägagångssätt.

Ang.
återbetalning
av anslag till
statens
kristids-
kommissioner.
(Forts.)

Herr E r i k s s o n i Grängesberg: Endast några ord som replik till herr Anderson i Råstock. Han säger, att när rusdrycksmedelsfonden instiftades, väntade man icke, att den skulle växa så mycket, och det är möjligt, att herr Anderson har rätt, men har då herr Anderson glömt, att vi förut i dag beslutat att ur denna fond taga 36 $\frac{1}{2}$ miljoner till arbetslöshetens bekämpande och 5 miljoner för hospitalsbygge. När vi sålunda tagit 41 $\frac{1}{2}$ miljoner utan vidare ur fonden, ha vi ju icke hållit strängt på vad som ursprungligen var fondens syfte. Och jag tycker för min del, att nog är det egendomligt, om man skall ha en fond för ett visst ändamål och genom beslut av riksdagen bottenskrapar fonden, så att ingenting finns kvar. Det är ju vad man gör, om man tager dessa omdebatterade 22 miljoner därifrån.

Nu har herr Olsson i Kullenbergstorp framhållit, att det finns stora svårigheter för budgetens uppgörande. Det veta vi, som sitta i bevillningsutskottet, och vi få nog gå med på sådana indirekta skatter för täckande av luckor i budgeten, som för oss äro ytterst osmakliga och motbjudande. Jag är medveten om att så kommer att ske. Men frågan i dag gäller icke täckande av budgeten genom skatter eller andra statsinkomster, utan det gäller att taga medel ur den ena eller andra fonden för ett visst ändamål. Därför vidhåller jag bestämt den uppfattningen, att riksdagen gör klokt, om den icke uttolkar 1911 års beslut så, som här är föreslaget, utan tager dessa medel ur kassafonden i stället för att anlita rusdrycksmedelsfonden, som enligt min mening icke bör tagas i anspråk för sådana ändamål som det här ifrågavarande.

Jag vidhåller yrkandet om bifall till reservationen.

Herr I gel instämde häruti.

Ang.
återbetalning
av anslag till
statens
kristids-
kommissioner.
(Forts.)

Herr R ö i n g: Det är, herr talman, beklagligt, att en så pass viktig fråga som denna skall avgöras vid ett sammanträde, då icke flera av kammarens ledamöter äro närvarande. Men meningarna borde icke vara delade därom, att när rusdrycksmedelsfonden tillkom, tänkte man sig icke, att fonden skulle få en sådan storlek, som den nu fått. Det är uteslutande de abnorma förhållandena under världskriget som föranlett, att fonden vuxit så, som den har gjort. Att nu biträda reservationen skulle innebära att kassafonden ytterligare förminskades, vilken sannerligen blir liten nog ändå, emedan av densamma 150 miljoner beräknas skola tagas i anspråk för budgetårets omläggning. Under sådana förhållanden bör man, herr Eriksson i Grängesberg, betänka sig mer än en gång innan man minskar kassafonden utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit.

Jag tillåter mig vördsamt hemställa, att andra kammaren i det läge, vari frågan nu befinner sig, biträder utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den av herr Ollas A. Ericsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 233, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Ollas A. Ericsson m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 79 ja mot 70 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 234, i anledning av väckt motion om utredning rörande möjligheterna till uppskjutande av vissa statsutgifter;

nr 235, angående beviljande för innevarande års riksdag av visst belopp till gratifikationer åt tjänstemän hos statsutskottet;

nr 218, angående ersättning åt särskilt anlitade biträden hos statsutskottet;

nr 219, i anledning av kamrarnas återremiss av vissa punkter i statsutskottets utlåtande nr 3 A angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1922 tredje huvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet;

nr 220, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående förhöjt statsbidrag till vissa alkoholistanstalter;

nr 221, i anledning av Kungl. Maj:ts under femte huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående vissa anslag till alkoholistvården jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 222, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställning angående anslag till främjande av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 6.

Å föredragningslistan fanns härefter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 223, i anledning av väckta motioner om anslag till understöd åt nykterhetsnämnderna m. m.

*Ang.
understöd åt
nykterhets-
nämnderna
m. m.*

I två likalydande motioner, väckta, den ena, nr 99, inom första kammaren av herr *C. G. Ekman m. fl.* och den andra inom andra kammaren av herr *Sävström m. fl.*, nr 170, vilka hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att av rusdrycksmedelsfonden skulle på 1921 års tilläggsstat ställas ett belopp å 50,000 kronor till Kungl. Maj:ts förfogande för att i huvudsak enligt i motionerna angivna grunder användas till understöd åt nykterhetsnämnderna samt till åtgärder, avseende att främja den uppgift, som ålåg dessa nämnder.

Därjämte hade samma motionärer i två ävenledes likalydande motioner, I: 100 och II: 171, hemställt att riksdagen måtte besluta, att av rusdrycksmedelsfonden skulle på 1922 års stat ställas ett belopp av 100,000 kronor till Kungl. Maj:ts förfogande för att i huvudsak enligt anförda grunder användas till understöd åt nykterhetsnämnderna samt till åtgärder, avseende att främja den uppgift, som ålåg dessa nämnder.

Utskottet hemställde, att ovanberörda motioner icke måtte vinna riksdagens bifall.

Reservationer hade likväl avgivits:

av herrar *Kvarnzelius, Lamm, Bäckström, C. G. Ekman, Tengdahl, Jansson* i Falun, *Carlsson-Frosterud, W. Bäckström, Hamrin* och *Andersson* i Ovanmyra, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte till understöd åt nykterhetsnämnderna samt till åtgärder, avseende att främja den uppgift, som ålåg dessa nämnder i enlighet med i ovanberörda motioner angivna grunder och de

Ang.
understöd åt
nykterhets-
nämnderna
m. m.
(Forts.)

närmare bestämmelser, som kunde av Kungl. Maj:t fastställas, bevilja

a) på tilläggsstat för år 1921 ett förslagsanslag, högst, 50,000 kronor; samt

b) å 1922 års stat ett förslagsanslag, högst, 100,000 kronor; samt

av herr *Ollas A. Ericsson*.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *Jansson* i Falun: Herr talman! Den motion, som här är väckt av herrar *C. G. Ekman*, *Sävström* m. fl. går ut på en hemställan om anslag för att i viss mån bereda ersättning åt nykterhetsnämnderna och även för att dessa skola kunna anskaffa nödiga skrivmaterialier. Utskottsmajoriteten har icke kunnat vara med om att biträda denna motion och grundar sitt avslagsyrkande därpå, att förslaget väckts av enskilda motionärer. Det finnes även de, som anse, att nykterhetsnämnderna mycket väl kunna utföra sitt arbete utan anslag, under förutsättning att intresse finnes för saken.

Gent emot dessa påståenden vill jag endast framhålla det, att i kommuner, som äro synnerligen tyngda av skatter, är det svårt för dessa nämnder att få ens det allra minsta anslag till hjälp för sin verksamhet. Vi förstå då, att det skall bli alldeles omöjligt för fattigt folk, som icke ha annat att leva på än sin lön för dagen, att vara medlemmar i nykterhetsnämnderna. Därför har man också ansett, att om den restriktionslagstiftning, som blivit antagen av riksdagen, skall kunna tillämpas i sin fulla utsträckning, så är det absolut nödvändigt att se till, att man kan erhålla något bidrag till nykterhetsnämndernas verksamhet, så att dessa kunna arbeta även i kommuner, där de ekonomiska förutsättningarna äro synnerligen små. Vi ha därför ansett, att det finnes synnerligen starka skäl för bifall till motionen i fråga.

Gent emot talet om, att det är enskilda motionärer, som kommit med detta förslag, vill jag endast säga, att en av motionärerna i första kammaren är herr *G. H. von Koch*, och ingen lärar väl bestrida, att icke den mannen är synnerligen väl insatt i de förhållanden det här gäller och förstår vad som bör göras för att råda bot på hithörande missförhållanden. Jag tror därför, herr talman, att man även ur den synpunkten med synnerligen stor trygghet kan gå med på ett bifall till motionen.

Med hänvisning i övrigt till den synnerligen utförliga motive-ring, som finnes i motionen, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen, och ber i samband därmed få påpeka, att det är ej mindre än elva reservanter vid utskottets betänkande.

Herr *Anderson* i Råstock: Ja, herr talman, den nu sist anförda omständigheten behöver icke tillmätas avgörande betydelse i detta fallet, utan det gäller väl först att se till, huruvida anslagskravet är motiverat på ett sätt, som gör att man kan bifalla detsamma,

vidare om utredningen är så klar, att den kan anses tillfredsställande, och slutligen om man har klart för sig, vilka konsekvenser ett bifall till motionen kan medföra.

Här fattas snart sagt allting, och om motionen, såsom det upplystes i utskottet, är skriven av en sakkunnig hand, så är ju denne person i sådan ställning, att det icke borde varit omöjligt för honom att hos Kungl. Maj:t utverka en proposition i ämnet. Då hade man fått en fullständig och klar överblick både över hur anslaget skulle användas och huru det skulle fördelas samt också vilka konsekvenser man möjligen hade att räkna med i fråga om kostnaderna för framtiden.

Nu är det ju så, att nykterhetsnämnderna äro tämligen nyinrättade institutioner, och man har således icke hunnit förvärva sig tillräcklig erfarenhet angående deras verksamhet och deras behov av understöd med statsmedel för att nu på enskilda motionärers framställning kunna gå med på att bevilja dels 50,000 kronor på tilläggsstat för i år och dels 100,000 kronor för nästa år. Jag tror det skulle vara enastående i riksdagens annaler, om man ginge med på detta, och jag vill säga, att det vore absolut enastående i statsutskottets annaler, om man skulle gå fram på den vägen att bevilja statsanslag för kommuner i en form, som man icke har utrett på annat sätt än genom enskilda motionärer. De motiv, som här framställas, må vara aldrig så behjärtansvärda och nykterhetsnämndernas verksamhet aldrig så samhällsgagnande; det kan dock icke ett ögonblick falla mig in att vara med om att bevilja statsbidrag på fullständigt nya områden med så ofullständig utredning om behovet och så knapphändig motivering rörande medlens användande som i detta fall samt framför allt i avsaknad av någon som helst utredning, huruvida det eller det beloppet kan vara tillräckligt på den eller den orten. Detta behov är ju så ytterligt varierande, att jag tycker, att motionärerna i år kunde ha lagt sitt krav på utredning, ty då hade de kanske kunnat vinna något för sina synpunkter och då hade kanske utskottet också varit med på förslaget. Men nu skulle vi utan vidare anslå 150,000 kronor, därav 50,000 kronor för i år och 100,000 kronor för nästa år, och sedan skulle Kungl. Maj:t utan vidare sköta om alltsammans. Riksdagen brukar dock vilja uttala vissa önskemål, när det gäller användningen av pengar, och framför allt, när det är fråga om statsbidrag, som skall utgå till kommunerna.

Det är detta jag velat trycka på här och ber nu, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sävström: Herr talman! Jag hade trott, att herr Anderson i RåstocK skulle motivera statsutskottets yrkande om avslag med helt andra skäl än de han nu anförde. Jag tänkte, att det denna gången som vid andra tillfällen skulle vara sparsamhetsskäl, som vore de avgörande. Nu finner jag, att det är helt andra skäl, som dikterat utskottets avslagsyrkande.

När herr Anderson säger att den motiveringen, motionärerna förebragt, icke är tillräcklig, vill jag säga, att om herrarna tagit del

Ang.
understöd åt
nykterhets-
nämnderna
m. m.
(Forts.)

Ang.
understöd åt
nykterhets-
nämnderna
m. m.
(Forts.)

av den motion, som herr von Koch skrivit och som herr Ekman och jag framburit, så få väl herrarna ändå medgiva, att motiveringen är ganska utförlig. Jag måste också i likhet med herr Jansson i Falun säga, att herr von Koch dock är den, som bäst känner till dessa förhållanden, bättre i varje fall än någon av riksdagens ledamöter.

För min del har jag nu varit med om att yrka på, att dessa nykterhetsnämnder, som arbeta i kommunerna, må kunna erhålla anslag för att upprätthålla sin verksamhet. Men jag vill säga, att det är egendomligt, att de, som arbeta för den nuvarande restriktionslagstiftningen, som gilla motbokskontrollen, som gilla det Brattska systemet, så starkt gått emot detta anslag. Det har jag som förbudsvän svårt att förstå, ty om jag vore anhängare av det nuvarande systemet, skulle jag sannerligen rösta för bifall till detta förslag. Jag tycker sålunda, att skälen för herrarna på andra sidan äro större att gå på bifall än att gå på avslag.

Man säger, att det hade varit bättre, om Kungl. Maj:t framlagt proposition i ämnet, och det förstår jag också, men om man vill, att nykterhetsnämndernas verksamhet skall fortsättas och det nuvarande restriktionssystemet vidmakthållas, så finns det nog skäl att bifalla det av motionärerna framställda yrkandet.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr A n d e r s o n i Råstock: Eftersom herr Sävström vill ha ytterligare ett skäl för utskottets ståndpunkt, kan han få det. Det är så, att även sparsamhetssynpunkten spelat in här liksom också hänsynen till konsekvenserna. Skall man börja ge statsbidrag till kommunerna, vilja vi ha reda på, var det skall sluta, och framför allt måste vi ha det i statsutskottet. I annat fall skulle vi sköta oss synnerligen illa.

Vidare är det på det sättet, att motionärerna på sid. 18 i utskottets betänkande sagt ifrån, att de bara velat ge dem, som i nykterhetsfrågan äro med dem oliktänkande, tillfälle att »under så gynnsamma betingelser som möjligt i gärning bestyrka detta förhållande», nämligen att vårt restriktionssystem är den bästa tänkbara anordningen för rusdryckshanteringens ordnande. De säga också på samma sida: »I detta sammanhang vilja vi dock öppet uttala, att, då vi förorda anslag på sätt i denna motion sker, vi icke tro, att ens därmed tillfredsställande resultat skola ernås.» Jag skall tillåta mig fråga, om riksdagen brukar gå med på att bevilja anslag på enskilda motionärers framställning, i synnerhet om motiveringen är lagd så, att motionärerna själva beklaga, att de icke därmed nå tillfredsställande resultat. Jag tror, att det är ganska ovanligt. Det är icke skäl att i denna debatt försöka göra frågan till en nykterhetsfråga. Jag har förklarat, att om man begärt en utredning, skulle jag varit med om saken, men man kan ej gå på bifall till det nu föreliggande förslaget på så lösa boliner, som här skulle vara fallet, det vågar jag påstå, trots att herr von Koch skrivit denna motion.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Hamrin: Herr talman! Det är ofta så i denna kammar, att ganska grava anmärkningar riktas mot de institutioner och organisationer, som fått anslag av statsmedel för bedrivande av nykterhetsarbete i landet, och man har från vissa håll rent av framställt yrkande om, att dessa anslag skulle indragas. Här föreligger en framställning, som går ut därpå, att man skulle ekonomiskt understödja den officiella nykterhetsverksamhet, som riksdagen vid ett tidigare tillfälle beslutat skola anordnas, ett arbete, som ju går ut därpå att försöka förebygga spritmissbruk och hjälpa dem, som av omåttligt begär efter spritdrycker fått sin hälsa och sin ekonomi undergrävd. Det förefaller mig då egendomligt, att man här verkligen reser krav på, att få bättre kontroll över dessa medels användning, än när det gäller sådana medel, som blivit utanordnade till enskilda nykterhetsorganisationer. Man har i det senare avseendet litat till den kontroll, som ligger däri, att i spetsen för dessa organisationer stå allmänt kända och välkända personer, som ju inom riksdagskretsar ha det allra största anseende, och vi hysa den tillförsikten, att den kontroll, som utövas beträffande dessa medels användning, jämväl sker genom de revisorer, som granska vederbörande organisationers förvaltning och räkenskaper. Det gäller i dag de officiella nämnder, som äro inrättade på grund av riksdagens beslut och som utses efter bestämda regler av kommunala förvaltningar, och då är det egendomligt, att man här verkligen reser krav på mera skärpt kontroll, än som sker i avseende på de medel, som utanordnas till respektive organisationer, om vilka jag förut talat. Det må härmed vara hur som helst.

Jag måste säga till statsutskottets ärade vice ordförande, att jag för min personliga del alldeles som herr Sävström icke är synnerligen entusiastisk för nykterhetsnämnderna, men det förefaller mig egendomligt, att man på annat håll, där man med visst förakt eller nonchalans ser på den enskilda nykterhetsverksamheten, icke vill vara med om att stödja den officiella nykterhetsverksamheten.

Varför jag för min del gärna ansluter mig till den motion, som i detta ämne blivit framställd, är huvudsakligen därför, att då dessa nämnder inrättats, finner jag det alldeles abnormt, att de i viss mån skola i ekonomiskt avseende vara beroende av spritbolagen, vilkas verksamhet de skola kontrollera.

Vidare vill jag erinra om det förhållandet — som ju är känt av oss alla — att här ifrågavarande anslag skulle utgå ur rusdrycksmedelsfonden. När vi se, hurusom denna fond nu så totalt raserats, att hela det ändamål, för vilket fonden kom till, i verkligheten blivit borteliminerat, så förefaller det vara egendomligt, att man icke vill tillstämja, att dessa jämförelsevis små belopp tagas ur denna fond. Man må tala så mycket som helst om de sociala ändamål, som man enligt de gällande bestämmelserna har rätt att främja med medel tagna ur rusdrycksmedelsfonden, denna fondbildning syftade dock fram mot den tidpunkt, då man verkligen skulle vidtaga den radikala åtgärden att totalt stänga rusdryckskranarna här i landet. Nu ha vi olika tankar och meningar om möjligheten att nå

Ang.
understöd till
nykterhets-
nämnderna
m. m.
(Forts.)

Ang.
understöd åt
nykterhets-
nämnderna
m. m.
(Forts.)

det målet och när vi kunna nå detsamma. Men det är väl icke för mycket, om man under tiden använder en ringa bråkdel av dessa penningar till avhjälpande av rusdrycksflodens ödeläggelser här i landet.

Jag hörde inte, om herr Sävström redogjorde för bestämmelserna i 1913 års beslut om rusdrycksmedelsfonden; men det var ju så, vill jag minnas, att det skulle användas en procent av statens inkomster av rusdryckstrafiken för nykterhetsändamål. Hade vi haft samma bestämmelser kvar nu, så hade vi, såvitt jag kan förstå, haft cirka en miljon kronor om året för nykterhetsarbetet. Nu begär man från denna fond detta anslag utöver de belopp, som redan utgå från densamma, men allt detta uppgår i varje fall icke till en fjärdedel av vad som enligt de gamla bestämmelserna skulle hava utgått till nykterhetsarbetet i landet.

Ser man vidare på, hurusom staten allt mer och mer gör sig beroende av rusdrycksförsäljningen, i rak och klar strid mot riksdagens förut uttalade mening och bestämda önskningsar, så är det ju också egendomligt, att man nu verkligen icke vill tillåta användandet av dessa penningar på sätt föreslagits. Av de nya inkomstberäkningarna framgår ju, att vi för nästa år skola uttaga av från rusdryckshanteringen kommande medel, enligt vad jag vill minnas, omkring 105 miljoner kronor. Vad kommer att ligga bakom hela denna inkomst, vad kommer av nöd och elände att ligga bakom insamlandet av dessa 105 miljoner kronor? Jag skall icke ge mig in på det kapitlet, men då jag nu erinrat därom, vill jag säga: Hur kan man då motsätta sig, att officiella myndigheter få medel i sina händer för att bedriva sin verksamhet för att söka skydda de svaga, dem, som hålla på att duka under på grund av denna hantering?

Herr Anderson i Råstock lägger hela sin huvudargumentering på det bristfälliga i utredningen, hur medlen skola fördelas. Jag upprepar vad jag nyss sade: När man beträffande de enskilda organisationerna funnit det tillfredsställande med den kontroll, som nu finnes, så är det ännu mindre anledning att kräva några nya grunder, då vi naturligen förutsätta, att vederbörande myndighet kommer att utfärda bestämmelser angående medlens handhavande och användning, innan de överlämnas till nykterhetsnämnderna.

Jag ber att få vädja till kammarens verkliga nykterhetsvänner att i detta avseende stödja reservationen, till vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Med herr Hamrin förenade sig herrar *Alexandersson*, *Johanson* i Huskvarna, *Jonsson* i Mörkhult, *Karlsson* i Gasabäck och *Bergström* i Bäckland.

Herr *E r i k s s o n* i Grängesberg: Herr talman! Vore det nu så, som statsutskottets vice ordförande låter förstå, att utskottets majoritet egentligen icke har något emot saken, utan att det hänger på den bristfälliga utredningen, så tycker jag, att det är underligt, att man icke använt den väg, som man brukat använda förr i statsut-

skottet, när man icke velat taga en anslagsfråga, beträffande vilken man varit tveksam. Man har ju då alltid brukat hemställa om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning.

Och har det varit så, att majoriteten icke velat gå på den vägen, så ha reservanter brukat anföra yrkande i den riktningen. Den vägen har herr Anderson i Råstock i detta fall icke kommit ihåg.

Nu tycker jag dock, att det är underbart, att det skall vara så förskräckligt farligt att anslå dessa 100,000 kronor och att man kan befara att det skall bli så svåra konsekvenser. Man borde erinra sig att vi sannolikt om ett par dagar, utan vidare få taga 30 miljoner kronor till i ökade inkomster från rusdryckerna och då borde man väl orka med detta belopp för rusdrycksbrukets bekämpande. Jag vet, att det skall vara principer i statsutskottet, men man skall väl ändå icke gå till en fullständig överdrift med principerna. Jag förstår ju, att man kan vara något tveksam, när på detta område en framställning kommer motionsvis.

Vore det vidare så, att det här gällde statsmedel i allmänhet, kunde jag förstå invändningarna mera, än då det, som det här gör, gäller att taga medel ur rusdrycksfonden, från en inkomstkälla, som ger över 100 miljoner kronor.

Hur är det nu på detta område? I fjol sommar hade jag tillfälle att något följa denna verksamhet. Det anordnades förra året ute i landet av socialstyrelsen och kontrollstyrelsen gemensamt konferenser, till vilka man sammankallat nykterhetsnämnderna i de skilda länen för att med dem diskutera eller kanske rättare sagt för att lämna dem upplysning på området för deras verksamhet. Socialstyrelsen, som har att handlägga ärenden rörande alkoholistvården inom landet, hade funnit, att de flesta nykterhetsnämnder stå alldeles främmande för denna verksamhet. Kontrollstyrelsen, som har uppsikt över rusdrycksförsäljningsbolagen, hade funnit, att nykterhetsnämnderna hava i många fall mycket vaga begrepp om rusdrycksförsäljningslagens innebörd, särskilt då det gäller motboks kontrollen. Därför ansågs det nödvändigt att konferera med ombud för nykterhetsnämnderna samt hålla upplysande föredrag ävensom överläggningar om vissa frågor, dock utan att några uttalanden gjordes. Dessa konferenser mottogs med mycket stor tillfredsställelse, såvitt jag vet, överallt. Det framgick vid dessa konferenser, att nykterhetsnämnderna hade det i allmänhet svårt ställt ur ekonomisk synpunkt. Kommunerna lämna i regel inga anslag. I vissa städer med större befolkning har man anställda konsulenter, som arbeta med alkoholistvården. Men nämnderna ha svårt att av kommunerna erhålla medel till ersättning åt dessa konsulenter och för täckande av andra utgifter de hava. Deltagarna i dessa konferenser hade i allmänhet den uppfattningen, att av de medel, som komma in genom rusdrycksförsäljningen, nykterhetsnämnderna borde kunna få något bidrag till bestridande av sina direkta utgifter. Det är sålunda inte alls fråga om att nu skapa en ny ämbetsmannakår och ej heller fråga om att av statsmedel åstadkomma arvoden för kommunala förtroendeuppdrag. Jag kan inte förstå annat, än att den tankegången är rik-

*Ang.
understöd åt
nykterhets-
nämnderna
m. m.
(Forts.)*

Ang.
understöd åt
nykterhets-
nämnderna
m. m.
(Forts.)

tig och att — låt vara man kan säga att framställningen bort komma från Kungl. Maj:t — det finns goda skäl för att nu bevilja anslaget, även om det begärts motionsvis.

Jag ber sålunda, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Nilsson i Vibberbo instämde häruti.

Herr Rydén: Herr talman! Jag har verkligen svårt att förstå, att statsutskottet avstyrkt motionen av de skäl, som angivits. Beträffande först och främst själva sakfrågan vill jag säga, att var och en, som var med, när lagen angående nykterhetsnämnderna antogs, icke torde ha undgått att göra den reflektionen, att denna lag, på vilken byggts ganska stora förhoppningar, i många hänseenden blivit en missräkning, blivit en lag på papperet, en lag som icke haft större verkningar i livet. Helt säkert är en av huvudanledningarna till detta just att dessa nykterhetsnämnder haft för små resurser att röra sig med, inte bara ifråga om personliga arbetskrafter utan framför allt ifråga om medel att röra sig med. Icke minst torde frånvaron av möjlighet till samarbete mellan nykterhetsnämnderna och av någon arbetskraft, som kunde stå i spetsen för det hela, ha medverkat till, att nykterhetsnämnderna icke kunnat fylla sin viktiga uppgift i samhället.

När man då kommer med en motion, som, det vågar jag säga, verkligen är så innehållsrik och ger så pass många viktiga och rikliga direktiv som fallet är med denna motion, men densamma avstyrkes av statsutskottet, då har jag svårt att undvika den känslan, att om man varmt velat själva saken, man helt säkert kunnat komma förbi dessa formella synpunkter. Statsutskottet är naturligtvis sina traditioner troget. Men de medlemmar av utskottet, som nu tillhöra majoriteten, kunna nog icke åberopa någon större konsekvens för sitt ståndpunktstagande. Jag ber att få erinra om en annan motion här i riksdagen, som var av mycket stor och principiell innebörd, nämligen frågan om beredande av studielån åt fattiga, begåvade studerande. Jag vågar säga, att den motionen var på intet sätt mer utformad med avseende å ledande synpunkter och direktiv, än vad denna motion är, men en eller annan av dem, som nu tillhöra majoriteten i statsutskottet, hjälpte dock tillsammans med några andra till att genomdriva ett positivt riksdagsbeslut i det ärendet. Ärendet förekom på den tid jag förestod ecklesiastikdepartementet. Jag har därför haft tillfälle se, hur man verkligen kan, även om man icke har en vidlyftig utredning, ifall man blott har vissa ledande direktiv i ett riksdagsbeslut, på rent administrativ väg ordna en sådan sak, om man har vilja för den. Det gjorde man den gången beträffande studielånen, och det har inte hörts några anmärkningar mot det sätt, varpå regeringen ordnade den saken, fastän det icke förelåg någon stor omfattande utredning. Jag måste därför säga, att vill man saken, har man här synnerligen god anledning att nu fatta ett positivt beslut.

Slutligen kan jag icke underlåta säga, att jag tycker det vore rätt underligt, om riksdagen samma dag, som den har för statsändamål tagit ett betydande belopp ur rusdrycksmedelsfonden, skulle vägra att till nykterhetsnämnderna bevilja ett anslag, som i förhållande till fondens storlek är relativt obetydligt. Det var dock meningen med denna fond, att den skulle tjäna det arbete, som bedrivs på olika områden mot dryckenskapen, vare sig det gäller rent upplysningsarbete eller social verksamhet.

Jag har därför icke kunnat underlåta att giva tillkänna min uppfattning, att jag finner mig på mycket goda skäl kunna både yrka bifall till och rösta för den reservation, som är avgiven i ärendet.

I detta anförande instämde herrar *Hedvall*, *Höglund* och *Paulsen*.

Herr E. A. Nilson i Örebro: Herr talman! Jag är väsentligen förekommnen av den näst föregående ärade talaren, men jag skall tillåta mig att anföra ett par synpunkter utöver dem han anförde och likaledes understryka en och annan tanke, som uttalades av honom.

Det har här som främsta skäl mot, att man här skulle följa reservanternas mening, anförts att anslaget skulle gälla en kommunal angelägenhet. I anledning härav får jag emellertid förklara, att jag har en fullständigt avvikande mening. Därför att det är kommunala organ, som skola omhändervärd denna angelägenhet, är det icke sagt, att det är en kommunal angelägenhet. Den angelägenhet, som det här gäller, är en statlig angelägenhet av yttersta vikt. Varför? Jo, därför att det måste alltid betraktas vara en ytterligt viktig angelägenhet, att den lagstiftning rörande rusdryckshandeln, som statsmakterna ha genomfört, efterleves, icke allenast formellt utan också efter denna lagstiftnings anda. Den lagstiftningen förutsätter, att det skall finnas nykterhetsnämnder och att nykterhetsnämnderna skola kunna utföra en viss arbetsuppgift. Men att nykterhetsnämnderna visserligen formellt finnas, men i brist på medel icke kunna utföra sin uppgift, det kan ej vara till gagn för statslivet. Så ser jag denna sak.

Nu sägs det, att man skall icke på enskilda motionärers framställning öka statsutgifterna. Men här ligger saken så, att beloppet skulle tagas från rusdrycksmedelsfonden och sålunda ingen direkt belastning av budgeten behöva ske. Står då ändamålet i så god överensstämmelse med bestämmelserna rörande denna rusdrycksmedelsfonds användning, att man med trygghet kan anvisa ifrågasvarande belopp från rusdrycksmedelsfonden? På den frågan svarar jag obetingat ja. Således finnes här enligt min uppfattning intet reellt eller formellt skäl att ställa sig avvisande mot motionerna, utan tvärtom tala alla skäl för vad reservanternas härutinnan yrkat.

Nu har statsutskottets ärade vice ordförande sagt, att om det varit fråga om en skrivelse till Kungl. Maj:t i motionernas syfte, så

Ang.
undersiöd åt
nykterhets-
nämnderna
m. m.
(Forts.)

skulle han gärna varit med om denna sak. Av denna anledning frågar jag: om statsutskottets majoritet intresserat sig för denna sak, varför har då icke statsutskottets majoritet föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t i motionernas syfte? Så har icke skett. Att reservanterna, som stått på den ståndpunkten, att de ansågo sig kunna tillstyrka beloppets anvisande på detta sätt, icke yrkat på ett skrivelseförslag är helt naturligt, men när majoriteten, som ville saken, dock icke ville medlens anvisande på sätt motionärerna här ifrågasatt, borde den begärt en skrivelse i motionernas syfte.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen och avslag på utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Sehlin*.

Herr *Lübeck*: Herr talman! Jag har varit rätt tveksam, när det gällt att taga ställning till denna fråga. Av de skäl, som anförts, var det särskilt ett, som gjort intryck på mig, nämligen att rusdrycksmedelsfonden kunde sägas komma till sin avsedda användning för ett sådant ändamål som detta, och detta särskilt, när den samtidigt skall tagas i anspråk för andra ändamål, som kunna sägas stå på ytterkanten av det, som egentligen avsetts med densamma. Men jag har dock stannat vid att följa utskottets majoritet och detta huvudsakligen av skäl, som jag i korthet skall be att få redogöra för.

Det ena skälet är, att det här synes föreligga alldeles för liten översikt, huru de anslag användas, som från riksdagens sida äro beviljade för nykterhetsrörelsens befrämjande. Vi ha direkta anslag för rusdrycksmissbrukets bekämpande under åttonde huvudtiteln, och under femte huvudtiteln ha nyss anslag beviljats för praktiskt taget likartade ändamål. Det är förvånande, att icke dessa anslag blivit sammanförda under en post, så att man på en gång kunnat få dessa saker. Nu kommer en tredje form under övervägande och en form, där man, såvitt jag kan förstå, är inne på en helt ny väg beträffande dessa anslag.

Jag har den uppfattningen, att det måste vara kommunernas och systembolagens uppgift att taga hand om nykterhetsnämndernas verksamhet. Herr Nilson i Örebro säger, att det är en statsuppgift, att dessa nykterhetsnämnder verka på ett tillfredsställande sätt. Men till vilka konsekvenser skulle icke detta leda? Det finnes i så fall en otrolig massa statsuppgifter att övervaka kommunala nämnder av olika slag, som tillkommit på grund av beslut av statsmakterna. Men ingen har begärt statsanslag för att övervaka eller främja dessa nämnders verksamhet. Jag kan icke se annat, än att man genom ett bifall till motionen skulle komma in på en alldeles ny väg.

Dessutom kommer härtill, att det är alldeles oklart, huru dessa anslag till nykterhetsnämnderna skule komma till användning. Här finnes ett uttalande i reservationen på sid. 20 av följande lydelse: »— — — utskottet vill uttala, att de till nämnderna lämnade bidragen icke i något fall må tillmätas i sådan omfattning, att de kunna bereda i och för sig eftersträvansvärd förtjänstmöjlighet utan

endast avse att betäcka med nämndernas verksamhet förbundna oundgängliga kostnader.» Ja, om någon kan bliva klok på, hur dessa medel böra användas, på grund av denna motivering, skulle jag vilja höra, hur han förklarar saken. Härav framgår icke, huru dessa medel skola utgå, om de exempelvis skola användas till arvoden o. d. Den saken får man icke någon klarhet om.

Jag kan, herr talman, icke finna, att denna fråga är så angelägen, att man bör avvika från den ordinarie vägen. Regeringen lär väl, sedan den tagit närmare del av de sociala intressen, som det här gäller att främja, och sedan vederbörlig utredning verkstälts i frågan, ej underlåta att komma tillbaka med denna sak till riksdagen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Waldén: Herr talman! Då från ett par håll gjorts anmärkning mot oss medlemmar av utskottet, som icke gått med på denna motion av det skälet, att det icke föreligger någon utredning, och därför mena, att vi borde föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t angående en sådan utredning, så skall jag be att få säga, att jag för min del inom utskottet framhållit, att jag skulle kunnat vara med om en dylik skrivelse. Men det förelåg icke något förslag härom på afdelningen, och tiden var så knapp, att det icke var möjligt att formulera en sådan i utskottet. Av denna anledning har jag icke framställt något positivt förslag härom inom utskottet, vilket under andra förhållanden kunnat vara önskligt och möjligt.

Jag skulle vilja säga, att då jag önskat en sådan utredning så skulle jag velat, att den även kommit att omfatta nykterhetsnämndernas befogenhet och uppgifter och huru långt dessa böra sträcka sig. De bestämmelser, som för närvarande gälla för dessa nämnder, äro vaga och obestämda med hänsyn till vad de skola ha att uträtta. Visserligen skola de taga hand om alkoholister och lämna råd och upplysningar till vederbörande bolagsstyrelser, men deras uppgifter äro i alla fall, som jag nämnde, mycket obestämda. Jag skulle gärna vilja vara med om att giva dem större befogenhet, och jag skulle t. o. m. gärna se, att de helt och hållet övertog t. ex. motboks kontrollen och för övrigt en del uppgifter från bolagsstyrelserna, som för dessa styrelser äro synnerligen svåra och obehagliga. Men då man här söker framställa denna sak så som om nykterhetsnämnderna komma att stå i ett slags beroende av bolagsstyrelserna, ifall dessa styrelser lämna dagtraktamente åt en och annan ledamot, som biträder vid kontrollen, så får jag säga, att jag icke kan förstå detta. Ty det är väl så, att dessa styrelser å ena sidan och nykterhetsnämnderna å den andra icke stå i något motsatsförhållande till varandra. Bolagsstyrelsen skall tillsättas på sådant sätt, att den skall handha företagens verksamhet i nykterhetens och sedlighetens intresse, vilket är precis samma uppgift, som åligger nykterhetsnämnderna. Det bör alltså här icke vara ett sådant motsatsförhållande, som reservanterna och herr Hamrin i någon mån vilja göra gällande att det skulle förefinnas.

*Ang.
understöd åt
nykterhets-
nämnderna
m. m.
(Forts.)*

Ang.
understöd åt
nykterhets-
nämnderna
m. m.
(Forts.)

Nu är det så, att då det gäller den mera individuella kontrollen, som enligt kontrollstyrelsens anvisningar skall genomföras detta år, bolagsstyrelserna sätta sig i förbindelse med nykterhetsnämnderna för att få hjälp och råd av dem, och då ha styrelserna fått tillåtelse att lämna dagtraktamente åt nykterhetsnämndernas representanter. På det sättet har man ju i i någon mån redan tillgodosett det behov, som det här gäller att avhjälpa med det förslag, som föreligger i motionen.

För närvarande har jag sålunda icke kunnat gå med på denna motion, sådan den föreligger. Det förvånar mig, att herr Rydén som gammal statsutskottsledamot nu återigen söker att i något slags demagogiskt syfte understödja denna motion. Han vet mycket väl, att man bör vara försiktig i statsutskottet, innan man går med på en motion, då det icke föreligger tillräcklig utredning, huru medlen skola användas och vilka konsekvenser det kan medföra för framtiden. I ett sådant fall som detta bör man kunna erkänna, att försiktighet är påkallad och att man därför bör ställa sig avvisande. Jag är icke mot att dessa nämnder få ett stöd i framtiden. Men jag vill erinra om, att detta måste medföra konsekvenser i den riktningen, att även andra nämnder kunna få avlöning, när de ha uppgifter av den art, att den kan vara mycket mera maktpåliggande och kanske innebära mera arbete än nykterhetsnämndernas. Gent emot herr Nilson i Örebro vill jag säga, att nog är väl t. ex. fattigvårdsstyrelsernas uppgift ett rent statsändamål och detta kan också sägas om vilken annan styrelses eller nämnds som helst uppgift inom våra kommuner. Nykterhetsnämnderna äro dock kommunala styrelser de som andra, och enligt min uppfattning bör man icke ställa dem framför andra styrelser.

Dessa ha varit de skäl, som föranlett mig att sluta mig till utskottets hemställan, och jag ber att få yrka bifall till densamma.

Herr A n d e r s o n i Råstock: Herr talman! Jag nödgas säga ett par ord till min vän herr Rydén. Det förvånar mig i alldeles särskilt hög grad, att han så obetingat talar för reservationen. Jag ber dock att i all enkelhet få påminna herr Rydén om, att man här gått in för att t. o. m. begära anslag på tilläggsstat. Sådan brådska är det väl ändå icke med detta. Om jag icke känner herr Rydén alltför illa, brukar han i särskilt hög grad vända sig mot den myndigheten, emedan han anser, att det är att missbruka anordningen med tilläggsstat. Jag delar i det fallet fullständigt hans uppfattning.

Beträffande studielånen, som av herr Rydén berördes, vill jag säga, att man i fråga om de medel, som därvidlag anslagits, hade tänkt sig en cirkulation. Det var vidare där fråga om lån, vilka skulle komma att återbetalas efter viss tids förlopp. Man hade alltså möjlighet att räkna med, hur mycket man skulle behöva. Här är det raka motsatsen.

När herr Eriksson i Grängesberg sade, att det här icke alls vara fråga om att anställa och avlöna nya funktionärer eller utgiva medel för några nymodigheter, utan endast fråga om att lämna bidrag

till nykterhetsnämnderna, så vill jag säga, att det är så långt ifrån fallet, att man i motionen, på sidan 16 i betänkandet, finner angivet följande, som jag, även om jag tröttnat kammaren, skall be att få citera; det heter där: »Endast sådana nykterhetsnämnder, som tillsatts för sin speciella uppgift, böra ifrågakomma för erhållande av statsbidrag. Men därjämte torde krävas, att nämnden visar sig vara organiserad på ett så betryggande sätt, att verkligt resultat kan förväntas av dess arbete. Att uppställa en och samma organisationsform för hela vårt vidsträckta land, är givetvis omöjligt. Funktionärer av olika beskaffenhet bliva säkerligen å olika håll lämpliga. Å större platser finge dessa särskilt inriktas på uppgiften, att efter nämndens anvisningar och på dess ansvar utföra förberedande undersökningar angående personer, som till nämnden anmälts såsom hemfallna i dryckenskap. Övervakningen av sådana personer, som nämnden funnit falla under lagen om behandling av alkoholister, samt det personliga arbetet för återupprättande av i dryckenskap hemfallna individer skulle även höra dit; detsamma är förhållandet med de ganska omfattande och invecklade åtgärder, som måste föregå interneringen av alkoholister å anstalt samt likaså deras övervakning efter interneringstidens slut, varvid dock bör uppmärksammas, att beslut angående ansökan om internering bör fattas av nämnden i sin helhet.» Sedan kommer en sats om Stockholm, som jag icke anser mig behöva läsa upp nu. Därefter heter det: »Jämväl det mångskiftande arbete, som betingas av det nuvarande försäljningssystemet, bör enligt nämndens anvisningar utföras av nämnda organ. Hit hör sålunda den ömtåliga uppgiften att företaga undersökningar beträffande personer, som uppgivits förverkat sina motböcker antingen på grund av spritmissbruk eller genom olaglig överlåtelse av motbok. Vidare hör hit kontrollen över de s. k. ombudens verksamhet och i allmänhet övervakning av försäljningssystemets tillämpning. Det samarbete mellan nämnden och systembolaget, som åsyttrar förbättring av nykterhetstillståndet, bör i främsta hand vila på ifrågavarande organ.» Men sedan kommer det: »Första gången anslag beviljas, bör nykterhetsnämnd uppvisa en detaljerad plan för sin verksamhet samt därefter vara skyldig att årligen avgiva en redogörelse för arbetet.» Så än ytterligare: »Utöver vad nu är sagt torde statsbidrag efter prövning kunna lämnas för särskilda ändamål. I våra större städer liksom i stora landskommuner kunna vissa förhållanden, såsom förekommande olaglig försäljning av rusdrycker, missbruk av försäljningsrätten, övervakning av alkoholister etc. föranleda, att nykterhetsnämnden anställer särskilda ombud i skilda delar av kommunen för att biträda med övervakande av nykterhetstillståndet. I den mån sådana anordningar efter prövning befunnits lämpade för sitt syfte böra de kunna understödjas genom statsbidrag.»

Vad är det, herr Bernhard Eriksson, om icke en ny, som herr Lindhagen brukar kalla det, funktionarism, som kommer fram här, utan att man vet vad det kommer att kosta? Och det är ur den synpunkten, jag velat ha utredning om saken. Här rör det sig om cirka 2,500 kommuner, som kunna komma i fråga, och de anslagsbelopp på

*Ang.
understöd åt
nykterhets-
nämnderna
m. m.
(Forts.)*

Ang.
understöd åt
nykterhets-
nämnderna
m. m.
(Forts.)

50,000 och 100,000 kronor, som det nu gäller, äro endast en droppe i havet. Men man har tagit till — det medger jag — så försiktigt för att på den vägen lura in riksdagen utan att den visste, vilka konsekvenser i ekonomiskt avseende detta skulle ha. Och jag nödgas vidhålla, att vi inom utskottet skulle kunnat få ganska mycket uppsträckning av andra kammaren, om vi utan vidare slukat en sådan motion, som det här är fråga om.

Men sedan kommer det, som absolut klarlägger, att det skall vara ytterligare ämbetsmän. Jag är ledsn att nödgas taga kammarens tid och uppmärksamhet i anspråk ytterligare, men då statsutskottet här blivit utsatt för anfall, så måste jag göra det. Det heter i fortsättningen i motionen: »Såsom förut framhållits kräves på detta arbetsområde en kraftig upplysningsverksamhet. Endast en början kan anses vara gjord. Det torde därför vara nödvändigt att anställa en person, vilken i egenskap av konsulent kan biträda de många nykterhetsnämnderna och deras sammanslutningar med råd och anvisningar, upplysande föredrag o. s. v.»

Är det icke framför allt av den här satsen tydligt, att det gäller att få fram en ny tjänsteman, som skall avlönas med de här medlen? Jag tycker det skulle varit ansvarslost av utskottet, om utskottet sväljt en sådan sak utan att blinka och icke gjort det motstånd, som jag anser vi äro skyldiga att göra.

Sedan heter det på sidan 18 på ett ställe, varur jag också skall citera ett par tre rader: »Då det här gäller en såväl omfattande som betydelsefull uppgift, vilken ställer stora krav på statsbidrag, är det naturligtvis av stor vikt, att överledningen och kontrollen av verksamheten i hela landet blir den lämpligast möjliga.» Ja, det är saker, som man naturligtvis fullt och helt kan erkänna, men det är detta, som jag anser vara absolut outrett: vad det kommer att kosta, huru verksamheten skall organiseras och vilka belopp man har att vänta, att detta skall kräva för framtiden.

Utän att vilja bemöta herr Hamrin, som ville försöka göra detta till en nykterhetsfråga, vilket det icke är, nödgas jag, herr talman, vidhålla mitt yrkande.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Jag har icke deltagit i statsutskottets behandling av detta ärende, men om jag det gjort, skulle jag ha anslutit mig till reservationen, och detta på den grund att jag anser, att nykterhetsarbetet under tidernas lopp haft en så ofantlig betydelse för den allmänna folknykterheten och haft så litet bidrag av staten för detta sitt samhällsgagnande arbete, att man icke behöver riva upp en så fruktansvärd principstrid, när det gäller detta lilla anslag. För övrigt har jag aldrig funnit, att varken herr Anderson i Råstock eller herr Waldén, när det varit fråga om anslag, som vunnit deras gillande, varit så farliga principbitare, varför från deras sida föga anledning finnes att orda så vitt och brett om de så vidlyftiga konsekvenserna. Det är ju dock så, att Kungl. Maj:t skall utforma närmare bestämmelser för detta anslags användning, och jag föreställer mig, att Kungl. Maj:t därvidlag

skall låta sig angeläget vara att utarbete sådana bestämmelser, som kunna leda till en god användning av anslaget. Därför ber jag få yrka bifall till reservationen.

*Ang.
understöd åt
nykterhets-
nämnderna
m. m.*

(Forts.)

Herr Waldén: Jag vill bara säga det, att med den motivering, herr Jönsson i Revinge har, kan man taga vilket anslag som helst, som kommer motionsvis fram i riksdagen, ty då kan man bara säga, att Kungl. Maj:t styr nog om så att det blir bra ordnat med den saken. Det förvånar mig, att herr Jönsson i Revinge kan som statsutskottsledamot anlägga sådana synpunkter på den föreliggande frågan.

Herr Rydén: Jag vet icke, herr talman, men jag måtte ha ett ytterst olyckligt sätt att uttrycka mig, när jag blivit beskylld för att göra utfall mot statsutskottet. Jag försökte anlägga så ödmjuk ton som jag kunde. Men för såvitt det icke är en särskilt ful gärning att yttra sig mot statsutskottet över huvud taget, så var det icke min avsikt — det betyder jag — att på något sätt sära statsutskottets majestät i detta fall.

Jag vill bara påpeka i fråga om innehållet i detta ärende sådant det föreligger, om vi bifalla reservationen med de restriktioner, som äro gjorda i reservationen, att »utskottet förutsätter dock därvid, att en ändamålsenlig fördelning av anslagen må kunna åstadkommas utan anordnande av en särskild institution för detta ändamål, varjämte utskottet vill uttala, att de till nämnderna lämnade bidragen icke i något fall må tillmätas i sådan omfattning, att de kunna bereda i och för sig eftersträvansvärd förtjänstmöjlighet utan endast avse att betäcka med nämndernas verksamhet förbundna oundgängliga kostnader». Om man har det direktivet och riksdagen gör det till sitt och man vidare har hela denna — jag vidhåller det — ovanligt utredande motion, som ligger till grund för detta, så dristar jag mig säga, att jag skulle i vart fall, om jag hade haft att pröva ett sådant ärende som medlem av regeringen, icke sett några som helst överstiglika svårigheter att på grundval av vad som här föreligger ordna denna sak klokt och praktiskt. Det kan ske, och vi ha — det vågar jag säga — många gånger, både herr Anderson i Råstock och jag, varit med om att tillstyrka anslag, där det förelegat väsentligt mindre utförlig och mindre klar utredning, än vad som föreligger i detta fall. Om kammaren hörde efter vad herr Anderson i Råstock läste upp, så får jag säga, att icke är jag för min del rädd för detta, ty jag tycker det var ganska kloka tankar, som där utvecklades i motionen.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Anderson i Råstock: Med anledning av herr Rydén formella hövlighet mot statsutskottet får jag säga, att han kan när som helst draga in den, ty vi ha icke behov av den, utan vi begära endast att såsom andra utskott få ärendena sakligt prövade, och från den synpunkten har jag gått ut i de inlägg jag gjort.

Jag vill endast tillägga, att för att icke skjuta bort allt krut

Ang.
understöd åt
nykterhets-
nämnderna
m. m.
(Forts.)

på en gång har jag sparat en liten sats, som jag nu skall be att få läsa upp och överlämna till herrarnas begrundande. Det heter i motionen här nederst på sidan 18 i utskottsbetänkandet: »Beträffande slutligen det belopp, som kan komma att krävas för den nu skisserade verksamheten, är det naturligtvis omöjligt att ens tillnärmelsevis ännu kunna företaga någon beräkning.»

Jag vidhåller mitt yrkande.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr Kvarnzelius m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren, med avslag å statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 223, bifaller den av herr Kvarnzelius m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 91 ja mot 66 nej, vadan kammaren, med avslag å utskottets hemställan, bifallit den vid utlåtandet av herr Kvarnzelius m. fl. fogade reservationen.

§ 7.

Föredrogos vart för sig

statsutskottets utlåtanden:

nr 224, i anledning av Kungl. Maj:ts i särskild proposition gjorda framställning angående anslag till täckande av kostnader för fastighetstaxering år 1922;

nr 225, i anledning av väckt motion om efterskänkande av vissa mjölkhandlanden P. M. Johansson påförda utskylder; och

nr 226, i anledning av väckt motion om vissa lönetillägg åt manliga lärare i manlig slöjd vid de allmänna läroverken;

bevillningsutskottets

betänkande nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 §, 20 § 1 mom. och 22 § i förordningen den 15 december 1914 angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket; och

memorial:

nr 59, angående ersättning åt av utskottet vid behandling av vissa ärenden anlitade biträden; och

nr 60, angående särskild ersättning åt tjänstemän hos utskottet; samt

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 14, i anledning av första kammarens beslut rörande väckt motion om höjning av lösenavgiften för mutsedlar och viloståndsresolutioner.

Utskottens i nämnda utlåtanden, betänkande och memorial gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

§ 8.

Vidare förekom till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 33, i anledning av väckta motioner om omedelbart upphävande av lagen om arbetstiden å svenska fartyg eller inställande tillsvidade av dess tillämpning.

*Ang.
upphävande
av lagen om
arbetstiden å
svenska fartyg
m. m.*

Uti två inom riksdagen väckta lika lydande motioner, nämligen nr 72 i första kammaren av herr *Trygger m. fl.* och nr 118 i andra kammaren av herr *Lindman m. fl.*, vilka hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade föreslagits, att riksdagen måtte för sin del besluta, att lagen den 24 oktober 1919 om arbetstiden å svenska fartyg omedelbart måtte upphöra att gälla eller åtminstone tillämpningen därav inställas tillsvidade.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen i anledning av ovanberörda motionerna måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning rörande verkningarna av lagen den 24 oktober 1919 om arbetstiden å svenska fartyg samt till riksdagen inkomma med de förslag, som därav kunde föranledas; och

2) att förevarande motioner, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet under 1) hemställt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *von Sydow, Boberg, Andersson* i Knäppinge, *Carlsson* i Solberga och *Sundling*, vilka ansett, att förevarande motioner bort av utskottet tillstyrkas.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr *Lövgren* i Nyborg: Herr talman! Jag skall icke göra något yrkande, som avviker från utskottets hemställan, men när jag genomläst detta utskottsbetänkande och de bilagor, som äro fogade till detsamma, så har jag icke kunnat undgå att finna, att utskottet tämligen ensidigt tycks ha behandlat den här saken. Här finns en promemoria utarbetad av en kapten Rundblom i kommerskollegium, en promemoria som är så ensidig, att den mycket väl kunde ha varit skriven av redareföreningen själv. Det är saker och ting i den här promemorian, som äro vilseledande i högsta grad, eller också är det abstrakta, teoretiskt utpekulerade fall, som aldrig

Ang.
upphävande
av lagen om
arbetstiden å
svenska fartyg
m. m.
(Forts.)

inträffa i verkligheten, och man kan naturligen icke bedöma en lag efter sådana fall, som man har teoretiserat upp på ett sådant sätt. Författaren av nämnda promemoria har t. ex. tagit sig friheten att här konstruera fram — det är på sidan 8 — en sammanlagd övertidsersättning för en söndag på 48 kronor, och det ser naturligtvis förfärligt ut det där. Men nu ligger ju saken så till, att åtta timmar kan vara ordinarie arbete, och dessutom har han jämfört en båtsmanshyra nu med en matrosbyra före kriget, vilket väl icke kan vara riktigt. Slutligen ligger ju saken så till, att i verkligheten utgöres $\frac{2}{3}$ av skeppsbesättningen av lättmatrosor och jungmän, och till söndagstjänstgöring uttager man förnämligast lättmatrosor och jungmän och låter de äldre slippa den tjänstgöringen. Följaktligen kommer, även om det skulle utgå övertidsersättning, summan icke att uppgå till mer än högst hälften av det han kommit till i sina beräkningar. Över huvud taget vimlar denna promemoria av abstrakta och teoretiska utläggningar, som icke ha någon motsvarighet i verkligheten, och jag måste säga, att det är beklagligt, att man icke har infordrat ett yttrande också från manskapsorganisationerna. Ty detta är ett typiskt utlåtande från en redarorganisation. Och när nu det utredningsyrkande blir bifallet, som utskottet hemställt om, så skulle jag verkligen hoppas, att man får en opartisk undersökning angående denna lags verkningar. Om kommittén eventuellt skulle bli sammansatt av sådant folk, som har skrivit den här promemorian, då blir det sannerligen allt annat än en opartisk utredning.

Jag har velat begagna tillfället för att påpeka detta, i sammanhang med att saken går igenom här, för att möjligen få någon liten smula hänsyn även för manskapets synpunkter i den blivande utredningen.

Herr Andersson i Knäppinge: Herr talman! Jag skall icke mycket upptaga tiden.

Mot det beslut, som utskottet fattat, ha vi reserverat oss beroende därpå, att vi ansett, att det bort tagas någorlunda hänsyn till motionen i ärendet. Sådan sjöfarten är kräver den ovillkorligen litet särskild uppmärksamhet rörande möjligheterna att kunna uppehållas densamma. Med anledning därav ha vi velat, att en utredning i det hänseendet skulle komma till stånd i enlighet med vad som i motionen har framhållits. Jag skall som sagt icke giva mig in på detaljerna i det hänseendet utan endast be att få yrka bifall till reservationen.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes av herr Andersson i Knäppinge, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 33, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 98 ja mot 45 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9.

Härefter förelåg till avgörande andra lagutskottets utlåtande, nr 34, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning till förebyggande av samhällsfarliga arbetsinställelser m. m.

*I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.*

I nedan nämnda inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade och av andra lagutskottet behandlade motioner, samtliga åsyftande åtgärder till förebyggande av samhällsfarliga arbetsinställelser, hade föreslagits,

i de likalydande motionerna nr 5 i första kammaren av herr *Ingeström m. fl.* och nr 53 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Landeryd *m. fl.*, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta närmare utreda i motionerna berörda spörsmål och snarast möjligt förelägga riksdagen förslag till sådan lagstiftning och andra åtgärder i syfte att lämna jordbruket berättigat skydd mot den fara, som genom arbetsnedläggelser m. m. hotade detsamma;

i de likalydande motionerna nr 73 i första kammaren av herr *Kvarnzelius m. fl.* och nr 121 i andra kammaren av herr *Edén m. fl.* att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om skyndsamt utredning angående möjligheten att genom utbyggande av nuvarande lagstiftning och genom nya lagstiftningsåtgärder i anslutning till de synpunkter, som i motionerna angivits, söka förebygga s. k. samhällsfarliga arbetsinställelser samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill denna utredning kunde föranleda;

i de likalydande motionerna nr 131 i första kammaren av herr *Karl Johansson* i Sölvedal *m. fl.* och nr 204 i andra kammaren av herr *Westman m. fl.*, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte snarast möjligt till främjande av arbetsfreden inom jordbruket framlägga förslag till en på rättvisa och billighet byggd och efter jordbrukets behov avpassad lagstiftning, som reglerade arbetsavtalet och dess rättsverkningar och därvid innehölle bestämmelser om obligatorisk medling och om varseltid, som från båda sidor skulle iakttagas vid arbets-

*I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.*

(Forts.)

tvister, samt om obligatorisk skiljedom vid vissa rättstvister och vid sådana arbetskonflikter, från vilken sida de än framkallades, vilka vore av samhällsfarlig natur;

i motionen nr 132 i första kammaren av herr *von Sydow*, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning angående användande av avtalsstridiga eller samhällsvådliga blockader i arbetstvister samt till riksdagen inkomma med de lagförslag, vartill utredningen kunde giva anledning; samt

i motionen nr 206 i andra kammaren av herr *Björkman* i Norrköping *m. fl.*, att riksdagen måtte besluta att anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning om möjligheten att förebygga s. k. allmänfarliga arbetsnedläggelser samt förelägga riksdagen de förslag i ämnet, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att riksdagen i anledning av ovanberörda motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t, med beaktande av vad av utskottet anförts, måtte till prövning upptaga, huruvida åtgärder till arbetsfredens bevarande, utöver vad redan vidtagits, ytterligare kunde företagas samt för riksdagen framlägga de förslag, som härav kunde föranledas.

Uti en vid utlåtaudet fogad reservation hade herrar *Carl E. Svensson, Linder, Sigfrid Hansson, Hagman, Johanson* i Stockholm och *Holmström* hemställt, att förenämnda motioner icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Hagman*: Herr talman, mina herrar! De åtta motioner, till vilka vi nu övergå, i allmänhet kända under beteckningen motionerna rörande de samhällsvådliga strejkerna, äro undertecknade av icke mindre än 139 av riksdagens ledamöter. Redan detta stora antal ledamöter, som undertecknat och därigenom instämt i dessa motioner, giver oss en aning om den stora vikt, som tillerkännes just dessa spörsmål. Jag vill här i förbigående säga, att det är ju alldeles klart, att för varje medborgare i vårt land, som icke är direkt arbetsgivare och som icke är direkt arbetare, gör sig naturligtvis den synpunkten mycket starkt gällande, att det vore i allra högsta grad önskvärt, om man kunde ur vårt samhällsliv borteliminera alla dessa konfliktorsaker, alla dessa stora stridigheter och alla dessa förluster av arbetsdagar, som för närvarande förekomma. Men detta problem är nog betydligt mera komplicerat än så, och därför går det säkerligen icke för sig att lösa detta problem på lagstiftningens väg på det sätt, som dessa motionärer för sin del tänkt sig.

Om man ser frågan ur rent nationalekonomisk synpunkt, vore det naturligtvis önskvärt att få bort dessa konflikter, men motionärerna hade dock, när de ingått på denna fråga, bort anföra någonting om omfattningen och arten av de avtalsstridiga strejker, som de påstå förekomma i så rikt mått. Det finnes emellertid intet

i motionerna om dessa saker, utan man gör helt enkelt gällande, att utvecklingen tenderar dithän, att dessa samhällsvådliga, avtalsstridiga konflikter blivit betydligt flera under de senaste åren, och därför menar man, att nu måste från riksdagens sida åtgärder vidtagas i syfte att få till stånd andra förhållanden på detta område.

Jag har emellertid sett efter, hur det förhåller sig med speciellt de s. k. avtalsstridiga konflikterna. Om man går tillbaka i tiden så långt som till perioden 1903—1907, finner man, att det under dessa fem år förekommo påståenden om att kollektivavtal skulle avnågondera parten ha brutits i 294 fall. Under 1908 skulle det ha skett i 37 fall, under 1909 i 40 fall, 1910 skulle det ha varit 24 fall, 1911 20, 1912 20, 1913 25, 1914 24, 1915 23 och 1916 71. När vi sedan komma in i den speciella kristiden, är det klart, att även dessa fall av avtalsbrott ökats på grund av det tryck, varför kollektivavtalen voro utsatta. Vi finna då, att under 1917 har påståenden gjorts om avtalsbrott i 162 fall, under 1918 i 217 fall och under 1919 — det sista år, för vilket statistik föreligger — i jämnt 100 fall. Sålunda finna vi, att redan under 1919 har antalet påstådda avtalsbrott mycket starkt gått tillbaka. Om man ser efter, hur många dylika fall det varit under hela den period, som jag här berört, eller från 1903 till 1919, finner man, att det är sammanlagt 1,057 eller i genomsnitt per år 62 påståenden om avtalsbrott. Man måste särskilt starkt poängtera, att det gäller *påståenden* om avtalsbrott, ty i regel är det så, att det ingalunda är ostridigt, att ett avtalsbrott föreligger, när det gäller kollektivavtal. På detta område förhåller det sig på det sättet, att ibland är det endast den ena sidan, som gör gällande, att avtalsbrott föreligger, under det att motsidan bestrider det, och i vissa andra fall påstå parterna ömsesidigt mot varandra, att avtalsbrott föreligger. Skall man hålla sig till de fall, där endera parten erkänner, att avtalsbrott föreligger från hans sida, blir det ett ännu mindre antal fall.

Jag tror därför, att man först och främst måste säga sig, att dessa motionärer skjutit betydligt över målet, när de gjort gällande, att det skulle föreligga någon speciell fara i vårt land därigenom, att de avtalsstridiga strejkerna skulle hava starkt vuxit i antal, varför icke längre kollektivavtalen skulle kunna betraktas såsom någon verklig fredsgaranti. Det är å andra sidan uppenbart, att dessa avtal lika väl som alla andra avtal under den kristid, vi genomgått, varit utsatta för mycket hård påfrestning, och det är fullkomligt naturligt, att i en tid av starkt fallande penningvärde, såsom förhållandet varit från 1915 och framåt, då man på många ställen hade avtal, som gällde under många år, och då det icke gick för sig att få den nominella lönen reglerad med hänsyn till det fallande penningvärdet, höllo icke dessa avtal, utan det vidtogs en eller annan stridsåtgärd från den ena sidan för att få förhållandena mera avvägda i överensstämmelse med den sidans intressen. Men när man nu motionerar om att här skall tillgripas lagstiftningsåtgärder, kan man dock med utgångspunkt från de här anförda siffrorna finna, att svårigheterna ingalunda äro av den art, att på grund därav anledning

*I fråga om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.*

(Forts.)

*I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
institälleser
m. m.
(Forts.)*

finnes att tala om några samhällsfarliga och avtalsstridiga konflikter. Ser man på förhållandena under de sista åren, finner man, att det årligen gjorts i genomsnitt 115 påståenden om avtalsbrott under åren 1915—1919, och jag vill verkligen göra gällande, att när organisationsförhållandena på båda sidor nått den utveckling, som fallet är, och då vi för närvarande ha omkring 425,000 arbetare i landet, som arbeta efter kollektivavtal, och det finnes många tusen sådan avtal gällande, innebär detta antal påståenden om avtalsbrott ingalunda någon hög siffra. Det finnes nämligen intet område, där klassintresse-motsättningarna äro så starkt tillspetsade som just på arbetsplatserna, och när alla dessa motsättningar, som här komma till synes, utmynna i öppna konflikter, är det tydligt, att arbetsgivarna först och främst störas i sina förtjänstmöjligheter, att vidare andra samhällsgrupper störas i sina spekulationer och att den stor allmänheten naturligtvis framför allt störes i sina vanor. Härigenom uppkommer detta strävande att försöka genom lagstiftningsåtgärder undanröja alla dessa s. k. missförhållanden och komma fram till en annan ordning på detta område.

Det är ej heller första gången, som här i riksdagen dessa angelägenheter behandlas. År 1905 t. ex., då samma sak behandlades, var frågan föremål för mycket ingående debatter, och redan då uttalade ju andra kammaren den uppfattningen, att det varken var nödvändigt eller lämpligt att skrida till någon speciell aktion på detta område, i det att kammaren avslög då föreliggande motioner, något som jag för min del även vill hoppas blir fallet denna gång. När man sedermera 1910 och 1911 gjorde försök att reglera kollektivavtalet och dess rättsverkningar i sin helhet, avslögs även propositionerna därom båda åren av riksdagen, därför att svårigheterna att komma fram till en tillfredsställande lösning befunnos vara så stora, att majoriteten icke trodde, att det var möjligt. Alla dessa svårigheter, som tidigare gjort sig gällande, föreligga verkligen nu också, och det är fullständigt enastående, att 139 ledamöter av riksdagen ha ansett det möjligt att nu genomföra vad man då icke trodde vara möjligt. Det är visserligen sant, att man i de flesta motionerna stannat vid att begära, att ärendet skall utredas, men motionerna äro verkligen blottade på positiva uppslag i en sådan utsträckning, att därav framgår, att motionärerna själva i varje fall icke kunnat angiva några riktlinjer för hur denna utredning skall baseras, om man skall kunna komma till något positivt resultat.

Vad de föreliggande motionerna angår, så hemställes det nu i motionen nr 43 i första kammaren av herr Kvarnzelius och motioner nr 121 i andra kammaren av herr Edén, vilka motioner äro likalydande, att man skall vända sig mot de samhällsfarliga arbetsinstitälleser, som äro huvudtemat i motionerna. Med samhällsfarliga arbetsinstitälleser menar man då, såvitt det framgår av motiveringen, sådana arbetsinstitälleser, som äga rum vid gas- och elektricitetsverk och andra kommunala verk, där man anser, att samhällets intressen alldeles speciellt sitta emellan. Vid en del av dessa arbetsinstitälleser kan man verkligen icke tala om någon egentlig samhällsfara i

större utsträckning än vid arbetskonflikter i allmänhet, och det är nog mycket svårt att kunna bevisa, att någon egentlig samhällsfara här föreligger. Det framkommer också ur dessa motioner någonting annat, som ger vid handen, att man egentligen sträcker sina önskemål betydligt längre än till det naturliga att uppnå arbetsfred under den tid då kollektivavtalen äro gällande, ty motionärerna beklaga ju, att där kollektivavtal träffas, arbetsfreden kan tänkas riskeras, då kollektivavtalen utlöpa. Det vore verkligen intressant att höra motionärernas uppfattning om vad som skall göras för att kunna förhindra, att arbetarna betrakta sig såsom fullständigt obundna den dag, när avtalen icke längre äro gällande.

Man talar också i dessa motioner om att man på sina håll lyckats på frivillighetens väg få till stånd förhandlingsordningar, men dessa förhandlingsordningar kunna uppsägas, och då kunna också likartade risker komma att uppstå. Man säger också, att på andra områden, där den enskildes intressen stå på spel och där konflikterna taga större omfattning, bör man undersöka, huruvida dessa icke kunna förekommas. Dessa motioner gripa således om hela arbetsmarknadsproblemet, i den mån det sammanfattas i förhållandet mellan arbetare och arbetsgivare. Detta ger tydligen anledning till en utredningsprocedur av mycket stor omfattning, och därest kammaren behagade godkänna dessa motioner, komma vi väl så småningom fram till förhållanden, som bli likartade med dem som förelågo vid 1910 och 1911 års riksdagar.

I motionen nr 206 i denna kammare av herr Björkman i Norrköping har framförts ungefär enahanda synpunkter, men några speciella fall, där samhällsfarliga konflikter skulle hava förekommit, anföras icke, utan man måste tvärtom medgiva, att man i de kollektivavtal, som träffats t. ex. mellan kommunerna och deras arbetare, infört förbud mot arbetsinställelser och för intressetvister tillskapat förhandlingsordningar. Men klagomålen gälla nu, att man icke har någon absolut garanti för att dessa förhandlingsordningar, detta förlikningsförfarande och dessa skiljedomsbestämmelser komma att efterlevas. Det minsta man kan begära är väl också, att man icke framställer motioner med sådana yrkanden, förrän det visat sig, att de parter, som frivilligt överenskommit om sina arbetsvillkor, icke längre hålla dem. Eller är det meningen, att när man talar om det beklagliga i att konflikter kunna uppstå, sedan avtalen upphört att gälla, man vill införa någon slags modern form av livegenskap, på det att denna absoluta arbetsfred, som man talar om, skall i en eller annan form kunna garanteras?

I motionen nr 5 i första kammaren av herr Ingeström och i motionen nr 53 i denna kammare av herr Nilsson i Landeryd samt i motionen nr 204 i andra kammaren av herr Westman i Brobygård inskränker man sig till att begära en speciell lagstiftning för jordbruket. Men alla dessa svårigheter, som föreligga, när det gäller att lagstifta om arbetsförhållandena inom den egentliga industrien, de föreliggande naturligtvis i lika hög grad beträffande jordbrukets arbetsförhållanden, och om man icke lyckas lösa problemet inom in-

*I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.
(Forts.)*

*I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.
(Forts.)*

dustrien, så gör man det naturligtvis icke heller inom jordbruket, och alldeles samma omdöme, som man måste fälla om försöken att kringskära industriarbetarnas rörelsefrihet och avtalsfrihet på dessa områden, måste man även anföra beträffande försöken att binda jordbruksarbetarnas rörelsefrihet. I de sistnämnda motionerna, som speciellt röra sig om jordbrukets arbetsförhållanden, har man emellertid gjort ett försök att komma med positiva uppslag för frågans bedömande och lösning. Man framkastar, att man bör söka få till stånd en obligatorisk medling, att man bör söka få till stånd bestämmelser om varseltid och att man bör söka få till stånd obligatorisk skiljedom vid vissa rättstvister, där konflikten är av samhällsvadlig natur etc. Men om man penetrerar problemet djupare, skall det visa sig, att i den mån man icke vill kriminalisera dessa förhållanden, förutsätter det ju alltid parternas godkännande till frivilliga överenskommelser, om man skall få till stånd dessa bestämmelser om varseltid och obligatorisk skiljedom vid vissa rättstvister. Då måste man göra sig den frågan: finns det någon möjlighet att genom lag föreskriva, att i de kollektivavtal, som träffas på vissa kanske i lag närmare uppräknade områden, skola bestämmelser om dessa förhållanden ingå? För min del tror jag icke, att detta är möjligt, därför att parterna nog vilja själva med hänsyn till sina egna intressen avgöra, vad som skall stå i kollektivavtalen, och därest man söker utifrån så att säga föreskriva, hur dessa avtal skola avfattas, kan det verkligen hända, att man åstadkommer ett resultat med en helt annan räckvidd och av en helt annan beskaffenhet, än vad man i dag från motionärernas håll tänkt sig. Ty varför uppkommer det över huvud taget konflikter på dessa områden, som kanske beröra samhället mera direkt i vissa fall än i andra fall? Jo, naturligtvis därför, att det icke varit möjligt att på överenskommelsens väg träffa ett avtal, att ena parten vägrat att sluta ett kollektivavtal eller att kollektivavtal icke följas o. s. v. I många fall uppkomma även konflikter, därför att avlöningarna icke utbetalas, och man kan därför säga, att det är en mängd skiftande anledningar till att konflikter på arbetsmarknaden komma till stånd. Att tro, att man genom lagstiftning skall kunna reglera dessa ytterligt komplicerade förhållanden, är verkligen att överskatta lagstiftningens makt och betydelse. Nu är det dock så här i vårt land, att vi lyckats på frivillighetens väg få till stånd en verklig industriell rättsordning, som, om man icke utifrån på ett tryckande och hårt sätt ingriper i densamma, helt säkert kommer att under frivillighetens former utveckla sig till verklig stadga och fasthet, så att vi så småningom skola uppnå de önskemål, som motionärerna framhålla, i den mån de äro verkligt berättigade, utan att man därför behöver någon tvångslagstiftning på detta område. I den mån som arbetsgivare och arbetare sammansluta sig i sina organisationer och i den mån som kollektivavtalen, som äro den naturliga förbindelselänken mellan dessa organisationer, utvecklas, torde helt säkert också den nödvändiga stadga och fasthet i arbetsförhållandena, som tarvas, utveckla sig, och man kan naturligtvis i ingen mån vara berättigad att lägga t. ex. kristidens speciella avtalsbrottsiff-

ror till grund för ett bedömande av förhållandena i framtiden. Såsom jag tidigare anförde, har nämligen ingen enda av motionärerna ansett, att man skulle kunna kriminalisera dessa arbetskonflikter, och då är i själva verket kollektivavtalet den enda och hållbara förutsättningen för att man på detta område skall kunna lyckas åstadkomma någon som helst lagstiftning, som iär något positivt värde och positiv betydelse. Det har också socialstyrelsen i sitt utlåtande betonat mycket starkt, att förutsättningen för att en lagstiftning skall lyckas på detta område, är just, att det finns organisationer, och att det finns kollektivavtal dem emellan. Den säger på sid. 17 i andra lagutskottets betänkande nr 34: »Det torde emellertid redan nu kunna konstateras att, där statsmakterna sökt sträcka sin medverkan vid tvisters lösande längre än till en rent medlande verksamhet, de haft att utgå från en redan befintlig eller samtidigt genomförd lagstiftning angående förenings- och avtalsväsendet. Man har sålunda i utlandet, där ej redan tidigare en allmän förenings- och avtalslagstiftning förefunnits, jämsides med lagstiftning till förebyggande av arbetsinställelser upptagit till legislativ reglering fackorganisationers och avtalsinstitutets rättsliga ställning eller i själva medlings- och skiljedoms-lagstiftningen inpassat bestämmelser härom, varförutan en speciella föreskrifterna om villkor för eller förbud mot arbetsnedläggelser med straffpåföljd måste bli ineffektiva.»

*I fråga
om samhälls-
arliga arbets-
inställelser
m. m.
(Forts.)*

Man måste då fråga sig: finns det någon möjlighet att i vårt land få till stånd en dylik lagstiftning om kollektivavtal? Och kan det tänkas, att parterna äro villiga att fortsätta att sluta dylika kollektivavtal i den mån, som en lagstiftning pålägger dem tvingande innehållsbestämmelser? Det är ingalunda säkert, och skulle det visa sig, att arbetareklassen icke på ett legalt sätt kan tillgodose sina intressen och icke får bibehålla den rörelsefrihet, som den hittills haft, kan det hända, att en lagstiftning, sådan som motionärerna tänkt sig, i själva verket icke kommer att minska de s. k. samhällsvådliga striderna och avtalsstridiga strejkerna, utan kommer att gå ut över kollektivavtalen såsom sådana, och i den mån som vissa arbetaregrupper eller alla arbetaregrupper anse sina intressen kräva, att man icke längre sluter några kollektivavtal, har man i själva verket icke vunnit någonting med en dylik lagstiftning, som motionärerna åsyfta. Det är ju såsom bekant redan nu så, att utan en sådan lag det finns grupper, som starkt ifrågasätta att slopa sina kollektivavtal, därför att de anse, att dessa avtal binda dem i deras rörelsefrihet. Då, såvitt jag kan bedöma, allt fortfarande kollektivavtalens sunda utveckling är ett önskemål för den industriella rättsordningens bibehållande, som här på frivillighetens väg utarbetats i vårt land, vore det också mycket märkvärdigt, om man skulle genom lagstiftning bidraga till att dessa kollektivavtal spolierades i stället för att man tvärt om på allt sätt borde främja deras utveckling.

Det är mycket intressant att på detta område göra några jämförelser mellan förhållandena i vårt land, som nu enligt motionärernas påståenden skulle vara speciellt urusla, och förhållandena i ut-

*I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.
(Forts.)*

landet, där man också gått fram på alldeles samma linje, som motionärerna önska, och där man gjort sådana försök att lagstifta för att minska konflikternas antal. Förhållandena ha emellertid verkligen klivit sådana, att denna lagstiftning ingalunda manar till efterföljd. T. ex. i Nya Seeland, där man haft de i detta hänseende mest utvecklade bestämmelser, har man så småningom dels modifierat dem och dels helt och hållet övergivit dem därför att det har sagts t. ex. av folk, som känna till dessa förhållanden, att det är visserligen sant, att här nere i denna del av världen har man fasta bestämmelser, som skola förhindra konflikter av olika slag på arbetsmarknaden, men det finns heller icke något land i världen där det strejkas och lockoutas så mycket som fallet är där nere, så att man är alldeles överens om, att den lag, som man har, är för närvarande utan någon som helst verkan och betydelse för en lyckligare utveckling av förhållandena mellan arbetare och arbetsgivare.

Om vi så gå över till vårt grannland Norge, där man haft bestämmelser om obligatorisk medling och obligatorisk skiljedom, finna vi, att kort före den nyss avslutadeorstrejksens utbrott, upphörde denna lag att gälla, och då fanns det ingen i norska stortinget, som önskade — och regeringen ville icke heller — göra något för att förlänga denna tvångslagstiftning, som man där hade, utan man lät verkligen, trots det man visste vad som komma skulle, denna lag upphöra att gälla. Detta synes mig vara ett mycket starkt belägg för att man där borta tvivlar på möjligheterna av att på det sättet åstadkomma ett positivt resultat på det området.

Här hemma i vårt land ha vi enligt mitt sätt att se — och jag har dock hållit på åtskilligt med dessa angelägenheter — kommit så långt, som det är möjligt att komma utan att skada och riskera den utveckling på frivillighetens väg, som vi haft i så rikt mått under de senaste 20 åren på detta område. Vi ha vårt förlikningsförfarande och den centrala skiljenämnden, som båda äro så lagda, att de ansluta sig till parternas frivilliga strävanden och frivilliga anslutning. Så snart man vill försöka gå längre än hit, komma intresse-motsatserna att medföra, att speciellt arbetaresidan måste intaga en helt annan taktisk ståndpunkt för att på det sättet möjliggöra, att de intressen, som måste tillgodoses, bli vederbörligen tillgodosedda. Ehuruväl jag för min del ingalunda tvekar att säga, att jag tror, att det kommer en tidpunkt, när vi även i vårt land på detta område komma att både önska och genomföra en dylik lagstiftning, vidare eller mindre vid, äro dock förhållandena för närvarande icke sådana, att en dylik lagstiftning är önskvärd eller ens kan genomföras. Om man försöker att mot parternas önskan och vilja genomföra bestämmelser av tvångsnatur, kommer det endast att medföra svårigheter, som man enligt mitt sätt att se bör kunna undvika, därest man låter förhållandena tillsvidare allt fortfarande utveckla sig på frivillighetens väg. Däremot kan man naturligtvis indirekt medverka till att konflikterna icke komma att ökas, men då skall man gå fram på helt andra vägar än dem, som motionärerna föreslagit.

Man skall icke påyrka, såsom vi ha bevittnat här under de sista åren, att den 8-timmarslag, som till sist genomfördes, skall upphävas eller annulleras. Man skall tvärt om se till att man får densamma anpassad efter det praktiska livets behov och arbetaresidans önskemål. Man skall se till att bostadsförhållandena bli ordnade. Man skall medverka till att ordentliga löner och arbetsvillkor förekomma. Man skall se till framför allt att det osäkerhetsmoment, som heter arbetslöshet och vad därmed följer, blir borteliminerat. Gör man detta, har man i själva verket främjat arbetsfreden på ett mycket bättre sätt än genom ett bifall till någon eller några av de motioner, som här i dag föreligga.

Det finns en motion bland dessa, som ligger i en klass för sig, och det är herr von Sydows motion nr 132, i första kammaren. Han har för sin del speciellt uppehållit sig vid blockaderna, men man kan om denna motion anföra alldeles samma huvudargument som beträffande alla de övriga; och trots den betydande insikt, som motionären har på dessa områden, har icke ens han ansett sig kunna anföra någon positiv linje, efter vilken utredningen skall gå. Han har endast uppräknat fall av blockad, som enligt hans mening varit av den beskaffenhet, att de dels skadat det allmänna och dels skadat arbetarna själva, men några positiva uppslag för en dvlik utredning finnas icke. När man läst igenom motionen nr 132, får man mycket starkt den känslan, att motionären själv haft ett stort behov av att tala om dessa saker, och jag kan aldrig tro, att han för sin del är övertygad om möjligheten att åstadkomma en lag, som skall leda fram till den arbetsfred, som naturligtvis alla innerst inne åstunda, ehuru väl man icke är överens om de medel, som skola användas för vinnande av detta mål. Jag tror för min del, att därest dessa motioner skulle bifallas och en utredning skulle iscensättas, som skulle taga sikte på att framlägga förslag på dessa områden, komme det att bliva visserligen en mycket intressant litteratur, men fullständigt betydelselös för problemets fortsatta utveckling och lösning, och den kunde rent av stanna den utveckling på frivillighetens väg beträffande arbetsrätten, som vi ha i vårt land. Det är detta, som gör, att vi socialdemokrater inom utskottet icke ett ögonblick kunnat reflektera på att biträda dessa motioner.

Jag tror också, att man bör kunna säga, att alla, som ha en inblick i dessa förhållanden, i stort sett se saken på samma sätt, och jag kan icke förstå, att man velat biträda motioner, innehållande dessa yrkanden, ur andra synpunkter än att man ansett det möjligen taktiskt lämpligt att nu taga upp dessa spörsmål till debatt med begäran om utredning. Den yttersta anledningen, till att dessa frågor nu motionsvis framförts, är säkert icke, att vi haft några fall av avtalsbrott under kristiden, flera än vanligt, utan fastmera detta, att det är nya arbetaregrupper i vårt land, som icke funnit det möjligt att efter förutvarande förhållanden ordna sina arbetsvillkor utan gått på samma linje som industriarbetarna tidigare, sammanslutit sig i sina organisationer och begärt att få till stånd kollektivavtal. Herrarna förstå, att jag härvidlag syftar på förhållandena på jordbruks-

*I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.
(Forts.)*

*I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.*

(Forts.)

området. Man har ansett det omöjligt att pålägga industriens arbetare och industrien en tvångslagstiftning av denna karaktär, men då börjar man att göra försök med jordbruksarbetarna, och erfarenheten skall snart komma att säga, att man lika litet där som i fråga om industriarbetarna kan nå några positiva resultat i den riktning, som motionärerna önska. Ty det kommer att bli på det sättet, att man för att bibehålla sin rörelsefrihet och tillgodose sina intressen måste förklara sig vilja vara fria och obundna, och då förstå ju alla, att en dylik lag kommer att fullständigt hänga i luften och icke snudda vid parternas intressen på det sätt, som man härvidlag vill göra, därför att första förutsättningen för att lyckas är dessa frivilliga avtal, som vi för närvarande ha, men som man kommer att reflektera på att avskaffa, därest motionärernas framställning skulle tillgodoses.

Då jag således i likhet med mina kamrater i utskottet finner, att en utredning på dessa punkter är fullständigt meningslös och dömd att misslyckas samt endast medför onödiga kostnader, ha vi ansett oss böra i en reservation, som är bilagd utlåtandet, klart och tydligt utsäga detta. Och då denna vår uppfattning är baserad på ingående erfarenhet om förhållandena på dessa komplicerade områden, ha vi hoppats på att andra kammaren, som tidigare visat sig ha en riktig uppfattning av hithörande angelägenheter, även denna gång skall medverka till att motionärernas framställningar avslås, och att förhållandena allt framgent få utveckla sig under de fria former och de fria förhållanden, som hittills varit gällande. Jag är för min del övertygad om att även om man kan medge, att det här och var i vårt land förekommit konflikter, speciellt blockader, som varit av den beskaffenhet, att de kunnat diskuteras även ur arbetareklassens egen synpunkt, är det dock så, att det mest värdefulla resultatet kommer dock att framgå ur arbetareklassens egen verksamhet på detta område. Hela problemet är naturligtvis ytterst en organisations- och uppfostringsfråga, som ingalunda kan främjas genom en tvångslagstiftning på detta område. Då jag för min del är bergfast övertygad om att därest en sådan utredningskommitté blir tillsatt och denna i sinom tid framkommer med direktiv, gående i den riktning som angives i motionärernas framställning, detta icke kommer att föranleda något resultat, hemställer jag, herr talman, om bifall till den reservation, som är fogad vid utskottets föreliggande betänkande.

I detta yttrande, under vilket herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Sjöström, Svensson* i Skönsberg, *Ericsson* i Arboga, *Bärg, Johanson* i Stockholm, *Karlsson* i Vätö och *Dalgren*.

Herr Ö d s t r ö m: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke ingå på någon polemik gentemot den föregående ärade reservanten. Det torde vara onödigt, ty lika litet som han kan övertyga mig i denna fråga, lika litet kan jag göra anspråk på att kunna övertyga honom

just i detta sammanhang. Han är ju dessutom fackman på området, och han har som sådan framhållit vissa synpunkter, som man visserligen skulle kunna bemöta, vilket jag dock skall uraktlåta att göra. Det är dock intressant att höra, att han erkände, att det hade förekommit fall av olyckliga arbetsinställelser, vilka varit till skada både för arbetarna själva och för samhället. Jag är honom tacksam för att han är opartisk i denna fråga så till vida, att han gjort detta erkännande. På samma gång lade han vikt vid att de väckta motionerna framförts av så många ledamöter i riksdagens båda kamrar, och det är ju även något, som visar, vilken stor betydelse denna fråga har, och att den har en betydelse, som icke av någon människa kan underkännas.

Jag skall gärna vara med om att erkänna, att det kan förefalla svårt att lagstifta i denna fråga. Vad motionärerna ha velat, har dock endast varit att söka få fram en utredning, i vad mån man skulle kunna motarbeta samhällsvådliga lockouter och arbetsinställelser. Det är ju icke meningen, att en lagstiftning på detta område endast skall rikta sig mot arbetarna, utan utskottet säger i sitt utlåtande, att den även skall rikta sig mot fall, som förekommit på arbetsgivarsidan. Då saken ligger så till, tycker jag ändå, att herrar reservanter skulle kunnat vara med om en utredning som denna, då det ju icke på något sätt på förhand har gjorts något som helst yrkande, som skulle skada de arbetare, som man här talat om. Denna fråga får icke betraktas såsom någon klasslagstiftning, utan den skall betraktas såsom en väg, på vilken man skall kunna ordna de svåra förhållanden, som onekligen i dessa hänseenden äro rådande i vårt land.

Jag skall icke ingå på något längre resonemang, men jag måste ovillkorligen ge uttryck åt min uppfattning i en fråga, som det här talats om, nämligen om kollektivavtalen, som ju i mångt och mycket röra både industrien och lantbruket. Det har ju även på lantbrukets område kommit sådana kollektivavtal till stånd. Det skulle dock då vara mycket kärt, om verkligen vederbörande ville hålla dessa avtal. Det har ju förekommit fall av ganska upprörande natur, där dessa kollektivavtal utan vidare ha brutits. Alla måste väl vara överens om att dessa avtal beträffande lantbruket äro en helt annan sak än beträffande industrien. Ty, märk väl, industrien kan ju läggas ned för en, två, tre, fyra eller fem månader, men det kan icke lantbruket göra under den tid, skörden pågår. Avtalsbrotten äro ett mycket beklagligt faktum, och jag hoppas också, att i den mån arbetarnas organisationer ute på landsbygden komma till insikt om sitt ansvar, måtte de väl i all rimlighets namn kunna hålla ett avtal, som gäller från det ena året till det andra. Det är väl ändå så, att, om man träffat en uppgörelse, där båda parterna kommit överens om att ingå ett avtal, som skall gälla från det ena året till det andra, skall man väl ändå icke gå i strejk under avtalstiden.

Nu säga de ärade reservanterna, att det på detta område är omöjligt att lagstifta. Ja, det kanske kan var så, men varför skall

*I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.
(Forts.)*

*I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.
(Forts.)*

man då icke kunna gå med på en utredning av frågan? Om den visar sig omöjlig att realisera, har det ändå icke skett någon orätt. Det har ju förekommit så många viktiga frågor i riksdagen, där man gått med på en utredning utan att ge några direktiv. Så ha även motionärerna velat göra, då de avsett en opartisk utredning av frågan, som må ge det resultat, till vilket den kan komma att leda.

Reservanterna ha påpekat, hur olyckliga förhållandena varit i Australien med anledning av den tvångslagstiftning, som man där har. Ja, det erkänner också jag, men det är det egendomliga, att reservanterna icke tagit notis om vad socialstyrelsen säger i sitt utlåtande från år 1920, där den meddelar, att själva det nya Tyskland har gått att stifta tvångslagar i vissa fall. Det har kanske varit så, att den saken icke passat reservanterna, utan att Australien passat dem bättre.

Det må nu vara hur som helst med den saken. Jag skulle dock vilja framhålla, att då det gäller ett så viktigt spörsmål som detta, både arbetare och arbetsgivare verkligen borde kunna komma överens om att gå med på en sådan utredning som den nu föreslagna. Den är ju alldeles förutsättningslös, och blir det icke av den ett resultat, som gagnar, så icke blir det väl något, som förstör varken den ena eller den andra parten. Jag utgår ifrån, att det här icke är fråga om någon klasslagstiftning, utan att det är fråga om en utredning, om man kan göra något för att förbättra de svåra förhållanden, som nu råda i vårt land.

Jag skall nu icke längre uppehålla denna debatt, utan jag skall inskränka mig till att med vad jag sagt be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Björkman i Norrköping: Herr talman! I sitt anförande nyss lade herr Hagman stor vikt och betydelse vid frågan om en lagstiftning angående organisationernas avtalsrättsliga ställning i allmänhet. Jag skall be att få säga några ord i anslutning till de synpunkter, som framhållits i den av mig m. fl. avgivna motionen, som begränsats att avse de så kallade allmänfarliga arbetsinställelserna.

Jag har av herr Hagmans anförande och vad i reservationerna skrivits erfarit, att man icke anser det vara så oändligt många fall, där det förekommit en allmänfarlig arbetsinställelse. Dessutom har jag sett, att det icke anses, att man i motionen angivit några riktlinjer för utredningen.

Vi ha ju dock, tycker jag för min del, sett tillräckligt av arbetskonflikter både i Sverige och utlandet, i all synnerhet i utlandet, där vissa samhällsfunktioners gilla gång hindrats, och vi vilja därför såvitt möjligt söka hindra ett upprepande därav hos oss.

Det är icke lyckligt, att, såsom annorstädes skett, få lov att gripa till åtgärder och lagstifta, sedan behovet därav genom inträffade händelser blivit uppenbart. Lagen får då ofta en karaktär av att vara riktad mot den ena eller andra parten, och själva åtgär-

den blir möjligtvis kraftigare och kanske mindre sympatisk än vad den behöfve bliva. Då är en lagstiftning, som på förhand omöjliggör eller försvårar gnisslandet av samhällets livsmaskineri vida att föredraga. Därför bör väl icke den omständigheten, att så kallade samhällsfarliga arbetsinställelser ej förekommit hos oss i särskilt stort antal, vara ett hinder för att nu lagstifta. Vi lagstifta ju icke heller för den tid, som är, utan för framtiden. Då är det ju, som jag säger, mycket bättre att i god tid stifta lagar, som vi behöva under kritiska förhållanden.

Herr Hagman har också sagt, att det icke i motionerna angivits några riktlinjer. I den motion, som jag framburit, har det åtminstone angivits, vad som för oss är känt från andra länder, och det är ur detta, som vi skulle vilja, att man skulle ösa något vid den utredning, som kan komma att bli. Vi ha ju angivit, att denna utredning skall vara fullkomligt förutsättningslös. Vi ha angivit några exempel från andra länders lagstiftning, och socialstyrelsen har lagt till åtskilligt, och där finns ju många uppslag att hämta. Jag tänker särskilt på denna varseltid, som kan tjäna som en stormvarning, på dessa olika tidsmoment, i vilka en konflikt, som tenderar att bli öppen, måste fortskrida, innan den får bryta ut. Vi få tänka på en ännu mer utbildad förhandlingsordning, och naturligtvis måste en utredning omfatta även frågan om obligatoriskt skiljedomsförfarande. För min del tror jag icke mycket därpå, men en utredning därom kan alltid lända saken till gagn. Vi böra alltid kunna komma dithän, att lagen ger parterna tillräckligt rådrum för att med allvarligt prövande av alla möjligheter utan öppen konflikt träffa en överenskommelse.

Det är ju samhället, som det härvidlag gäller att skydda, och det är samhällets särskilda intressen, det gäller. Det avser ju icke ett ingripande på området för alla olika delar av industrien, ty det vore ett alldeles för stort område att våga sig på, utan det gäller det begränsade område, där samhällets funktioner icke få sättas ur spelet. Här borde en speciallagstiftning utan svårigheter kunna åstadkommas. Socialstyrelsen har också medgivit, att, »även om icke för närvarande förutsättningar torde föreligga för en mera allmängiltig avtals- och föreningsrättslig reglering, utan vilken mera effektiva åtgärder för arbetsfredens tryggnad icke synas möjliga att vidtaga, så låter det tänka sig att en sådan lagstiftning skulle kunna genomföras med avseende å de ur samhällets synpunkt särskilt viktiga arbetsområdena».

Herr Hagman anser, att det skulle vara bäst nu utan vidare blott anpassa sig efter det praktiska livets behov och att utveckla åttatimmarlagen och försöka att genom utdelande av arbetslöshetsunderstöd och dylikt främja arbetsfreden. Jag tror, att arbetsfreden skulle främjas lika väl om än bättre, om man genom de av oss framburna förslagen praktiskt sökte anpassa sig efter det praktiska livets behov. Det praktiska livet har behov av att samhället skall funktionera utan onödiga gnisslingar. Det är icke längre, vi vilja gå, och det är icke riktat emot den ena eller den andra parten,

*I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.
(Forts.)*

*I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.*

utan jag upprepar än en gång, att det blott är ett samhällets intresse vi vilja skydda.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

(Forts.)

Herrar *Kant* och *Jonsson* i Mörkhult instämde häruti.

Herr *Magnusson* i Kalmar: Herr vice talman, mina herrar! Kravet på avtalslagstiftning synes återkomma, när några särskilda förhållanden utöver de vanliga hava inträffat på arbetsmarknaden. Så var förhållandet efter de stora händelserna i vårt land på arbetsmarknaden 1909. Vid hade då vid 1910 och 1911 års riksdagar frågor uppe om avtalslagstiftning, men vilka riksdagen båda dessa år avvisade. Nu har man ånyo fört fram frågan för riksdagen och krävt, visserligen ingen avtalslagstiftning för närvarande, men en utredning om en dylik, och man har motiverat detta krav med de många stora arbetsinställelserna o. s. v.

Jag tror, att det finnes anledning, som också herr Hagman har ganska utförligt redogjort för, att erinra sig innebörden i en dylik eventuellt blivande lagstiftning, och vad densamma skulle taga sikte på. Jag har ställt den frågan till mig, huruvida man på detta område över huvud taget kan och bör med en lagstiftning reglera förhållandena, och jag har då kommit till den slutsatsen, att det är om icke olösligt så i synnerhet mycket vanskligt. Vad är det en avtalslagstiftning skall taga sikte på? Jo, den skall taga sikte på de olika sociala och ekonomiska förhållanden, som råda mellan de båda parter lagstiftningen skulle omfatta, arbetare och arbetsgivare. Man skulle reglera dessa sociala och ekonomiska olikheter parterna emellan genom en lagstiftning liksom avpassad efter parternas olika styrkeförhållanden på så sätt, att lagstiftningen icke skulle på något sätt försämra den enes eller andres ställning eller bliva på något sätt partisk, utan reglera dessa olika förhållanden rättvist och opartiskt. Det är däri jag finner svårigheterna ligga, och det är därför också som jag har den uppfattningen, att en lagstiftning på detta område skulle mycket sannolikt gå ut över arbetarna på så sätt, att de skulle få en ännu svagare position än vad de för närvarande hava emot den andra parten, arbetsgivarna. Mina herrar! Vad är strejkrätten för något för arbetarna? Jo, det är, vad jag kan förstå, en nödvärnsrätt, och det är den nödvärnsrätten, som de göra anspråk på att hava, som herrarna med en lagstiftning vilja avhända oss, ty det är ju ändock i de fall, som denna nödvärnsrätt tillgripes, när vi erbjudas arbetsvillkor, som äro oantagliga och äro under existensförhållandena. Det är då vi anse, att vi hava rätt att säga ifrån, att vi icke kunna utföra ett arbete på sådana orimliga villkor, och då är det vi tillgripa denna vår nödvärnsrätt och säga, att vi neka att utföra arbetet, och det är det herrarna vilja förneka oss att göra genom att stifta en avtalslag, som riktas emot strejkrätten, emot arbetarnas nödvärnsrätt. Jag vill icke förneka, att arbetsinställelserna hava varit många under de sista åren, och det är ju också så dem man tagit till intäkt för dessa motioner, men jag har också

den uppfattningen, att dessa förhållanden i stort sett bottna i de onormala ekonomiska förhållanden, som hava rått i vårt land under kristiden. Även det är i viss mån ett utslag av kristidsförhållandenas verkningar. Statistiken — jag skall icke återropa mig på så mycket statistik — jag skall endast erinra om, att enligt statistiken arbetsinställelserna utgjorde 1913 i vårt land 142 stycken, år 1915 hade de sjunkit till 80, men så stegrades de under dessa krisår, 1916, 1917 och 1918, och utgjorde icke mindre än 708 stycken. Jag medger, att det är en avsevärd stegring i arbetsinställelserna under dessa år, men vi få givetvis icke endast taga sikte på detta och se bort från orsakerna, utan vi hava all anledning att fråga oss, vilka äro orsakerna till dessa många arbetsinställelser? Vi finna då, att orsakerna till de under år 1918 inträffade arbetsinställelserna utgjordes i ett antal av icke mindre än 536, av de 708, av kravet om löneförhöjning, således icke mindre än 76 % av alla de under 1918 inträffade arbetsinställelserna orsakades av kravet på löneförhöjningar, och det måtte vi väl ändock erkänna, att kravet på löneförhöjning genom kristidstillägg var berättigat under denna period med dess oerhört stegrade livsmedelspris och andra varupris, och då får man väl icke förtänka, att arbetarna nödgades för att i någon mån erhålla inkomster så att de kunde klara sig, använda sig av sin nödvärnsrätt för att kunna existera under dessa brydsamma tider. Man får således enligt mitt förmenande icke endast se till antalet arbetsinställelser utan även till orsakerna till dessa arbetsinställelser, och då får man en förklaringsgrund till arbetsinställelsernas antal.

Jag åhörde med mycket stort intresse debatten i denna kammare i lördags natt, när frågan om statstjänarnas dyrtidstillägg var före, och jag åhörde med synnerligt intresse statstjänarnas representanter i denna kammare. Det gick som en röd tråd igenom samtliga anföranden detta: giv statstjänarna goda löner, så få vi också pliktrogna och goda statstjänare, och jag vill tillägga: giv även åt de svenska industriarbetarna och jordbruksarbetarna goda löner och en med statstjänarna jämförlig tryggad existens, så skola vi också kunna förvänta den arbetsfred, som vi alla önska, att vi skola få på arbetsmarknaden. Men samtidigt som man ger detta erkännande åt statens befattningshavare genom ett rätt så bra dyrtidstillägg, samtidigt vill man också avhända industriarbetarna och jordbruksarbetarna deras möjlighet att kunna försvara sin ekonomiska ställning och i övrigt förbättra densamma genom att beröva dem nödvärnsmedlet, strejkrätten. Det synes mig vara all anledning att man av de statstjänare tillhörande alla partier i riksdagen, som så starkt ströko under betydelsen och vikten av goda löner och goda anställningsförhållanden, begära, att de även i denna fråga inse, att det har samma betydelse, och att de också taga konsekvensen av denna sin ståndpunkt. Göres icke det, då må jag säga, att man driver en ensidig politik.

Det har framhållits här också och även i motionerna, att om vi icke kunna få förbud för, som man uttalar sig, dessa samhällsfarliga strejker, så äventyras vårt näringsliv, framför allt vårt jordbruk, till och med vår folkförsörjning. Ja, jag vill icke förneka, att icke

*I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.
(Forts.)*

*I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.
(Forts.)*

rubbningsinträffat genom arbetsinställelser både på ena och andra området, men när arbetarna fylla en sådan viktig samhällsfunktion, så att på dem vilar hela vårt näringsliv, vår folkförsörjning, då anser jag, att vi med rätt kunna kräva, att våra krav bliva beaktade på ett bättre sätt, än vad de hittills blivit på det sociala och ekonomiska området. Giv oss dessa med berättigande krävda förbättringar, så är jag förvissad om, att också de samhällsfarliga strejkerna skola reduceras till ett minimum och försvinna.

Tro verkligen de herrar, som skrivit under dessa motioner, där ni karakterisera såsom samhällsfarliga strejker de arbetsinställelser, som kunna förekomma inom livsmedelsindustri, samt få förbud mot dessa i en lag, ni skulle kunna därmed förbjuda våra kvarnarbetare eller bagare att genom en arbetsnedläggelse förbättra sin ekonomiska ställning? Jag tror det icke, eller att en sådan lagstiftning skulle bliva effektiv, ty en lagstiftning, som riktar sig emot en rätt så stark opinion och en rätt så allmänt utbredd uppfattning, den bleve i mångt och mycket ineffektiv, och det är väl icke meningen, att den skulle bliva.

Herr talman! Jag tror, att om man till fullo begrundar och avväger de olika förhållanden, som råda på detta område arbetsgivare och arbetare emellan, man också till fullo skall förstå svårigheten i en dylik lagstiftning. Man må aldrig så mycket tala om oberättigade konflikter, de avvärjas ej med en klasslagstiftning, om man tror, att man med en dylik skulle kunna få bort dem. Nej, detta är ett område, som bäst regleras genom den frivilliga överenskommelsen parterna emellan och genom ett utbyggande av den förlikningsinstitution, som redan är införd och genom förhandlingsordningar och i övrigt på det fria kollektivavtalets väg. Det är den vägen som sannolikt medför de minsta riskerna och svårigheterna. Skulle vi på detta område föra in bestämmelser, som vore av den art att omöjliggöra för arbetarna att förbättra sina arbetsvillkor, så skulle vi sannolikt få erfara, att den arbetsfred som önskas ej skulle komma.

Herr vice talman! Jag skall också därför för min del be att få yrka avslag på utskottets förslag och bifall till reservationen, och jag gör det också med tanke på, att jag då bäst främjar arbetsfreden på arbetsmarknaden.

Herr Sjölander: Herr vice talman! Då jag står den fackliga rörelsen bland lantarbetarna mycket nära, känner jag mig manad att i föreliggande fråga säga några ord. Då de s. k. antistrejkmotionerna väcktes, kände lantarbetarna, att udden var liksom riktad mot dem och deras unga organisation. Så är nog också förhållandet. Jag skall därför beröra ifrågavarande spörsmål huvudsakligast från lantarbetaresynpunkt samt redogöra något för, huru lantarbetarna känna och tänka i denna fråga.

Motionärerna och utskottsmajoriteten tala om samhällsfarliga strejker. Det är således hela samhällets väl, man här har i omtanke. Dock misstänker jag, att det icke är hela samhällets väl, man här äsyftar. Samhällets väl har man här utan allt tvivel sökt taga som

täckmantel för att tillgodose i högre mått vissa samhällsklassers intressen. Den tanken gör sig allmänt gällande bland lantarbetarna, och det är mot denna bakgrund, som denna fråga måste ses. Det är väl ändå så, att samhällets väl är alla enskilda individers väl. Men detta lagstiftningsförsök riktar sig mot hundratusentals oförvitliga medborgare, som icke begära annat än att få arbeta och arbeta under drägliga existensmöjligheter. I kampen mot oresonliga arbetsgivare och för förbättrade livsvillkor ha arbetarna endast ett vapen, nämligen strejkvapnet. Det är detta vapen, man här vill beröva arbetarklassen eller åtminstone göra så ineffektivt som möjligt. Skulle nu denna utredning leda till något resultat och en lagstiftning i detta avseende komma till stånd, då bleve nog följden den, att arbetarnas krav i de allra flesta fall skulle förklinga alldeles ohörda. Arbetarna skulle i stort sett förlora medinflytande, då deras löner och andra för dem viktiga saker skulle bestämmas. Det är dock ganska märkligt, att lantarbetarna knappast hunnit börja organisera sig, förrän man på lagstiftningens väg skall försöka driva dem tillbaka. Det ser ändå ut, som om man fruktade lantarbetarörelsen.

Vilka äro då skälen för att riksdagen nu skulle slå ned på lantarbetarörelsen och söka stifta lagar, som man måste erkänna äro uppenbara klasslagar? Man pekar naturligtvis på en hel del lantarbetarestrejker, som förekommit. Men tro då herrarna, att dessa strejker endast tillkommit av rent okynne från arbetarnas sida, och att arbetsgivarna stå som små oskuldsfulla lamm? Nej, så är icke förhållandet, det är rena misstaget. Jag har själv stått som ledare för den kanske största lantarbetarestrejken i vårt land. Och jag misstänker, att det kanske är denna strejk, som inspirerat herr Edén att vara en av antistrejkmotionärerna. Jag känner mycket väl de liberala storböndernas vrede över upplandsstrejken, men det är nog icke så mycket vrede över själva strejken som fastmer över det resultat, som strejken medförde för lantarbetarekårens bästa. Det gällde nämligen pungen.

Nu nämnde herr Ödström, att det är mycket viktigt, att avtal hållas. Ja, i det fallet instämmer jag fullkomligt med herr Ödström. Och från vår sida hava vi gjort allt, vad i vår förmåga står, för att kunna hålla avtalen. Men jag skall tala om för er, mina herrar, att i många fall är det arbetsgivarna, som bryta avtal, och synnerligast de oorganiserade arbetsgivarna. Vad var orsaken till att den stora upplandsstrejken utbröt? Jo, arbetsgivarna vägrade underhandla. Arbetareparten blev bemött med översitteri. Arbetsgivarna ville icke godkänna oss som underhandlande part. Från vår sida gjordes emellertid då kraftiga försök för att undvika öppen konflikt. Då strejken bröt ut, spådde man, att allt skulle utmynna i kaos, det skulle bli början till anarki. Men Upplands lantarbetare visade dock en beundransvärd disciplin. Strejken bröt ut några dagar, innan skörden på allvar skulle börja. Arbetsgivarna hade således betänketid, och där fanns sålunda den varseltid, som herr Vestman talar om i sin motion. Vi hade med avsikt undvikit att proklamera strejk mitt under brinnande skördearbete. För en eventuell mjölkningsstrejk läm-

*I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.
(Forts.)*

*I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.
(Forts.)*

nades också varseltid samt även tillfälle för arbetsgivarna att på vissa villkor få sina kor mjölkade. Hos oss fanns således icke någon som helst förstörelselusta. Jag vet också, att på andra ställen, kanske på de allra flesta, där lantarbetarestrejker utbrutit, har man i möjligaste mån sökt följa dessa principer. Har detta ej låtit sig göra, så har det kanske i många fall berott på ren oresonlighet från arbetsgivarnas sida. Då den stora upplandsstrejken pågått i tvenne dagar, blev jag uppkallad till dåvarande jordbruksministern. Då jag visat honom samtliga handlingar och skrivelser, som växlats mellan organisationerna, sade han, att han blivit vilseledd av tidningspressens ensidiga och delvis oriktiga framställningar av händelseförloppet. Och det är nog så med de allra flesta, att de bli vilseledda genom ensidiga skrivelser i tidningspressen.

De strejker, som förekommit på jordbrukets område, hava icke i minsta mån varit samhällsfarliga. De hava icke satt samhället i någon slags gungning eller på något sätt motiverat de motioner, som här framkommit i detta ärende. Det är så, att arbetsgivarna försökt utmåla de stridande arbetarna på det värsta, detta för att väcka den allmänna opinionen mot arbetarna. Lantarbetsgivarnas vice ordförande förklarade en gång, att arbetsgivarna på jordbrukets område måste enbart lita till den allmänna opinionen. Man kunde icke sammansluta sig med arbetsgivarna på industriens område. Det gick icke för sig, förklarade man, emedan lantarbetsgivarna icke kunna tillgripa lockout mot sina arbetare. Och då gäller för arbetsgivarna och för den press, som håller med dem, att svartmåla de stridande arbetarna. Över huvud taget ha alla lantarbetarestrejker i vårt land varit av synnerligen lindrig art, och de motivera på intet sätt någon lagstiftning av åsyftat slag.

Bland lantarbetarna råder en synnerligen stark förbittring över dessa försök till klasslagar. De bliva en gång den mest renodlade typen av klasslagar. De innebära intet annat än att slå vakt om arbetsgivarnas intressen och att utelämna stora arbetaregrupper åt det fullständiga godtycket. Nu säger herr Ödström visserligen att detta lagstiftningsförsök riktar sig även mot arbetsgivarna. Det är icke riktigt. Arbetarna komma icke att få någon nytta av en lagstiftning i berörda hänseende men däremot arbetsgivarna.

Borgarklassen har majoritet i riksdagens båda kamrar, men det gäller också för denna majoritet att ej missbruka denna maktställning. Antages detta förslag till utredning, då missbrukas riksdagsmajoriteten sin makt. Därmed kunna också lugnet och den fredliga utvecklingen hotas i vårt land. Arbetareklasserna känna, att en stridshandske är kastad dem i ansiktet. De måste för sin heders och existens skull upptaga denna stridshandske. Men då är det icke samhällets väl, som åsyftas. Antag, att socialdemokraterna en gång få majoriteten i riksdagens båda kamrar. Något dylikt är icke alldeles uteslutet. Vad skulle de borgerliga klasserna säga, om socialdemokraterna då missbrukade sin maktställning samt berövade dem existensmöjligheter, bringade sina motståndare in i fattigdom och elände? Jag tycker mig höra det ramaskri, som då skulle upp-

hävas från hela deras press, ja även här i riksdagen. Men borgarklassen tänker om vår lugna arbetareklass: den tål stål huru mycket som helst. Det är bara att gå på och slunga ut den ena utmaningen efter den andra. Men, mina herrar, läroamodet kan nå bristningsgränsen.

*I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.
(Ports.)*

Borde vi dock icke alla vara ense därom, att allt vad klasslagstiftning heter bör av oss alla sorgfälligt undvikas? Dylig lagstiftning leder ej till målet utan vidgar endast klyftan mellan de olika klasserna. Vår uppgift är väl i stället att söka göra klyftan mindre och mindre. Vid all lagstiftning är väl ändå lyckligast, om behovet av lagen uppbäres av den allmänna meningen, och att den innebär rättvisa åt alla. Då blir lagen av värde. Men så är icke förhållandet här. Jag är övertygad om, att majoriteten av vårt folk är en svuren motståndare till vad som åsyftas i dessa motioner. Då blir också en eventuell lag fullständigt ineffektiv och omöjlig i praktiken. En dylig lag skulle endast lära massan av vårt folk vanvårdnad och olydnad för lagen, då den icke vilar på rättvisans och det allmänna behovsmedvetandets grund. Den skulle omöjliggöra ett förtroligt och gott samarbete mellan de olika parterna samt på ett betänkligt sätt vidga klyftan dem emellan. Det går icke an att här komma och säga, att hänsyn även är tagen till lantarbetarnas bästa. Riksdagsmajoriteten har aldrig visat någon särskild välvilja för lantarbetarekåren. Varför har man aldrig sökt tillförsäkra lantarbetarekåren dragliga existensmöjligheter? Så har aldrig skett.

Jag anser sålunda, att denna utredning är överflödigt, och att en lagstiftning på ifrågavarande område icke skulle leda till något praktiskt resultat. Och skulle borgarklassen emot arbetarklassen genomföra en dylig lagstiftning, så komme detta endast att alstra vanvårdnad för lagen samt åstadkomma onödigt bitterhet och onödiga strider. Med anledning därav yrkar jag, herr vice talman, avslag på utskottets hemställan och bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr H a g e: Herr vice talman, mina herrar! Jag har en särskild anledning att begära ordet i denna fråga. I en av de motioner, som ligga till grund för förevarande förslag, den von Sydowska motionen, förekommer det nämligen en skildring av en blockad i den valkrets, jag representerar här i riksdagen. Denna skildring är — det vågar jag påstå — i allra högsta grad vanställande och avviker på många punkter från sanningen. Jag har velat belysa denna sak något, därför att jag resonerar som så, att kan jag påvisa, att det material, som ligger till grund för dessa motioner, är oriktigt, så har jag i viss mån ryckt undan några av de skäl och motiv, varpå framställningen ifråga bygger.

Med hänvisning till denna min uppfattning skall jag alltså be att få säga några ord om den blockad, som finnes omtalad i den von Sydowska motionen. Jag vill då nämna, att ordföranden för kommunalfullmäktige i Jockmock har lämnat ett intyg, som även föredragits i utskottet, om dessa förhållanden. Mot de skildringar, som

*I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.
(Forts.)*

herr von Sydow lagt fram och vilka gå ut på, att den strejk, det här gäller — en flottningsstrejk i Jockmock — skulle ha framkommit av rent okynne från arbetarnas sida, att den skulle ha ådagaligt hänsynslöshet hos arbetarna, att den skulle ha inneburit avtalsbrott, att det skulle ha varit en handfull män, som terroriserat samhället där uppe, som handlat i strid mot den allmänna uppfattningen på platsen, mot alla dessa påståenden vågar jag anföra det utlåtande, som lämnats av kommunalfullmäktiges ordförande.

I detta utlåtande, vilket som sagt föredragits i utskottet, påpekas det, att vid denna flottningsstrejk — som alltså fått tjänstgöra som ett slags inpiskningsmoment för nödvändigheten av den ifrågasatta lagstiftningen — förhållandena voro sådana, att man till en början alls inte kan tala om något slags avtalsbrott. Det förhöll sig tvärtom på det sättet, att det inte existerade någon egentlig överenskommelse mellan arbetsgivarna och de arbetarelag, som det härvidlag var fråga om. Saken var följande. För flottningsarbetet hade man förut under åren betalat en avlöning av 1 krona och 50 öre per timme. När sedermera arbetarna skulle gå till 1920 års flottning, kom det helt plötsligt från flottningsföreningen, utan att man på något sätt förut givit arbetarna en antydan om vad man tänkte göra, ett meddelande om, att timpenningen sattes ned från 1 krona 50 öre till 1 krona 25 öre, detta vid en tidpunkt, då prisindexen ständigt och jämt befann sig i stegring. För övrigt kunde man på arbetsgivarehåll inte på något sätt visa, att det förefanns några särskilda förhållanden, som talade för, att man hade anledning att göra en sådan inskränkning i arbetarnas inkomster. Då man talat om hänsynslösheten å arbetarnas sida såsom orsak till vad som sedan hände, vill jag för min del påpeka, att det i detta fall tvärtom var arbetsgivarna, som voro de hänsynslösa. De voro hänsynslösa på det sättet, att de utan vidare satte ned timpenningen, och även så till vida, att när arbetarna sökte få till stånd en underhandling, försökte tala med arbetsgivarnas representant på platsen, flottningschefen, det inträffade det förhållandet, att arbetarna inte ens bevärdigades med ett svar, då de infunno sig för att resonera med honom — denne person vände utan att säga ett ord arbetarna ryggen, satte sig upp i sitt åkdon och reste sin väg mitt inför ögonen på dem. Om sådana förhållanden, som dock i motionen tagas till intäkt för att man behöver den föreslagna lagstiftningen, skulle jag vilja säga, att de närmast äro av den natur, att de motivera en lagstiftning, inte mot hänsynslösa *arbetare*, men väl mot hänsynslösa *arbetsgivare*.

Man har gjort gällande bland annat, att man måste åstadkomma en lagstiftning, som skyddar samhället mot ett litet fåtal män, vilka, som det heter, ha förmåga att terrorisera samhället. Hur förhöll det sig med den saken i detta fall? Var det verkligen så, att ett litet antal personer här terroriserade samhället? Var det inte tvärtom på det sättet, att det fanns där uppe i trakten en allmän opinion för den uppfattningen, att arbetarna hade rätt, att de voro på den rätta sidan i denna konflikt? Jo, så var det verkligen. När denna konflikt pågått en tid, ställde man från något håll till med ett större

möte — det var väl arbetsgivarna, som togo initiativet — och där infunno sig arbetare och småbönder i mycket stor utsträckning liksom för övrigt folk i allmänhet från trakten där uppe. Det var då meningen, att ett sympatiuttalande för arbetsgivarnas ståndpunkt skulle komma tillstånd, varigenom det alltså skulle påvisas, att det var ett litet fåtal, som terroriserade samhället. Men vad inträffade? Jo, det befanns att detta möte av småbönder och medborgare i allmänhet *uttalade sig för arbetarna*, uttalade sig för att deras hållning i denna fråga var den riktiga. Det visade sig, att det var arbetarna, som hade sympatierna på sin sida, och man kunde på detta möte av 200 personer endast uppbringa 3 stycken, som voro villiga att gå arbetsgivarnas ärenden, voro villiga förklara, att det var en strejk, varigenom några få personer terroriserade samhället. Så ser det verkliga förhållandet ut, mina herrar! På sådana falska uppgifter bygger man denna motion, som man lägger till grund för yrkanden på en sådan lagstiftning som denna.

Jag har velat påpeka detta förhållande, därför att jag vet, att påpekandet av nämnda exempel i motionen har gjort ett visst intryck och, som sagt, fått tjäna som basis för agitationen om behövligheten av en dylik lagstiftning. Då detta fall särskilt rört mig som representant för arbetarna i denna valkrets, har jag ansett det nödvändigt att här närmare klarlägga saken, så att inte uttalandet i den von Sydowska motionen skulle stå oemotsagt.

I övrigt skall jag inte säga många ord i denna fråga. Jag anser, att man på detta försök skulle kunna tillämpa ett uttalande, som gjordes en gång av en liberal man i ett annat sammanhang, om en annan lagstiftningsfråga, som låg före. Han fällde det bevingade uttrycket: »*Det är endast dårarna, som bygga dammar av is om vårarna.*» Jag tror för min del, mina herrar, att det, som man här vill bygga upp, är dammar av is om vårarna. När arbetarklassen är stark och kraftig, när den är i vårstämning och förhållandena äro gynnsamma för densamma, kommer den att hänsynslöst strunta i denna lagstiftning. Det är arbetarnas rätt, deras moraliska rätt att göra detta. Jag kan inte tänka mig, att denna lagstiftning, om den kommer till stånd, blir någonting annat än just de där dammarna av is, som spolas bort av vårfloden. Jag tror inte, att en sådan lagstiftning kommer att åstadkomma någon effekt.

I övrigt skulle jag vilja säga, att det är oerhört oriktigt att genomföra en lagstiftning, som särskilt skulle vända sig mot vissa delar av arbetarklassen. Såvitt jag kan förstå, är det meningen, att denna lagstiftning skulle rikta sig t. ex. mot kommunikationsarbetarna, mot arbetarna i jordbruket och mot arbetarna på andra områden, där man finner särskild anledning föreligga att åstadkomma en lagstiftning. Vad rätt har då samhället att beröva vissa arbetare möjligheten att bevaka sina intressen? Kommer en sådan lagstiftning till stånd, blir följden den, att vissa arbetare, endast därför att de arbeta inom vissa bestämda yrken, ovillkorligen skola berövas den rätt, som möjligen andra arbetare fortfarande få ha kvar. Det är alltså i första hand en klasslagstiftning mot *hela* arbetarklassen, som

I fråga om samhälls-farligen arbetsinställelser m. m.
(Forts.)

*I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.
(Forts.)*

man här åsyftar, men dessutom, skulle jag tro, en klasslagstiftning inom arbetarklassen.

Från alla dessa utgångspunkter, skall jag, herr talman, för min del be att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr E d é n: Herr talman! Diskussionen i denna kammare har i stort sett förlupit i ett sådant tempo, att den inte påkallar något allt för utförligt yttrande från min sida, och dessutom önska vi ju alla att få slut på våra överläggningar så snart som möjligt. Jag skall därför begränsa mig till det minsta som är möjligt med hänsyn till frågans vikt och beskaffenhet.

Jag vill emellertid först och främst inlägga en bestämd gensaga mot de slutord, herr Hage fällde, att här skulle vara tal om en klasslagstiftning, inte blott *mot* arbetarklassen i dess helhet utan även *inom* arbetarklassen, mot vissa grupper av densamma. I varje fall avvisar jag för de motionärers del, till vilka jag hör, och för utskottets del, fullständigt varje sådan antydan. Här är det inte tal om några klassintressen. Och när min ärade granne på Upplandsbänken antydde, att man, vad lantarbetarna beträffar, egentligen skulle velat framföra arbetsgivareintressena, så är detta lika fullständigt oberättigat. Vi skulle väl ändå kunna förstå varandra så pass mycket i detta ärende, att vi låta detta vara detta, och att även de, som nu av olika skäl äro emot att söka taga upp denna fråga, erkänna, att det finns någonting, som heter samhällets vitala intressen, att det finns områden, som man, så långt det kan vara möjligt, bör skydda för störningar, och att dessa störningar gått ut alldeles icke bara eller ens i första rummet över de lyckligare lottade klasserna. Sådana störningar, som kommunikationsstrejker, skördestrejker, mjölkstrejker o. s. v., gå i vida högre grad ut över de klasser, som ännu mera än de lyckligt lottade äro beroende just av samhällets välfärdsanstalter och av livsmedelsproduktionens regelmässiga upprätthållande.

Det är verkligen i den ärliga uppfattningen, att vi nu ha sett tillräckliga prov på vissa missbruk av strejkvapnet, och att det är skäl att överväga, om icke dessa missbruk kunna antingen förekommas eller i varje fall försvåras och uppskjutas — det är i den övertygelsen, som vi liberala motionärer tagit initiativ till en undersökning på detta område. I den liberala motionen och ävenledes i utskottets betänkande är tydligen skilt på olika kategorier utav de områden, där man kan säga med mer eller mindre berättigande, att arbetsinställelserna måste anses samhällsfarliga. Till den första av dessa kategorier räkna vi sådana anstalter som kommunikationer, verk och inrättningar för gas, vatten, elektricitet, brandväsen, polisväsen o. d. Där har man både möjlighet och utgångspunkter för att skapa sådana former för anställning av arbetare och att bereda sådana villkor för dessa arbetare, att man bör kunna förekomma sådant, som här inträffat i vissa fall under dessa senaste år. Vi ha givit ex-

empel därpå i motionen, exempel, som visa, att sådant icke är nödigt och alldeles uppenbart gång på gång icke heller visat sig lända till vederbörande arbetsgruppers egen nytta.

På dessa områden anse vi verkligen, att organisationen å arbetarsidan och själva anställningens former ha kommit därhän, att man bör kunna tänka sig *möjlighet* att åstadkomma en obligatorisk skiljedom, i fall icke de tvistiga frågorna kunna på annat sätt lösas. Men märk väl, att skulle man komma därhän, vilket jag nu endast förutsätter som en möjlighet, så finge den skiljedomen också lov att omfatta sådana saker som arbetsvillkor och avlöningsförhållanden. Därvid måste naturligtvis också åläggas arbetsgivarparten att underkasta sig utslaget såväl som arbetarparten. Man får också i sådant fall lov att sörja för, att skiljedomsorganet blir fullt opartiskt. Jag behöver väl icke upprepa, vad som sagts i motionerna och vad som utgör utgångspunkten för hela denna frågas upptagande, att med den demokratiska samhällsordning, vi nu fått i vårt land, både i politiskt avseende och inom den kommunala förvaltningen, finnes det verkligen icke några risker för att de klasser, vilkas intressen det här gäller, skulle behöva befara, att icke frågorna behandlas med tillräcklig varsamhet. De ha själva i sin hand att såväl i folkrepresentationen som i kommunerna och de kommunala representationerna se till, att så icke sker. Men skulle det icke lyckas att komma därhän, att man bestämmer en obligatorisk skiljedom, nåväl, då finnes åtminstone det att göra, att man försöker förekomma ett brådstörtat och onödigt utbrytande av arbetskonflikter. Det finnes alltid möjlighet att försöka genomföra en bestämd varseltid, en strängare förhandlingsform, ett ovillkorligt uppskov, innan en arbetsinställelse utbryter; och även därmed kan mycket vara vunnit. Vi ha båda dessa alternativ i vår motion, båda äro också upptagna i utskottets hemställan, och båda stå, efter min mening, i full överensstämmelse såväl med demokratiska principer som med alla samhällsklassers gemensamma intressen.

Vad beträffar övriga grupper av arbetare, vilkas arbetsinställelser skulle kunna betraktas som samhällsfarliga, skall jag först be att få erinra herr Magnusson i Kalmar därom, att det icke står i den liberala motionen, att de arbetare, som äro sysselsatta i livsmedelsindustrien, skulle höra till de kategorier, man här talar om. Men väl står det där, att *under kristiden* rådde särskilda förhållanden, så att på den tiden, när staten faktiskt själv övertagit ansvaret för livsmedelstillverkningen på viktiga områden, exempelvis för tillhandahållande av mjöl och så till vida för beredande av möjlighet att få bröd, måste man säga, att de arbetskonflikter, som på detta område då utbröto, allvarligt äventyrade folkförsörjningen och *under dåvarande förhållanden* kunde betraktas som direkt samhällsfarliga. Jag var själv medlem av regeringen under den tid, då sådana arbetskonflikter utbröto, och hade gott tillfälle att se, vilka utomordentliga svårigheter de hotade att framkalla för *hela* landets försörjning, och sannerligen, herr Magnusson, icke minst för arbetarklassen. Jag vågar påstå, att en arbetsinställelse under sådana

*I fråga om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.
(Forts.)*

förhållanden måste anses vara oberättigad, därest den sker utan att man prövat alla möjligheter till förlikning. Under sådana förhållanden vågar jag påstå, att en dylik arbetsinställelse får betraktas som samhällsfarlig.

Vad angår lantarbetarna, har herr Sjölander uttalat den förmodan, att motionen närmast skulle vara väckt på den grund, att jag ifrån Uppsala län hade fått något slags incitament genom de därstädes förekommande lantarbetarstrejkerna. Han förklarade t. o. m., att motionen torde vara tillkommen för att tillfredsställa »de liberala storbönderna» i detta län. Nu förhåller det sig så, att jag, gunås så visst, i Uppsala län knappast känner några liberala »storbönder». Åtminstone lära de vara mycket tunnsådda. Utan de, som jag känner av allmogeklassen, och det är ganska många, herr Sjölander, höra verkligen till den med sina egna händer, personligen arbetande befolkningen; och det tror jag för övrigt herr Sjölander vet också. Här är dessutom icke tal om storbönder eller småbönder, icke heller om godsägare eller bönder, här är endast tal om, huruvida de ömtåliga förhållandena inom särskilt lantbruksarbetarklassen kräva en särskild uppmärksamhet ifrån statsmakternas sida och åtminstone ett försök att förekomma onödiga arbetskonflikter på detta område. Det kan ju vara överflödigt att göra några reflexioner över, hur förhållandena varit och hur de gestaltat sig bland denna samhällsklass, men jag kan gärna säga, att jag anser och har ansett, att i många hänseenden dess arbetsförhållanden varit sådana, att arbetsgivarna icke stått till svars med att hålla densamma under sådana livsvillkor; och att ur dessa synpunkter en förbättring av lantarbetarnas levnadsvillkor varit påkallad, det är jag den siste att förneka. Huruvida nu de krav, som dessa arbetare lyckats genomföra, ha gått längre, än vad som är tillbörligt, och längre, än vad som är förenligt med jordbrukets egen bärkraft, vill jag icke yttra mig om; det skall jag lämna som en öppen fråga. Vad jag här egentligen och med mig mina medmotionärer velat framhålla är att, när man nu även inom jordbruket har kommit fram till kollektivavtal och man tydligen har att motse allt mera omfattande organiserade uppgörelser mellan jordbrukets arbetare och deras arbetsgivare, det är av den allra största vikt — jag kan säga, att det är, om man vågar kalla det så, nödvändigt — att åt just dessa arbetsavtal skapa en sådan helgd, att man inte behöver riskera, att de brytas vid ett sådant tillfälle, då kanske hela markens gröda står på spel. Det finnes ju också uti de nu ingångna avtalen, såvitt jag känner, en punkt, som bestämt förbjuder arbetsinställelser under avtalstiden; men de avtalen omfatta endast en ringa del av lantarbetarbefolkningen, och det finnes för övrigt icke någon verklig garanti för att de komma att hållas. Det är dock just denna garanti, som behöver skapas mot ett missbruk, jag säger det, av strejkrätten vid sådana tillfällen, då man icke blott riskerar husbondens egendom på ett alldeles särskilt sätt, utan också riskerar livsmedelstillgången för kanske hela landet eller åtminstone den landsdel, som det är fråga om. Det är just emot sådana missbruk som

man skulle försöka skapa, märk väl, icke några kriminella lagstiftningsåtgärder, men åtminstone garantier i syfte att förebygga, att strejker ske brådstörtat och i en hastig vändning, eller, om det vore möjligt, helt och hållet förekomma dem. Jag skall icke inlåta mig i någon diskussion med herr Sjölander därom, huruvida Upplands lantarbetare verkligen visade den stora hänsynsfullhet, som han ville göra gällande, vid utbrottet av lantarbetarstrejkerna. Jag har tyvärr icke data riktigt i minnet, ehuru jag hade all anledning att på sin tid verkligen observera, vad som skedde både år 1919 och 1920. Men när herr Sjölander nu givit kammaren den bilden, att dessa strejker av arbetarna ordnades så, att de utbröto före skördetiden, så kanske han glömde nämna, att de emellertid räckte långt in i skördetiden och därför verkligen hotade att äventyra skörden. De omfattade en sådan tidsperiod, som var den allra ömtåligaste.

Överhuvudtaget har det i viss mån överraskat mig, att man ifrån socialdemokratiskt håll har ställt sig till den grad fullständigt avvisande mot de här framställda uppslagen, som man gjort. Jag kan mycket väl förstå, att man vill avvisa vad man kallar attentat mot strejkrätten. Men om det tjänar någonting till, så må det uttryckligen sägas ifrån, dels att här är fråga om arbetsinställelser av olika slag, icke blott strejker utan även lockouter, dels att här är icke tal om att beröva arbetarklassen strejkrätten, varken dem, som höra under den privata industrien eller under jordbruket. Här är endast avsikten att skapa någon slags garanti för att avtal hållas och att sålunda upptaga problemet i sammanhang med eller vid sidan av, vilket man vill, en sammanhängande avtalslagstiftning, särskilt för jordbruket, samt att skapa sådana former för avtalen, som verkligen kunna vara ägnade att förekomma konflikter, förekomma strejker, säg gärna förhindra strejker under avtalstiden. Det påstår jag icke är något attentat mot strejkrätten, ty strejkrätten under avtalstiden och i strid mot avtalen vill jag icke erkänna såsom något rätt.

Vad åter angår de andra grupperna, kommunikationsverkens, elektricitetsverkens och de kommunala institutionernas arbetarskador, har jag nyss sagt, att man där vill försöka komma fram till en ordning, genom vilken arbetsinställelser inom dessa grupper skulle förebyggas. Men man vill då å andra sidan också bjuda sådana garantier från det andra hållet, att icke dessa arbetargrupperns intressen därigenom skulle behöva bli kränkta. Får man obligatorisk skiljedom, får man i varje fall bestämmelser om varseltid och obligatorisk medling under mer utbildade former och dylikt, och får man detta skapat genom nuvarande demokratiska institutioner, så bör man kunna vara lugn för att icke behöva ingripa i eller göra några förgripelser mot dessa arbetsklassers intressen.

Det förvånar mig så mycket mera, att man ställer sig så avvisande på den socialdemokratiska sidan, som vi ju ha exempel från andra länder, att man nödgats även på håll, där socialdemokratien har kommit till en ledande ställning, tillgripa vida mera drastiska

*I fråga
om samhälls-
färliga arbets-
inställelser
m. m.
(Forts.)*

*I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.
(Forts.)*

åtgärder än här varit ens ifrågasatt, än mindre föreslaget. Jag kanske får erinra, vad som för övrigt är nämnt i socialstyrelsens utlåtande, att enligt den tyska riksförfattningen den tyske rikspresidenten äger att förbjuda arbetsinställelser vid vissa företag, därest därigenom den allmänna ordningen och säkerheten skulle äventyras, och att han så sent som i november 1920 med anledning av elektricitetsarbetarnas strejk i Berlin utfärdade en förordning som tills vidare har godkänts av tyska riksdagen angående strejkrätten, vari dels förbjöds tillgripande av arbetsinställelse vid sådana företag som gas- och elektricitetsverk, med mindre skiljedomsnämnd först fällt utslag och efter detta minst tre dagar förgått, samt dels stadgades straff för överträdelse från fängelse till böter med mycket högt maximibelopp.

Jag säger icke detta för att uppställa presidenten Eberts förordning som ett mönster för svensk lagstiftning; jag hoppas, att man icke skall behöva att gå den vägen, och de antydningar, som äro gjorda i motionen och utskottets utlåtande, äro av vida varsammare art. Men jag säger det för att påpeka, att även i en stat, där socialdemokratien har en av sina representanter som rikets president, har denne på grund av samhällseliga intressen ingripit på detta område på sätt jag här återgivit.

Jag kan icke förstå, varför man från den sida, som jag nyss omnämnde, skall behöva ställa sig så fullständigt negativt mot samhällets försök att hjälpa till vid utvecklingen av en sådan rättsordning, när man på andra områden aldrig drar sig för att ingripa med lagstiftning, även om det kan röra mycket ömtåliga förhållanden. Jag frågar mig: huru kan det egentligen förklaras, att samma riktning, som kämpar, och detta med all rätt, för att söka åstadkomma skiljedom och medling med mera dylikt till förhindrande av konflikters utbrytande mellan staterna, att samma riktning i förhållandet mellan samhällsklasserna och dess intressekonflikter hyllar en ren lät-gå-politik?

Jag skall icke uttala mig om, vilka möjligheter som kunna finnas att komma fram till en bättre ordning. Det kan ju hända, att frågan är så vansklig, att man icke lyckas komma allt för långt. Men jag skulle vilja på denna fråga eller dessa frågor tillämpa ungefär ett sådant uttalande, som en gång fälldes av en talare i andra kammaren om en annan stor folkfråga, där det icke rörde sig om klassernas förhållande till varandra. Det var herr Thyren, som i sitt bekanta tal om utredning rörande ett allmänt rusdrycksförbud, om jag minnes rätt, antingen slutade med eller gjorde en sammanfattning av sin tankegång på följande sätt: »jag vet icke, om det är möjligt, men jag tror, att det är nödvändigt». Med tillämpning av denna tankegång skulle jag vilja säga: jag kan icke för närvarande bedöma, om det är möjligt att nå fram till dessa förbättringar på nu ifrågakvarande område, men jag tror, att det är i hög grad behöfligt, jag tror att det är nödvändigt att göra ett försök. Och jag kan icke finna annat än att detta försök göres efter så lugna, så opartiska och för allas intressen ofarliga linjer som möj-

ligt, om man följer utskottets förslag. Jag tror, att kammaren med gott samvete kan bifalla detta.

Jag ber alltså, herr talman, att får yrka bifall till utskottets förslag.

*I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.*

(Forts.)

Herr Holmström: Herr talman! Herr Edén pekade på de förhållanden, som äro rådande i Tyskland, och de åtgöranden, som där vidtagits från de ledandes sida. Jag tror, att vi icke behöva gå närmare in på dessa förhållanden, ty vi äro litet var på det klara med, att de åtgärder, som vidtagits i Tyskland, ha vidtagits av en helt annan anledning än den, som här föreligger.

Så säger herr Edén, att det icke är tal om någon klasslagstiftning från de liberala motionärernas sida, lika litet som utskottet utgår från en sådan förutsättning. Jag vill gärna medgiva, att utskottet har försökt framhålla i motiveringen, att man syftar till en utredning av frågan icke endast i den mån som det kan sägas, att arbetarna begått ett eller annat misstag, utan man vill också utreda i vad mån från arbetsgivarnas sida vidtagits sådana åtgärder. Nu vill jag i det sammanhanget säga, att i vad det gäller en utredning av de åtgärder, som vidtagits från arbetsgivarnas sida, så tror jag, att svårigheterna äro mycket stora att på ett verkligen klart sätt reda ut dem. Och huru är det för övrigt i sådana fall, där det kan konstateras, att missbruk förekommer? Vi ha ju under årens lopp haft avtalsstridiga lockouter, vidtagna från arbetsgivarnas sida, men jag har icke sett något tidningsorgan, som representerar vare sig högern eller liberalerna, som över huvud givit sig ut på den linjen, att det uppriktigt erkänt, att man förfarit oriktigt från arbetsgivarnas sida. Säger man ingenting i motsatt riktning, så tiger man hellre på den punkten.

Man har sålunda hittills på den sidan icke visat sig villig att på denna punkt reda ut denna sak. Kommer man så in på von Sydows motion, där man talar om avtalsstridiga blockader o. d. tror jag, att man kommit in på ett område, där man har all anledning att ägna uppmärksamhet åt de åtgärder, som vidtagits från arbetsgivarnas sida. När man från arbetarehåll framhållit — och det har också betonats i utskottet — att sådana åtgärder vidtagits från arbetsgivarehåll, att man sänder ut cirkulär med förteckningar över vissa namngivna arbetare och förbjuder arbetsgivare att intaga dem i arbete, så invänder man mot detta, att dessa åtgärder vidtagits från arbetsgivarnas sida såsom motåtgärder och såsom följer av avtalsstridiga blockader, som vidtagits från arbetarnas sida. Ja, man kan ju uttala sig på det sättet, men vid flerfaldiga tillfällen har man kunnat konstatera, att det ingalunda hänger ihop på detta sätt. Tvärtom är det så, att även då det icke funnits den minsta anledning att vidtaga några som helst åtgärder från arbetsgivarnas sida och då arbetarna själva varit okunniga om sådana åtgärder, så har detta icke hindrat arbetsgivareorganisationerna att sända ut cirkulär till övriga arbetsgivare med uppmaning att icke intaga vissa arbetare i sitt arbete, och detta har inträffat i flera fall för icke så

*I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.
(Forts.)*

länge sedan även i Stockholm. Jag vill i detta sammanhang peka på ett och annat fall, där man ju ibland kan komma under fund med, huru det hänger ihop. När man påpekat detta, har man naturligtvis från arbetsgivaresidan icke velat låtsas om detta, men sedan det blivit glömt, har man återgått till samma förfaringssätt, och så har allt kommit i sina gamla gängor. I oktober månad föregående år var det en del arbetare, som varit anställda vid Landskrona nya verkstad. Dessa kommo under fund med, att vart de kommo och sökte arbete blevo de icke antagna till sådant. Även om det fanns arbete, så svarade man dem, att det icke fanns något arbete. Men detta hindrade icke, att ögonblicket därefter, om andra arbetare kommo och begärde arbete, de blevo antagna. Det är ett faktum, att fackförbundet för de arbetare, som det här gällde, satte sig i förbindelse med Sveriges verkstadsförening med anledning av denna sak. Då svarade verkstadsföreningen dem med att meddela, att i Skånska Socialdemokraten för den 27 augusti och i tidningen Arbetet i Malmö den 29 augusti var infört ett meddelande, som var ägnat att i viss mån blockera verkstaden ifråga. Därför, säger man, ha vi ansett nödvändigt att vidtaga den motåtgärden att vi uppfordra arbetsgivare att icke intaga dessa arbetare, just därför att man velat genom dessa tidningar blockera verkstaden ifråga. Sedan har man räkat komma över det cirkulär, som var utsänt från Svenska arbetsgivareföreningen i saken och som var av följande lydelse.

»Härmed få vi till Eder kännedom meddela, att de å nedanstående förteckning upptagna arbetarna i svarareverkstaden vid Landskrona Nya Mekaniska Verkstads-A.-B., Landskrona, uppsagt sina anställningar under sådana omständigheter, att uppsägningen är att betrakta såsom en maskerad strejk, varför vi under hänvisning till § 23 av Svenska Arbetsgivareföreningens stadgar hemställa, att intet som helst arbete beredes ifrågavarande arbetare, intill dess annorledes varder härifrån meddelat. För undvikande av misstag vid anställande av arbetare torde av varje ny arbetare begäras uppvisande av betyg eller annat intyg, varigenom bestämt utrönes, att han icke finnes upptagen i nedanstående förteckning.

Stockholm den 26 aug. 1920.

Hjalmar von Sydow.

Härefter följa namnen och födelseår på 30 arbetare.»

Dessa åtgärder vidtogos den 27 och 29 september, alltså en månad senare än detta cirkulär är utsänt.

Jag har velat framhålla endast detta exempel, men det finnes sådana massvis, som skulle kunna framdragas. Dessa förhållanden ha också meddelats utskottet, och man säger, att det är uppenbart, att även dylika åtgärder från arbetsgivarnas sida måste komma till stånd. Då frågar jag: tro herrarna, att det finnes möjlighet att kontrollera åtgärder, som företagas i hemlighet från arbetsgivareorganisationernas sida? Det är en eller annan gång som man lyckas från den motsatta sidan att komma i besittning av dessa cirkulär och då

man kan få belägg på dessa påståendens riktighet, men i allmänhet lyckas det icke.

Utöver dessa åtgärder använda sig arbetsgivareorganisationerna av ett annat förfaringssätt, som enligt min uppfattning är minst lika klandervärt. Det existerar nämligen en registerföring över arbetare på olika platser. För några år sedan var det, exempelvis några arbetare inom Metallindustriarbetareförbundet, som efter att förgäves under tre månader ha sökt arbete måste emigrera, då det var omöjligt för dem att här få arbete. Vad var anledningen? Jo, anledningen var den gången som så många andra icke någon annan än den, att dessa arbetare, vilkas betyg icke utvisade något klandervärt uppförande och som således hade goda vitsord såväl beträffande arbete som uppförande, hade med det system, som man i övrigt använde, blivit föremål för några erinringar, som voro tillräckliga för att hindra dem från att erhålla arbete på någon annan plats. Detta är ett system som särskilt praktiseras av Sveriges verkstadsförening, och jag vågar uttala detta, då jag mycket väl känner till detta system. Det är iscensatt på det sättet, att så snart en person slutar på en verkstad, sänder arbetsgivaren ett meddelande därom och om orsaken till arbetsanställningens upphörande upp till verkstadsföreningen — det finnes för övrigt härför särskilt formulerade kort, på vilka meddelas såväl betygsgraderna som de erinringar i övrigt, som man har att göra mot arbetaren i fråga. Huru komma dessa erinringar till? Jo, det tillgår på det sättet, att förmannen på verkstaden, som av en eller annan anledning icke tycker om denne arbetare, fäller ett ofördelaktigt omdöme om personen i fråga, detta registreras genast, det kommer in på kortet, som sedan, efter vad jag sade, sändes till verkstadsföreningen, och så snart denne arbetare söker att komma in på en annan verkstad, så är den nye arbetsgivaren skyldig att rätta sig efter de anteckningar som finnas å arbetarens kort. Det finnes register över alla arbetare, men jag skall icke upptaga tiden med att ingå på, huru dessa anmärkningar äro avfattade, men många gånger äro de av den art, att man kan vara i tvivelsmål, huruvida man kan använda sig av det tillvägagångssätt, som sker. Huru tro herrarna, att man skall kunna komma en sådan sak till livs? Dessa frågor ha tidigare varit föremål för riksdagens uppmärksamhet. Detta medförde — det vill jag gärna medge — den förändringen, att man inom verkstadsföreningen förklarade, att i den mån en arbetare tror sig vara på något sätt prickad, han skall kunna, om han hänvänder sig till verkstadsföreningen, få upplysning om, huruvida han är detta eller icke. Fortfarande behåller man emellertid denna hemliga slöja över det hela. De flesta arbetare ha ingen aning om, huruvida de äro prickade eller inte, utan först om de verkligen misstänka någonting sådant, ha de anledning att vända sig till föreningen för att höra efter huru därmed förhåller sig. Någon rättelse inträffar emellertid sällan. Jag vill i detta sammanhang nämna, att från den tidpunkt, då verkstadsföreningen började med detta registersystem, och till utgången av år 1919 jag känner till summa *ett* fall, där det lyckats att vinna rättelse.

*I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.
(Forts.)*

I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.
(Forts.)

Att jag tagit upp denna sak i samband med herr von Sydows motion torde vara förklarligt. Jag kan nämligen inte beteckna de åtgärder, som jag här talat om, annorlunda än såsom i viss mån blockadåtgärder, vidtagna mot arbetarna, blockadåtgärder, som jag förmenar man inte har möjlighet att komma till livs genom några helst utredningar i detta avseende. Det är just med utgångspunkt från dessa förutsättningar, som jag för min del, i likhet med övriga socialdemokratiska reservanter, inte ansett mig kunna biträda förslaget om en utredning.

Det nämndes av herr Ödström, att en *utredning* borde vi väl kunna vara med om och att vi socialdemokrater så mycket hellre borde kunna vara villiga härtill, som vi äro av den uppfattningen, att någon lagstiftning på ifrågavarande område ändå inte gärna kan komma till stånd. Ja, men jag förstår över huvud taget inte, varför man skall ge sig in på en utredning, om vi ha en sådan uppfattning, som jag tidigare angivit, framför allt inte, då vi därtill äro övertygade om, att en fullt *opartisk* utredning i detta sammanhang inte kan företagas.

Jag vill till sist nämna ännu en sak gent emot herr Edén. Om jag förstod herr Edén rätt, föll hans uttalande ungefär på det sättet, att varje strejk, som vidtages under den tid ett avtal är gällande, är oriktig och lagstridig — så fattade jag åtminstone yttrandet. Nu förhåller det sig emellertid så, att av de kollektivavtal, som äro upprättade i vårt land, finns det en hel del, som äro av den art och beskaffenhet, att där i fråga om löner, endast minimilönerna äro fastställda. Under sådana förhållanden ha arbetarna rätt att under avtalstiden vidtaga åtgärder i form av arbetsnedläggelse, när de nämligen följt den förhandlingsordning, som finnes angiven i avtalet och de iakttagit den fastställda varseltiden före arbetsnedläggelsen, som likaledes är bestämd. Man kan därför inte så generellt utgå från den förutsättningen, att varje arbetsnedläggelse, som företages under den tid avtalet varar, är avtalsstridig — man är ute på orätta linjer, om man hävdar en sådan uppfattning.

Herr talman! Jag skall icke uppehålla tiden längre, då vi ju behöva komma vidare på dagordningen, i all synnerhet som herr Hagman tidigare uttryckligt klargjort vår ställning till dessa frågor. Jag skall därför sluta med att yrka bifall till reservationen.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag är nästan frestad be om ursäkt för att jag begär ordet, då jag ej haft säte och stämman i det utskott, som behandlat frågan. Jag har emellertid en alldeles särskild anledning att begära ordet, och det är, att jag sedan år 1908 varit och fortfarande är medlem av något, som heter järnvägarnas skiljedomstol. Jag kan därför inte fränkännas åtminstone någon ringa grad av sakkunskap i de frågor, varom herrarna här nu debattera.

Jag skall då be att gent emot herr Edén få säga, att allt tal om kommunikationsarbetarna i detta sammanhang synes mig vara

fullkomligt överflödigt. Vad beträffar de enskilda företagen i synnerhet, förhåller det sig på det sättet, att man redan år 1908 fick ett obligatoriskt skiljedomsavtal, som i allt väsentligt ägde giltighet t. o. m. den 1 juli 1918, men då utbyttes mot ett fakultativt skiljedomsavtal. Jag skall be att få citera andra paragrafen i detta avtal, vilken karakteriserar de förutsättningar, under vilka vederbörande gått att träffa bestämmelser om förhandlingsordning. Det heter där

»§ 2. Ömsesidiga förpliktelser.

Samtliga huvudorganisationer förbinda sig att efter bästa förmåga verka för, att lugna arbetsförhållanden må bliva rådande.

Huvudorganisationerna äro varandra ansvariga för, att deras resp. avdelningar och medlemmar ställa sig denna förhandlingsordning och alla jämlikt densamma träffade avgöranden till ovillkorlig efterrättelse.»

Jag tror, att detta är klara verba, så långt man nämligen kan komma i det avseendet, och jag ber herr Edén och övriga med honom likatänkande att höra efter hos de svenska järnvägarnas arbetsgivareförening, om det har förekommit någonting, som stridit mot denna paragraf.

Jag vill sedan komma in på frågan, hurudant läget var, när man hade obligatorisk skiljedom — detta anser jag för min del vara frågans kärnpunkt härvidlag. Det kom då så småningom att gestalta sig på det sättet, att tack vare denna obligatoriska skiljedom fanns det ingen förhandlingsvilja hos någondera parten, utan man resonerade kort och gott så på bägge sidor, att då vi ha obligatorisk skiljedom tjänar det ingenting till att sitta här och försöka komma varandra närmare, och resultatet blev i många, många fall — jag kan säga det med stöd av den erfarenhet jag har om saken — rena proformaförhandlingar. Efter ett par tre dagar skickade man in det hela till skiljedomstolen, där saken rullades upp i hela sin vidd. Personalen ansåg å sin sida — och jag tror med full rätt — att man här hade rena skenförhandlingar, och arbetsgivarna måste, om också motvilligt, erkänna, att ett sådant sakernas tillstånd inte i längden kunde bibehållas.

Sedan personalen sagt upp det obligatoriska skiljedomsavtalet, kom man fram till det fakultativa avtal, som man nu har, ett avtal, som jag här håller i min hand. Det finns här regler uppställda, som räcka till för bedömande av alla hithörande förhållanden, såvitt jag kan förstå. Det finns regler om, hur förhandlingarna skola skötas, inom vilken tid de skola vara slutförda, och allt möjligt, som kan uttänkas i betryggande syfte, men tillika är det utsagt, att vissa slag av frågor inte kunna hänskjutas till skiljedom med mindre endera parten ansöker därom och den andre därtill lämnar sitt bifall. Det heter därom i § 3 mom. 6 på följande sätt: »Har tvistefrågan icke blivit i godo bilagd och önskar huvudorganisationen, att frågan för slutligt avgörande hänskjutes till skiljedom, har organisationen att inom 30 dagar efter det förhandlingarna avslutats hos motpartens huvudorganisation skriftligen göra påfordran därom. Den senare organisationen åligger att inom 30 dagar efter mottagandet av dylik

*I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.
(Forts.)*

*I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.
(Forts.)*

påfordran skriftligen lämna svar, huruvida hänskjutandet medgives eller icke.»

Jag kan sålunda inte se annat, än att man här helt och hållet har uppfyllt alla de betingelser, vilka herr Edén såsom talesman för de liberala motionärerna säger sig ha åsyftat. Jag vill göra gällande, att man praktiserat denna förhandlingsordning på ett sätt, som visat, att den fyller det högsta mått av klarhet, som man över huvud taget under nuvarande förhållanden kan uppnå.

Därutöver vill jag yttra endast ett par ord. Jag är personlig anhängare av skiljedomstanken, men jag tror inte, att det stämmer överens med svenska lynnet att föreskriva någonting obligatoriskt, något, som folk ovillkorligen måste underkasta sig. Det försäkras bara ökade svårigheter, och den sista villan blir värre än den första.

Jag vill tillägga ännu en sak. Jag är för min del personligen fullkomligt övertygad om, att därest man använder sig av en ordentlig förhandlingsordning och av den förlikningsinstitution, som man dess bättre har i vårt land, och så småningom uppfostrar båda parterna, både arbetsgivarna och arbetarna, i detta avseende, man skall komma till det resultat, att tvistefrågor i de allra flesta fall kunna avgöras förlikningsvis eller eventuellt genom anlitan av en tillfällig skiljedom. Däremot tyder all den erfarenhet, som man lyckats samla rörande järnvägarnas skiljedomsförhållanden sedan 1908, att det är fullkomligt lönlöst att gå in för ett tvång på detta område. Just i arbetsfredens och samhällets intresse är det vida lyckligare, om man låter båda parterna välja den utväg de vilja tillgripa och frivilligt gå in på att hänskjuta tvistefrågor till skiljedom.

Jag nämnde förut, att jag är anhängare av tanken på skiljedom, och jag vill ge ett litet skäl för den saken. Skälet är kort och gott det, att de stridande parterna inom ett yrke helt enkelt inte kunna avvinna samhället i dess helhet större förmåner än det materiella framåtskridandet ger dem rätt till. Det är lönelagens obevekliga natur, som härvidlag verkar — det kan man inte komma ifrån. Jag för min del har haft detta klart för mig så pass länge, att jag tycker, att jag har en viss rätt att uppträda här i dag.

Sammanfattningen av vad jag nu sagt går ut på, att vill man verkligen hava lugn och fred, vill man till slut nå det stora målet, att dylika tvisters avgörande sker på samma sätt som alla andra tvister i samhället, måste detta försiggå på uppfostrans och övertygelsens väg och måste försiggå efter parternas fria val. Då jag inte kan se, att en utredning i det föreslagna syftet kan tjäna någonting till, och då jag i likhet med herr Holmström omöjligt kan tro, att en sådan utredning kan göras fullkomligt opartisk och läggas så, att den blir till lika stor nytta för båda parterna, kan jag, herr talman, intet annat yrka än avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Eriksson* i Stockholm och *Blomquist*.

Herr *Magnusson* i Kalmar: Herr talman! Herr Edén började sitt anförande med att erinra om, att vi skulle försöka för-

stå varandra. Jag vill då säga, att om motionärerna under tidigare stadium försökt att förstå arbetarklassens ståndpunkt, dessa motioner säkerligen inte hade blivit skrivna.

Det framhölls av herr Edén, att man borde värna om samhällsintresset. Ja, visst bör man göra det, men man bör väl inte, för att samhällsintresset skall skyddas, åsidosätta fullständigt en stor klass vitala intressen. Vill man att samhällsintresset skall skyddas, får man också bereda sig på att skydda de respektive intressen, som finnas hos de olika samhällsmedlemmarna. Underlåter man att göra detta måste man taga konsekvensen av sin underlåtenhet på detta område.

Motionärerna ha i sin motivering, lika väl som herr Edén i sitt anförande, framhållit, att sedan vi nu fått den politiska och kommunala demokratin, det skulle finnas trygghet och garanti för, att man i en blivande avtalslagstiftning och i övrigt, när dessa saker komma att behandlas, skulle få tillbörlig rättvisa tillerkänd de olika parterna. Jag tror, att detta är att överskatta betydelsen av den politiska och kommunala demokratin. Det är ju ändå så, att det är på det ekonomiska området, det nu är fråga om att lagstifta, och där ha vi mycket litet att säga till om. Man har ju mycket bryskt avvisat arbetarnas krav på att i någon mån få medbestämmanderätt i eller inflytande på produktionen. Vi få komma ihåg, att det är arbetsgivarna, som äga och förfoga över produktionsmedlen och att dessa stå i en helt annan ställning på detta område än vad arbetarna göra. Vår politiska och kommunala demokrati hjälper oss inte i den utsträckning, som önskligt skulle vara just med hänsyn till rådande förhållanden på det ekonomiska området.

Herr Edén vände sig mot vad jag i mitt anförande sagt om, att man här riktade sig mot arbetarna inom livsmedelsindustrien och betraktade de strejker, som där kunde komma att tillgripas, som samhällsvådliga, och herr Edén erinrade om, att staten under krisåren övertagit livsmedelsdistributionen och i viss mån blivit ansvarig för densamma. Ja, det är alldeles riktigt, men för att hålla mig till det område, som jag berörde och som också herr Edén kom in på, det som angår kvarnarnas ställning, kan jag påminna om, att staten träffade ett avtal med kvarnägarna, som inte var ekonomiskt ofördelaktigt för dessa. Vad staten emellertid vid detta tillfälle uraktlät att göra, var att taga hänsyn till arbetarnas ekonomiska krav. Man lämnade rättare sagt frågan om arbetsvillkoren helt utanför detta avtal. Och när sedan de stigande priserna började bli kännbara för denna grupp av arbetare och de gjorde framställning till sina arbetsgivare om att få ökade dyrtidstillägg eller dylikt, då var det som konflikten utbröt, när arbetsgivarna icke ville vara med om beviljande av något sådant dyrtidstillägg. Hade staten vid avtalets uppgörande med kvarnarna beaktat även den andra partens intressen, så hade den konflikten icke uppkommit, men just uraktlåtenheten att taga hänsyn även till den andra parten gjorde, att man kom till konflikter — man må sedan betrakta dem som samhällsfarliga

I fråga om samhällsfarliga arbetsinställelser m. m.

(Forts.)

*I fråga
om samhälls-
farliga arbets-
inställelser
m. m.
(Forts.)*

eller icke, det är en sak för sig; men det gäller att se till att man undanröjer orsakerna till ett sådant förhållande.

Herr Edén citerade en annan professors uttalande, som gjordes i denna kammare under nykterhetsdebatten, där denne man uttade, att han visste ej, om det var möjligt att genomföra ett förbud, men han ansåg att det var nödvändigt. Herr Edén hade ej klart för sig, om det var möjligt att genomföra en avtalslagstiftning, men det vore i varje fall nödvändigt. Ja, jag vill säga, att jag är på det klara med att det är nödvändigt att komma till ett bättre sakernas tillstånd på detta område, därom är jag ense med herr Edén. Men det står å andra sidan lika klart för mig, att detta bättre tillstånd uppstår när man icke med avtalslagstiftningar, utan såsom jag redan tidigare sagt genom att tillgodose arbetarnas berättigade krav och sörja för deras bättre existens och bättre löne- och arbetsvillkor. Det är det, som är det nödvändiga. Det är således icke om önskemålet att få ett bättre tillstånd på arbetsmarknaden, som vi tvista, ty därom äro vi eniga, utan det gäller medlen att nå detta önskemål, och det är härom, som det råder delade meningar. Och härvid delar jag icke herr Edéns uppfattning att avtalslagstiftning skulle vara en nödvändighet för att åstadkomma det önskvärda tillståndet, utan tvärtom är jag av den meningen, att skulle här fullbordas vad herrar motionärer syfta till, så skulle vi komma till ett tillstånd på arbetsmarknaden, som ingen av oss önskar. Det är också därför jag ställt mig på reservanternas ståndpunkt.

Jag skall ytterligare endast med några få ord be att få beröra frågan om avtals hållande i helgd. Jag vill härvid förklara, att jag personligen är av den uppfattningen, att om ett avtal ingåtts mellan parter, så skall detta avtal också hållas i ömsesidig helgd, och enligt vad jag kan förstå ha arbetarna också ställt sig på den gamla hederliga svenska rättsuppfattningen, att så skall vara förhållandet. Men det var som bekant så, att det var arbetsgivarna, som hävdade den motsatta uppfattningen, då de krävde rätt att under gällande avtals-tid få proklamera sympatilockout och på så sätt bröto med denna gamla rättsuppfattning. Och jag vill göra gällande, att det enligt min uppfattning just är frukterna av en sådan åskådning, som arbetsgivarna omfattat, vilka nu gå igen i dessa avtalsstridiga blockader, som herr von Sydow vill råda bot för i sin motion, det är frukterna av att man tidigare hävdade den uppfattning på detta område, som arbetsgivarna gjort, som här kommit till uttryck och som jag tycker böra vara ett varnande exempel, då det ifrågasättes att slå in på en avtalslagstiftning, som sannerligen icke skulle åstadkomma den arbetsfred, som vi alla önska och sträva efter. Men jag vill också säga att under sådana svåra ekonomiska kristidsförhållanden som vi nu genomlevat, så kan man finna de avtalsbrott, som denna tid haft att uppvisa, förklarliga med hänsyn just till den så ohyggligt svåra tid i ekonomiskt avseende, som har varit, och även till den rena omöjligheten å vissa arbetsgivares sida att vilja gå med på några förbättringar, när prisstegringarna undan för undan gjorde sig gällande. Hade man visat litet mera förståelse och medgörlighet från

det hållet inför tidens allvar och krav, så skulle icke dessa avtalsstridiga handlingar ha förekommit. Men även när det gäller dessa saker skall man söka utröna förklaringsgrunderna, och då vill jag med bestämdhet påstå, att dessa härvidlag äro att söka i rådande chyggliga ekonomiska kristidsförhållanden.

Ja, herr talman, jag skall icke heller vidare förlänga debatten. Jag skall endast be att få tillägga det, att det är icke lämpligt, tror jag, och icke heller ägnat att ingiva respekt för avtalen att antaga en avtalslagstiftning, som säga vad man vill får en viss karaktär av klasslag. Att hålla avtal i helgd, det skall man få folk till genom att fostra dem och genom att skola dem och genom att framhålla, att det är nödvändigt både för dem själva och samhället att så göres, men icke genom att på detta vanskliga område skapa en avtalslagstiftning, som icke kan undvika att bli en klasslag, riktad mot den svagare parten arbetarna.

Jag ber därför, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd. Votering begärdes emellertid, till följd varav nu uppsattes, justerades och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 34, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 98 ja mot 59 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört andra lagutskottets utlåtande, nr 35, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åstadkommande av en lagstiftning om rätt för staten att för nödvändiga statsändamål taga tvångslån av kapitalet.

*Ang.
tvångslån för
nödvändiga
statsändamål.*

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion nr 157, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Hage m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida och på vilket

Ang.
tvångslån för
nödvändiga
statsändamål.
(Forts.)

sätt en lagstiftning skulle kunna åstadkommas om rätt för staten att taga tvångslån av kapitalet för nödvändiga statsändamål, samt att Kungl. Maj:t måtte för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *Hage*, som ansett, att motionen bort av utskottet tillstyrkas.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr *H a g e*: Herr talman! Jag skall för att vinna tid inskränka mig till att yttra endast några ord i den här frågan, i synnerhet som jag mycket väl vet, att det icke finns någon möjlighet att ens få någon större minoritet med mig, om det eventuellt skulle gälla en votering i denna sak.

Jag ber att få säga endast det, att orsaken till att jag väckte den här motionen var den, att i vårt grannland Norge hade utarbetats en sådan lagstiftning som denna, och vidare den omständigheten att även i ett annat land är det så, att man tillgripit denna tvångslagstiftning, eller också fanns där denna tvångslagstiftning att tillgripa vid upptagande av kapital för statsändamål. Och i det landet hade man använt denna lagstiftning på sådant sätt, att man kunnat för tvångslån fastställa en viss lägre procent som ett hot, om icke kapital frivilligt tecknades för de statslån, som upptogs.

Från dessa utgångspunkter fann jag det synnerligen lämpligt, att man i vårt land även åstadkomme en sådan lagstiftning, som man skulle kunna begagna sig av vid de tillfällen, då staten eventuellt behövde pengar och då pengar icke kunde åstadkommas på annat sätt. Och då jag så tog ståndpunkt till saken, så kunde jag också konstatera det förhållandet, att en utredning angående en viss del av denna fråga, nämligen angående möjligheten att tvinga vissa försäkringsbolag och bankbolag att satsa pengar till statslån, en sådan utredning hade förut påbörjats i finansdepartementet.

Från alla dessa utgångspunkter ansåg jag, att det var lämpligt, att denna undersökning finge fullföljas och utvidgas, så att man på den vägen skulle kunna framskapa en lagstiftning, som kunde användas för att åstadkomma tillgångar för staten i sådana situationer, då denna eljest icke kunde skaffa tillräckligt med medel för sin verksamhet. Nu har som synes utskottet avstyrkt hela denna tanke, vilket måste förvåna. Jag tror för min del, att det åtminstone hade varit synnerligen lämpligt, att utskottet givit något slags sympatiuttalande för att det skulle kunna finnas tillfällen, då man kunde ha anledning gå fram på en sådan lagstiftningsväg. Men eftersom nu utskottet avstyrkt motionen, så har jag säkerligen ingen möjlighet att genomdriva ett uttalande till förmån för densamma. Jag skall dock, trots detta, tillåta mig att yrka bifall till den reservation, som är avgiven vid detta utskottsutlåtande.

Herr Hagman: Det problem motionären fört fram är både komplicerat och intressant i många hänseenden. Utskottet har icke yrkat avslag av några som helst principiella skäl, utan har låtit den frågan i detta sammanhang vara öppen, och man förmenar, att det mycket väl kan tänkas uppstå sådana situationer, när behov av tvångslån kan komma att göra sig gällande. Det är vidare så, att det förslag, varpå motionären byggt sin motion, nämligen det som framlagts i Norge i förevarande ämne, på grund av flera skäl icke blivit gällande lag, utan det har återtagits och icke blivit föremål för behandling i norska stortinget. Under sådana förhållanden har utskottet ansett, att man i detta sammanhang icke borde gå fram för en sådan lagstiftning, som här föreslagits, och jag tillåter mig därför, herr talman, hemställa om bifall till utskottets förslag.

*Ang.
tvångslån för
nödvändiga
statsändamål.
(Forts.)*

Vidare anfördes ej. Sedan herr talmannen givit propositioner å de under överläggningen förekomna yrkandena, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 11.

Härpå upptogs till behandling andra lagutskottets utlåtande, nr 36, i anledning av väckta motioner om ändringar i lagen den 26 mars 1920 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område m. m.

*Ang.
ändringar i
lagen om rätt
i vissa fall för
nyttjanderätts-
havare
att inlösa visst
område.*

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehåft tre inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 82 i första kammaren av herr *Lindhagen*, nr 124 i andra kammaren av herr *Lövgren* i Nyborg och nr 212 i andra kammaren av herr *Ericsson* i Arboga.

Av motionärerna hade herr *Lindhagen* i sin motion hemställt att riksdagen ville uttala sig för en effektiv jordreform för frigörelse av de hundratusenden jordbruks- och bostadslägenheterna (hemmen) med egna hus å annans grund samt tryggande tillika av framtida egnahemsbildningars åtkomst till erforderlig mark, ävensom i sådant syfte för sin del besluta ändringar och tillägg till de hitintills antagna två i det stora hela verkningslösa, obstruktiva och mot varandra stridande lagstiftningarna; samt

att riksdagen fördenskill ville

dels besluta vissa ändringar i lagen den 26 mars 1920 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område (den s. k. ensittarlagen) och i expropriationslagen den 12 maj 1917 (1 § 7 mom. och 99—101 §§);

dels ock beträffande det allmännas målsmanskap för effektivt genomförande av ifrågavarande jordreform besluta hos regeringen anhålla att det, med stöd av det i expropriationslagen redan givna och i ensittarlagen nu jämväl enligt riksdagens beslut erhållna bemyndigande, måtte ej mindre omedelbart skridas till verket för organiserandet och inspekterandet av ifrågavarande jordreform utan

Ang.
ändringar i
lagen om rätt
i vissa fall för
nyttjanderätts-
havare
att inlösa visst
område.
(Forts.)

även, på det sätt, som i motionen ifrågasatts, bringas till intresserades i orterna kännedom en berättelse med praktiska anvisningar om ifrågavarande lagstiftning och dess tillämpning.

Utskottets hemställan innefattade, att de i ämnet väckta motionerna icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro emellertid fogade reservationer:

av herrar *Linder, Julin, Hagman, Hage* och *Holmström*; samt av herr *Lindhagen*, som

dels förklarar sig anse att riksdagen borde godkänna jordkommissionens förslag till ny ensittarlag med de av honom därutinnan ifrågasatta förändringarna;

dels och alternativt hemställt, att riksdagen ville med anledning av ifrågavarande motioner och jordkommissionens utlåtande åtminstone:

A) beträffande ensittarlagen:

1) i skrivelse hos regeringen anhålla om ett förslag till nästa riksdag för avhjälpande av nämnda lags brister;

2) i avvaktan på denna lagstiftning besluta följande provisoriska lydelse av första stycket i lagens 1 §:

Har en för viss tid till brukande upplåten del av en fastighet över 20 år i följd innehafvs av annan än ägaren och har området — — — stadgas.

B) beträffande expropriationslagen:

i skrivelse hos regeringen anhålla om ett förslag till nästa riksdag för avhjälpande även av nämnda lags brister i de uti reservationen berörda delar av lagens tillämplighetsområde.

C) beträffande det allmännas målsmanskap för effektivt genomförande av ifrågavarande jordreform:

i skrivelse hos regeringen anhålla om ett omedelbart skridande till verket för organiserandet och inspekterandet av den jordreform, som man velat inleda genom förenämnda två lagstiftningar.

Utskottets hemställan föredrogs. Därefter yttrade:

Herr *H a g e*: Som herrarna finna, ha jag och några andra ledamöter av utskottet i denna fråga avgivit en blank reservation. Jag ber nu att få förklara för min del, att denna blanka reservation innebär ett yrkande om bifall till den reservation, som här är närmare utarbetad av herr *Lindhagen*.

Denna fråga berör som bekant två lagar angående jordäganderätten här i landet, nämligen dels ensittarlagen och dels expropriationslagen. Med avseende på ensittarlagen veta vi, att den tillkom år 1918. I densamma infördes ett visst tvångsförfarande, en rätt för brukare av jorden, om han ägde hus på den brukade jorden, att tvångstillösa sig den jord, som han brukade. Denna lagstiftning be-

fanns emellertid ganska snart vara behäftad med mycket stora olägenheter, eller rättare det var stora ofullkomligheter i den lagen, och det berodde naturligtvis därpå, att man vid denna lagstiftning tvingats att kompromissa. Kompromisspolitikens frukter visade sig på det viset, att man fann, att lagen var otillfredsställande för att skydda de *verkligt* jordbrukande personer, som skulle värnas härigenom. Det gjorde, att det redan vid 1919 års riksdag av regeringen framlades förslag till ändring av lagen, vilket dock blev avslaget, under det vid 1920 års riksdag en viss ändring av lagen kom till stånd. Emellertid innehöll även den ändringen vissa kompromisser, som göra, att lagen fortfarande äro otillfredsställande, då det gäller att skydda de intressen, som måste skyddas på det här området.

*Ang.
ändringar i
lagen om rätt
i vissa fall för
nyttjanderätts-
havare
att inlösa visst
område.*

(Forts.)

Nu har i anledning därav herr Lindhagen väckt en större motion, och det har ju även väckts en sådan motion av min partivän herr Lövgren i Nyborg, vari påyrkas vissa ändringar och förbättringar i lagen till förmån för dem, som arrendera och bruka jordlägenheter. Resultatet av dessa två motioner har blivit, som herrarna se, att utskottet avstyrkt ändringar för tillfället, men i alla fall har utskottet gjort ett mycket välgående medgivande, som är värt att här taga fasta på, när utskottet enhälligt erkänner, att den ifrågavarande lagstiftningen är otillfredsställande — den är otillfredsställande för dessa människor, som arrendera jord, med hänsyn till möjligheten för dem att tvångstillösa sig jorden. Utskottet uttalar i det sammanhanget, att det är nödvändigt, att det fortast möjligt åstadkommes en ändring i lagstiftningen, och det uttalandet får väl anses omfatta även expropriationslagen. Men utskottet stannar likväl nu för ett avstyrkande av motionerna under tillkännagivande, att det nu föreligger utarbetat ett förslag till ändringar i de punkter, som berörts i motionerna, åtminstone beträffande större delen av dessa punkter. Samtidigt ger utskottet tillkänna, att det är antagligt eller i varje fall möjligt, att ett sådant förslag inkommer till nästa års riksdag. Med den utgångspunkten avstyrker utskottet, att man nu gör någonting i överensstämmelse med motionärernas yrkande.

Nu ha vi reservanter ansett, att vissa av de förslag, som framförts i motionerna, äro så brådskande, att det kunde vara nödvändigt att redan nu göra mindre ändringar i lagstiftningen, och vi ha ur den synpunkten gjort vissa yrkanden. Först ha vi då hemställt, att riksdagen skulle nu bestämt begära hos vederbörande, att det kommer fram ett lagstiftningsförslag till nästa riksdag, men dessutom påyrka vi i en särskild punkt redan nu en ändring av lagen. Det synes på sidan 12 i utskottets utlåtande, vilken punkt vi i det fallet avse.

Det är den punkten, där det heter, att en brukare av jorden har rätt att tvångsinlösa sig till denna jord, om han har ett hus uppfört på brukningsdelen och det föreligger ett arrendekontrakt på 20 år.

Nu blev den lagstiftning, som åstadkoms på detta område, otillfredsställande, särskilt på *den* punkten där det stadgades, att det för lösningsrättens inträdande skulle kunna direkt påvisas, att det fö-

Ang.
ändringar i
lagen om rätt
i vissa fall för
nyttjanderätts-
havare
att inlösa visst
område.
(Forts.)

relåg en överenskommelse om utarrendering på 20 år till viss person. Vi gjorde för vår del gällande, att lagstiftningen borde ordnas på det sättet, att om man kunde påvisa, att det utarrenderade jordstycket varit utarrenderat under en oavbruten följd av 20 år, oavsett om det under denna tid varit utarrenderat till en eller flera personer, och då skulle den omständigheten tillsammans med den omständigheten, att det fanns ett hus, som tillhörde brukaren, uppfört på jordlappen, konstituera rätten för innehavaren att tvångsinlösa jorden.

Vi hålla på, att detta stadgande som först beslöts icke är tillfredsställande, utan att det vore synnerligen lämpligt att redan nu få en ändring däri, ty särskilt på den punkten verka bestämmelserna så, att ett mycket stort antal brukare ställas utanför möjligheten att få tvångsinlösa sin jord, och detta bör enligt min mening rättas fortast möjligt.

Det händer nämligen redan nu, att arrendekontrakt undan för undan är efter år utlöpa, och då inträffa sådana förhållanden, att de, som nu arrendera jorden, kanske tvingas att lämna den och det blir en ny brukare, som kommer dit. Men i och med detsamma, i och med det att en ny ägare inträder på arrendekontraktet, går denna rätt att tvångsinlösa till sig jorden förlorad.

Vi mena således, att det kan finnas anledning att på denna punkt redan nu åstadkomma en ändring, och sedan kan man möjligtvis uppskjuta de övriga frågorna till ett kommande år.

Dessutom skulle vi dock vilja starkt betona, att även med avseende på expropriationslagstiftningen är det nödvändigt, att Kungl. Maj:t fortast möjligt d. v. s. ovillkorligen till nästa års riksdag framkommer med ett lagförslag angående sådan ändring, som motionären föreslår till skydd för en hel del folk, som beröras av denna lagstiftning.

Från dessa utgångspunkter, nämligen dels att vi redan nu böra kunna åstadkomma en ändring åtminstone på denna punkt, varom jag nyss talat och som är en väsentlig och betydelsefull punkt, och dels att vi böra betona, att Kungl. Maj:t redan till nästkommande år bör komma fram med ett lagförslag om ändring i de övriga punkterna, ha vi reservanter kunnat ena oss om det förslag av herr Lindhagen som här föreligger, och jag skall alltså, herr vice talman, be att få yrka bifall till det förslag, som alternativt framställts i herr Lindhagens reservation.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen ånyo övertagit ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Magnusson* i Kalmar.

Herr *Karlsson* i Gasabäck: Herr vice talman, mina herrar! Jag skall bli vida kortare än den föregående talaren. Jag skall endast be herrarna kasta en blick på det föreliggande utlåtandet, som mera liknar ett utlåtande från bevillningsutskottet, med en hel rad klämmor angående ändringar vid olika rubriker i tulltaxan, än ett vanligt lagutskottsutlåtande.

Herr Lindhagen har framburit krav dels på ändringar i expropriationslagen dels också på en nästan fullständig omarbetning av den s. k. ensittarlagen, vilken antogs 1918 och reviderades 1920.

Utskottet vill för sin del icke förneka, att även i sistnämnda lag, som reviderades så sent som föregående år, åtskilliga jämkningar kunna behöva göras. Nu föreligger här ett förslag från herr Lindhagens sida, ett förslag, som undergått bearbetning inom jordkommissionen, men utskottet har för sin del ansett, att denna lag är så viktig och så inriparande i de bestående förhållandena, att man icke velat gå med på att nu tillstyrka detta förslag, innan det i vanlig ordning blivit förberett, så att myndigheterna och lagrådet blivit hörda däröver. Detta är det huvudsakligaste skälet varför vi i år icke ansett oss kunna gå med på den motion, som framburits av herr Lindhagen.

Nu hava herr Hage med flera reservationsvis yrkat, att vi skul- le gå med på en ändring i en detalj av denna herr Lindhagens motion. Utskottet har ansett, att det icke är så nödvändigt att nu göra denna provisoriska ändring, som blott skulle gälla ett år, inom vilken tid vi hoppas att hela lagen skall föreligga, och har därför icke kunnat ansluta sig till detta yrkande.

Med dessa få ord ber jag, herr vice talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr O l s s o n i Kullenbergstorp: Herr talman, mina herrar! Oaktat det är i riksdagens tolfte timma, då alla längta att få komma härifrån efter avslutat arbete, kan jag dock icke hjälpa, att jag på grund av detta förslags stora och principiella betydelse nödgas be att för ett par minuter få taga herrarnas tid i anspråk.

Det är väl icke synnerligen många, som genomläst detta utlåtande, men de som det gjort ha funnit, att jag inom jordkommissionen avgivit en reservation mot det här föreliggande lagförslaget. Den egentliga anledningen till reservationen ligger icke däri, att jag anser den nuvarande ensittarlagen vara tillfredsställande utan fastmera däri, att om vi skola gå vidare fram på den vägen och medgiva lösningsrätt, så böra vi också ha sådana organ, som kunna på ett tillfredsställande sätt avgöra, om lösning kan eller får äga rum. Och det vågar jag påstå, att det ha vi ännu icke; men innan vi få sådana organ, är det enligt min mening alldeles olämpligt att gå vidare. För övrigt ha vi ju redan lappat på denna lagen i fjol, och det skulle se litet märkvärdigt ut, om vi skulle göra det varje år.

Skulle detta förslag genomföras på det sätt, motionären tänkt, skulle vi komma till ett lösningsförfarande, som skulle omfatta åtskilliga tiotusentals fastigheter i vårt land. Då framställer sig genast denna fråga: kan detta ske utan att man har den minsta garanti för, hur denna fastighetsbildning sker, dels beträffande de lösta styckena, dels beträffande de återstående delarna? Jag vågar påstå, att vi icke kunna det. Det enda, som i sådant hänseende skulle vara i någon mån normerande i det nu framlagda lagförslaget, är § 3.

*Ang.
ändringar i
lagen om rätt
i vissa fall för
nyttjanderätts-
havare
att intåsa visst
område.
(Forts.)*

*Ang.
ändringar i
lagen om rätt
i vissa fall för
nyttjanderätts-
havare
att inlösa visst
område.
(Forts.)*

Jag tror emellertid, att alla förrättningsmän, lantmätare och gode män, komme att tyda dessa bestämmelser på lika många sätt, som förrättningarna vore. Det är alltför vaga, alltför obestämda bestämmelser; så kan man icke gå fram, om man icke vill ha en ny förstörelse av dessa jordbitar, kanske vida övergående den, som den olyckliga styckningslagen åstadkommit. Jag anser därför, att innan man kan gå vidare med denna s. k. ensittarlag, måste vi ha en ny skifteslagstiftning införd i vårt land och en tillfredsställande organisation av de ägodelningsrätter, som skola avgöra, när en sådan utbrytning, som här är ifrågasatt, skall ske och hur långt den skall gå.

Herrarna måste betänka, huru det komme att se ut, om man skulle lägga den erforderliga prövningen, huruvida utbrytning av en jordbit bör få ske, efter så abstrakta grunder, som här är ifrågasatt, nämligen att jordbitar skulle få brytas ut från en egendom precis så, som denna bits brukare önskar. Hur skulle det då komma att se ut? Jag minns ett tillfälle för tre år sedan, då en ärad motionär här i kammaren väckte ett förslag om att från en viss kronoegendom skulle utbrytas sex eller åtta torp. Jag deltog då i jordbruksutskottets behandling av denna fråga, och jag fann, dels att dessa torp skulle få en ägofigur, som var alldeles olämplig, och dels att den återstående kronomarken skulle likna ett sönderhackat såll. Det duger icke att riva sönder vår jord på detta sätt, ty har man en gång gjort det och bebyggt bitarna, kostar det oerhört mycket att rätta det begångna felet.

Då man nu skall föra fram lösningsidén, är naturligtvis det första, man bör tänka på, att man icke under några förhållanden gör materiell orätt mot den nuvarande jordägaren. Men det andra, man bör hålla för ögonen, är att man icke bör riva itu fastigheterna på ett sätt, som icke kan försvaras för framtiden. Det är detta, som herr Lindhagen icke alls har praktiskt sinne för, och det är just det, som gör hans förslag i den här riktningen oframkomligt. Detta är naturligtvis ledsamt för den som, liksom jag, anser det vara ett oting att äganderätten till åbyggnader icke är förenad med äganderätten till den jordbit, de stå på, men statsmakterna ha låtit det gå för länge för att man nu skulle kunna ställa allt till rätta genom att med ett slag vända upp och ned på dessa förhållanden. Skall man genomföra lösningsrätten, får man också taga den konsekvensen av densamma att om en sådan korporation som en väl sammansatt ägodelningsrätt i ett visst fall förklarar, att ett avsöndrande av en jordbit av ifrågavarande slag icke är förenligt med en förnuftig fastighetsbildning, kan också en lösning ske från andra sidan, nämligen genom att jordägaren löser ut lägenhetsinnehavaren. Det är detta, jag uttryckt i min reservation och nu velat en smula fylligare klargöra.

Jag tror mig också med min reservation ha visat riktigheten av ett mitt tidigare yttrande här i kammaren. Då man för en tid sedan här i kammaren låg så hårt i selen för att övertyga om att om man förlängde arrendet för vissa smålägenheter, hade man därmed skrivit under på, att man skulle tillåta tvångsinlösnung av dem,

påstod jag nämligen, att så icke var förhållandet, och jag tror, att jag här visat, att jag stått för det yttrandet. Jag tror också, att riksdagen kan vara lugn för att innan denna lösningsrätt kommer i fråga, kunna vi taga den alldeles fristående från andra frågor.

Men vi få söka att för framtiden icke snärja in våra jordfrågor på så sätt, att vi bara säga: komma vi ifrån dem i dag, då är det bra, och då gör det detsamma, hur det går i framtiden. Jag tror t. ex. att det släkte, som en gång kommer, då de nu upplättna tomt-rätterna lida mot sitt slut, skall få se ett värre spektakel än förhållan-dena med dessa byggnader på annans grund utgöra. Man skall icke tro, att man kommer ifrån jordfrågorna genom att man låtsar sig vilja göra någonting men i verkligheten ingenting gör. Jag tror, det är av vikt, att vi alla, både de, som stå ytterst på vänstra flygeln och de, som stå ytterst på den högra, söka lösa dessa frågor sakligt och kasta bort alla slagord om att äganderätten är i fara o. s. v. Statens rätt och bästa kräver att söka göra så många medborgare som möj-ligt besuttna på Sveriges grund. Det är ett statsintresse av högsta rang, men då skall man också göra det med plan och tanke på fram-tiden.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr förste vice talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det av herr Hage framställda yrkandet; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Slutligen föredrogos vart för sig:

andra lagutskottets utlåtande, nr 37, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 juni 1918 med vissa bestämmelser mot oskäligen arrendestegring, dels väckt motion om förlängd giltighetstid för berörda lag, dels ock väckt motion om förlängd giltighetstid för och utvidgad tillämpning av samma lag; och

sammansatta stats- och bevillningsutskottets utlåtande, nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 18 juli 1913 angående statsverkets fonder av rusdrycksmedel m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

*Ang.
ändringar i
lagen om rätt
i vissa fall för
nyttjanderätts-
havare
att inlösa visst
område.
(Forts.)*

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,20 e. m. för att åter sammanträda kl. 8 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.

Måndagen den 13 juni, e. m.

Kl. 8 e. m.

Fortsattes under ledning av herr förste vice talmannen det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial:

nr 236, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst;

nr 237, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande dyrtidstillägg åt diplomatiska och konsulära tjänstemän;

nr 238, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande dyrtidstillägg åt fast anställt manskap vid armén och marinen m. fl.;

nr 239, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisningsanstalter; och

nr 240, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till understöd åt nykterhetsnämnderna m. m.;

bevillningsutskottets betänkande, nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till kungörelser angående ändrad lydelse dels av § 8 mom. 1, 2 och 3, § 9 mom. 1 samt § 13 mom. 1 och 2 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor, dels av § 2 mom. 2 i tulltaxeunderrättelserna, dels ock av § 3 i förordningen den 31 maj 1907 angående rätt att hos generaltullstyrelsen erhålla upplysning rörande tullbehandlingen av varor, avsedda att till riket införas;

sammansatta bevillnings- och första lagutskottets memorial:

nr 2, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande sammansatta bevillnings- och första lagutskottets utlåtande nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker m. m. ävensom en i ämnet väckt motion; och

nr 3, med hemställan om anvisande av ersättning åt samman-
satta bevillnings- och första lagutskottets sekreterare och vaktbe-
tjäning; samt

bankoutskottets memorial, nr 75, i anledning av kamrarnas skilj-
aktiga beslut beträffande vissa delar av bankoutskottets utlåtande
nr 70 angående reglering av avlöningsförhållanden m. m. vid riks-
dagens verk.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 8,3 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 14 juni.

Kl. 3 e. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 8 innevarande
juni förda protokollen.

§ 2.

Föredrogos vart för sig statsutskottets memorial:

nr 236, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande dyr-
tidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst;

nr 237, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande
dyrtidstillägg åt diplomatiska och konsulära tjänstemän;

nr 238, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande
dyrtidstillägg åt fast anställt manskap vid armén och marinen m. fl.;

nr 239, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande
dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisnings-
anstalter; och

nr 240, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om
anslag till understöd åt nykterhetsnämnderna m. m.

De i dessa memorial föreslagna voteringspropositionerna blevo
av kammaren godkända.

§ 3.

Vidare föredrogos vart efter annat

Bevillningsutskottets betänkande, nr 61, i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition med förslag till kungörelser angående ändrad ly-

delse dels av § 8 mom. 1, 2 och 3, § 9 mom. 1 samt § 13 mom. 1 och 2 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor, dels av § 2 mom. 2 i tulltaxeunderrättelserna, dels ock av § 3 i förordningen den 31 maj 1907 angående rätt att hos generaltullstyrelsen erhålla upplysning rörande tullbehandlingen av varor, avsedda att till riket införas; samt

sammansatta bevilnings- och första lagutskottets memorial:

nr 2, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande sammansatta bevilnings- och första lagutskottets utlåtande nr 1 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker m. m. ävensom en i ämnet väckt motion; och

nr 3, med hemställan om anvisande av ersättning åt sammansatta bevilnings- och första lagutskottets sekreterare och vaktbetjäning.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och memorial hemställt.

§ 4.

Härpå föredrogs bankoutskottets memorial, nr 75, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande vissa delar av bankoutskottets utlåtande nr 70 angående reglering av avlöningsförhållanden m. m. vid riksdagens verk.

Punkten 1:o).

Den i denna punkt föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Punkten 2:o).

Lades till handlingarna.

Punkten 3:o).

Den i denna punkt föreslagna voteringspropositionen godkändes.

§ 5.

Anmälades och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 321, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 322, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; samt

nr 323, angående vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

§ 6.

Till bordläggning anmäldes bevillningsutskottets memorial, nr 62, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets betänkande nr 48 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 11 oktober 1912 om skogsaccis och om virkestaxering ävensom i ämnet väckta motioner.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,18 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 15 juni, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 9 innevarande juni.

§ 2.

Sedan riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt de uti jordbruksutskottets memorial nr 61 punkterna 1 och 2, statsutskottets memorial nr 136 och 142, jordbruksutskottets memorial nr 71, statsutskottets memorial nr 195, 217 och 236—240 samt bankoutskottets memorial nr 75, punkterna 1 och 3, föreslagna voteringspropositioner rörande frågor, i vilka kamrarna fattat stridiga beslut, samt bestämt blivit, att vederbörliga omröstningar över de olika besluten skulle denna dag äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nämligen:

*Gemensamma
omröstningar.*

Första omröstningen:

(enligt jordbruksutskottets memorial nr 61, punkt 1).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må avslå vad jordbruksutskottet i sitt utlåtande nr 51, punkt 1, hemställt, röstar

Ja;

Gemensamma
omröstningar.

(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, såsom ytterligare anslag för uppförande av en lärlingsbyggnad för lantbruksskolan vid Ultuna å extra stat för år 1922 anvisat ett reservationsanslag av 100,000 kronor.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 74 Ja och 98 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 72 Ja och 42 Nej vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller	74 Ja och 98 Nej,
sammanräkningen visade	146 Ja och 140 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Andra omröstningen:

(enligt jordbruksutskottets memorial nr 61, punkt 2).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må avslå vad jordbruksutskottet i sitt utlåtande nr 51, punkt 2, hemställt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, till ombyggnad av den nuvarande lärlingsbyggnaden vid Ultuna samt ändringar i rektorsbyggnaden därstädes beviljat ett anslag av 104,000 kronor samt därav å extra stat för år 1922 anvisat ett reservationsanslag av 66,800 kronor.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 73 Ja och 95 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 82 Ja och 34 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller . . . . . 73 Ja och 95 Nej,

sammanräkningen visade . . . . . 155 Ja och 129 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

Tredje omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 136).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att herr Bergqvists m. fl. motion nr I: 70 och herr Nilssons i Antnäs m. fl. motion nr II: 78 icke må av riksdagen bifallas, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren beslutat att i anledning av ovanberörda motioner för verkställande av en förberedande utredning rörande framdragande av statsbanan från Matarengi till Pajala kyrkoby på extra stat för år 1922 bevilja ett reservationsanslag av 15,000 kronor.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 71 Ja och 107 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 68 Ja och 47 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller . . . . . 71 Ja och 107 Nej.

sammanräkningen visade . . . . . 139 Ja och 154 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Fjärde omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 142).

»Den, som i likhet med första kammaren vill att riksdagen må minska ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övning

Gemensamma omröstningar. gar, nu 2,098,463 kronor, med 276,000 kronor till 1,822,463 kronor, röstar
(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat minska ordinarie reservationsanslaget till truppförbandens övningar, nu 2,098,463 kronor, med 180,000 kronor till 1,918,463 kronor.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknings- och befanns att omröstningen utfallit med 93 Ja och 78 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 78 Ja och 41 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller . . . . . 93 Ja och 78 Nej,
sammanräkningen visade . . . . . 171 Ja och 119 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Femte omröstningen:

(enligt jordbruksutskottets memorial nr 71).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må avslå vad jordbruksutskottet i sitt utlåtande nr 65 hemställt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren på det sätt befallit Kungl. Maj:ts förevarande framställning, att riksdagen till utförande å Experimentalfältet för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet av dels en ny institutionsbyggnad för husdjurs- och mejeriavdelningen och dels en försöksladugård samt för vissa ändringsarbeten i den nuvarande gamla institutionsbyggnaden och i jordbruksavdelningens nuvarande institutionsbyggnad anvisat å extra stat för år 1922 ett reservationsanslag av 400,000 kronor.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått,

att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 95 Ja och 76 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 76 Ja och 35 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens
röster eller . . . . . 95 Ja och 76 Nej,
sammanräkningen visade . . . . . 171 Ja och 111 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Sjätte omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 195).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen till upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige på extra stat för år 1922 beviljar ett förslagsanslag, högst, 135,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, beslutat att under rubriken upplysningsverksamhet i utlandet angående Sverige i riksstaten för år 1922 uppföra ett ordinarie bestämt anslag, 150,000 kronor.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 90 Ja och 80 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 70 Ja och 47 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens
röster eller . . . . . 90 Ja och 80 Nej,
sammanräkningen visade . . . . . 160 Ja och 127 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)

Sjunde omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 217).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen avslår Kungl. Maj:ts förevarande förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, beslutat att till beredande av ersättning åt statens järnvägar för genomtaxenedsättning förorsakad inkomstminskning, under verkliga utgifter på tilläggsstat för år 1921 bevilja ett förslagsanslag, högst, 10,000,000 kronor.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknings- och befanns att omröstningen utfallit med 58 Ja och 111 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 59 Ja och 52 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller . . . . . 58 Ja och 111 Nej,

sammanräkningen visade . . . . . 117 Ja och 163 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Åttonde omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 236).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må

1) godkänna följande lydelse av § 4 mom. 1 och § 6 i förslaget till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, med undantag dock i vad angår dels de under jordbruksdepartementet hörande befattningshavare, dels och befattningshavare vid flottans pensionskassa och statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl.:

§ 4.

Mom. 1. Till befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, vilka åtnjuta lön eller arvode enligt avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän

vid nämnda verk, till befattningshavare vid domänverket, vilka åtnjuta lön eller arvode enligt avlöningsreglementet den 22 juni 1920 för tjänstemän vid domänverket, så ock till befattningshavare, vilka åtnjuta lön eller arvode enligt avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, eller enligt avlöningsreglementet för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid armén och marinen, skall dyrtidstillägg utgå i enlighet med föreskrifterna i § 3, dock med iakttagande därav,

att dyrtidstillägg utgår endast å 80 procent av de sammanlagda avlöningsförmåner, på vilka sådant tillägg må beräknas, dock högst å ett belopp av 1,250 kronor för månad, samt

att det grundtal, som Kungl. Maj:t jämlikt § 2 bestämmer, skall i varje särskilt fall minskas med 20.

Vad nu är sagt skall jämväl äga tillämpning å sådana i avlöningsreglementena för befattningshavare vid statsdepartement m. fl. samt för officerare och underofficerare m. fl. avsedda icke-ordinarie befattningshavare, till vilka arvode utgår med i vederbörande stater angivna belopp.

§ 6.

Befattningshavare, som är tjänstledig för offentligt uppdrag eller som åtnjuter ferier, semester eller därmed jämförlig tjänstledighet, äger utan hinder av sådan ledighet uppbära det dyrtidstillägg, som eljest skolat tillkomma honom.

2) — — —.

3) i avseende å dyrtidstillägg för år 1922.

a) till bestridande av kostnaderna för dylik förmån åt statens befattningshavare och pensionärer m. fl. vid sidan av huvudtitlarna såsom avsättning å 1922 års riksstat anvisa ett förslagsanslag, högst, 132,000,000 kronor;

b) — — —»

röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren

1) godkänt följande lydelse av § 4 1 mom. och § 6 i förslaget till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst med undantag dock i vad angår dels de under jordbruksdepartementet hörande befattningshavare, dels ock befattningshavare vid flottans pensionskassa och statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl.:

§ 4.

Mom. 1. Till befattningshavare vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk, vilka åtnjuta lön eller

Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)

arvode enligt avlöningsreglementet den 19 juni 1919 för tjänstemän vid nämnda verk, till befattningshavare vid domänverket, vilka åtnjuta lön eller arvode enligt avlöningsreglementet den 22 juni 1920 för tjänstemän vid domänverket, så ock till befattningshavare, vilka åtnjuta lön eller arvode enligt avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, eller enligt avlöningsreglementet för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid armén och marinen, skall dyrtidstillägg utgå i enlighet med föreskrifterna i § 3, dock med iakttagande däraf,

att dyrtidstillägg utgår endast å 85 procent av de sammanlagda avlöningsförmåner, på vilka sådant tillägg må beräknas, dock högst å ett belopp av 1,250 kronor för månad, samt

att det grundtal, som Kungl. Maj:t jämlikt § 2 bestämmer, skall i varje särskilt fall minskas med 16.

Vad nu är sagt skall jämväl äga tillämpning å sådana i avlöningsreglementena för befattningshavare vid statsdepartement m. fl. samt för officerare och underofficerare m. fl. avsedda icke-ordinarie befattningshavare, till vilka arvode utgår med i vederbörande stater angivna belopp.

§ 6.

Befattningshavare, som är tjänstledig för offentligt uppdrag eller för sjukdom eller som åtnjuter ferier, semester eller därmed jämförlig tjänstledighet, äger utan hinder av sådan ledighet uppbära det dyrtidstillägg, som eljest skolat tillkomma honom.

2) — — —.

3) i avseende å dyrtidstillägg för år 1922.

a) till bestridande av kostnaderna för dylik förmån åt statens befattningshavare och pensionärer m. fl. vid sidan av huvudtitlarna såsom avsättning å 1922 års riksstat anvisa ett förslagsanslag, högst 140,000,000 kronor;

b) — — —.»

Sedan voteringsseglarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringsseglarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknings, och befanns att omröstningen utfallit med 72 Ja och 95 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 67 Ja och 39 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller . . . . . 72 Ja och 95 Nej,
sammanräkningen visade . . . . . 139 Ja och 134 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Nionde omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 237).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må godkänna följande förslag till kungörelse angående dyrtidstillägg åt diplomatiska och konsulära tjänstemän:

Förslag

till

Kungörelse

angående dyrtidstillägg åt diplomatiska och konsulära tjänstemän.

Häri genom förordnas som följer:

§ 1.

§ 2.

Mom. 1. Till de i § 1 mom. 1 omförmälda tjänstemän utgår dyrtidstillägget enligt de beräkningsgrunder, som angivas i § 3 av kungörelsen med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, dock med iakttagande däraf,

att dyrtidstillägg utgår endast å 80 procent av de sammanlagda avlöningsförmåner, på vilka sådant tillägg må beräknas, dock högst å ett belopp av 1,250 kronor för månad, samt

att det grundtal, som Kungl. Maj:t jämlikt § 2 nyssnämnda kungörelse fastställer, skall i varje särskilt fall minskas med 20.

Mom. 2. — — —.

Mom. 3. — — —.

§ 3.

Tjänstemän, som är tjänstledig för offentligt uppdrag eller som åtnjuter ferier, semester eller därmed jämförlig tjänstledighet, äger utan hinder av sådan ledighet uppbära det dyrtidstillägg, som eljest skolat tillkomma honom.

§ 4.

§ 5.

§ 6.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1922.

röstar

Ja;

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 60.

Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat godkänna följande förslag till kungörelse angående dyrtidstillägg åt diplomatiska och konsulära tjänstemän:

Förslag

till

Kungörelse

angående dyrtidstillägg åt diplomatiska och konsulära tjänstemän.

Härigenom förordnas som följer:

§ 1.

---

§ 2.

Mom. 1. Till de i § 1 mom. 1 omförmälda tjänstemän utgår dyrtidstillägget enligt de beräkningsgrunder, som angivas i § 3 av kungörelsen med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, dock med iakttagande däraf,

att dyrtidstillägg utgår endast å 85 procent av de sammanlagda avlöningsförmåner, på vilka sådant tillägg må beräknas, dock högst å ett belopp av 1,250 kronor för månad, samt

att det grundtal, som Kungl. Maj:t jämlikt § 2 nyssnämnda kungörelse fastställer, skall i varje särskilt fall minskas med 16.

Mom. 2. — — —.

Mom. 3. — — —.

§ 3.

Tjänsteman, som är tjänstledig för offentligt uppdrag eller för sjukdom eller som åtnjuter ferier, semester eller därmed jämförlig tjänstledighet, äger utan hinder av sådan ledighet uppbära det dyrtidstillägg, som eljest skolat tillkomma honom.

§ 4.

---

§ 5.

---

§ 6.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1922.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått,

att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknings, och befanns att omröstningen utfallit med 109 Ja och 54 Nej.

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 82 Ja och 24 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller . . . . . 109 Ja och 54 Nej,
sammanräkningen visade . . . . . 191 Ja och 78 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Tionde omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 238).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må godkänna följande förslag till kungörelse angående dyrtidstillägg åt fast anställt manskap vid armén och marinen m. fl.:

Förslag

till

Kungörelse

angående dyrtidstillägg åt fast anställt manskap vid armén och marinen m. fl.

§ 1.

§ 2.

Mom. 1. Till de i § 1 mom. 1 omförmälda beställningshavare utgår dyrtidstillägget å den del av avlöningen, som överstiger 80 kronor för månad, enligt de beräkningsgrunder, vilka angivas i § 3 av kungörelsen med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, dock med iakttagande därav,

att dyrtidstillägg utgår endast på 80 procent av den avlöning varå sådant tillägg må beräknas;

att det grundtal, som Kungl. Maj:t jämlikt § 2 i nyssnämnda kungörelse bestämmer, skall i varje särskilt fall minskas med 20; samt

att dyrtidstillägget utgår efter ett procenttal lika med femtiofem hundradelar av det sålunda minskade grundtalet, dock att beträffande den, vilken vid början av det kalenderkvartal, som omfattar den månad dyrtidstillägget avser, har mera än en familjemedlem, dyrtidstillägget å ett i här ifrågavarande avlöning ingående belopp av 15 kronor i månaden för varje familjemedlem utöver en utgår efter ett procenttal, som motsvarar hela det minskade grundtalet.

Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)

Å avlöning, som ej överstiger 80 kronor för månad, utgår icke dyrtidstillägg.

Mom. 2. — — —.

Mom. 3. — — —.

§ 3.

Beställningshavare, som åtnjuter ledighet, under vilken utgår oavkortad lön, äger utan hinder av sådan ledighet uppbära det dyrtidstillägg, som eljest skolat tillkomma honom.

§ 4.

§ 5.

§ 6.

Denna kungörelse — — — den 1 oktober 1921.
röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat godkänna följande förslag till kungörelse angående dyrtidstillägg åt fast anställt manskap vid armén och marinen m. fl.:

Förslag

till

Kungörelse

angående dyrtidstillägg åt fast anställt manskap vid armén och marinen m. fl.

§ 1.

§ 2.

Mom. 1. Till de i § 1 mom. 1 omnämnda beställningshavare utgår dyrtidstillägget å den del av avlöningen, som överstiger 80 kronor för månad, enligt de beräkningsgrunder, vilka angivas i § 3 av kungörelsen med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst, dock med iakttagande därav,

att dyrtidstillägg utgår endast å 85 procent av den avlöning, varå sådant tillägg må beräknas;

att det grändtal, som Kungl. Maj:t jämlikt § 2 i nyssnämnda kungörelse bestämmer, skall i varje särskilt fall minskas med 16; samt

att dyrtidstillägget utgår efter ett procenttal lika med femtio-fem hundradelar av det sålunda minskade grundtalet, dock att beträffande den, vilken vid början av det kalenderkvartal, som omfattar den månad dyrtidstillägget avser, har mera än en familjemedlem, dyrtidstillägget å ett i här ifrågavarande avlöning ingående belopp av 15 kronor i månaden för varje familjemedlem utöver en utgår efter ett procenttal, som motsvarar hela det minskade grundtalet.

Å avlöning, som ej överstiger 80 kronor för månad, utgår icke dyrtidstillägg.

Mom. 2. — — —.

Mom. 3. — — —.

§ 3.

Beställningshavare, som är tjänstledig för sjukdom eller åtnjuter annan ledighet, under vilken utgår oavkortad lön, äger utan hinder av sådan ledighet uppbära det dyrtidstillägg, som eljest skolat tillkomma honom.

§ 4.

§ 5.

§ 6.

Denna kungörelse — — — den 1 oktober 1921.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 101 Ja och 55 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 78 Ja och 15 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller . . . . . 101 Ja och 55 Nej,
sammansräkningen visade . . . . . 179 Ja och 70 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med japropositionens innehåll.

Elfte omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 239).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må godkänna följande lydelse av § 4 i förslagen till kungörelser med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt vissa grupper av lärare:

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

i förslaget till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt lärare vid folk- och småskolor, högre folkskolor, kommunala mellanskolor och vissa småskoleseminarier:

§ 4.

Beträffande lärare, som enligt gällande löneförfattning är berättigad att under tjänstledighet för sjukdom uppbära viss del av den kontanta minimilönen, skall gälla följande:

1. Under tjänstledighet för offentligt uppdrag äger sådan lärare uppbära det dyrtidstillägg, som eljest skolat tillkomma honom.

2. Under tjänstledighet av annan anledning än i moment 1 omförmäles skall det eljest utgående dyrtidstillägget minskas med ett belopp, som för hel kalendermånad beräknas å nio tiondelar av det i gällande löneförfattning stadgade avdraget å den kontanta lönen och efter ett procenttal motsvarande femtiofem hundra delar av grundtalet. Avdrag å dyrtidstillägg, som nyss sagts, göres endast för ledighet under fortgående lästermin och icke med högre belopp än hela det till läraren under den tid, för vilken avdraget göres, eljest utgående dyrtidstillägget. För del av kalendermånad beräknas avdragets storlek, som om varje månad innehölle trettio dagar.

i förslaget till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt lärare vid privatläroverk:

§ 4.

Tillfällig, av vederbörligen styrkt förfall förorsakad frånvaro från undervisningen, icke överstigande sammanlagt åtta dagar av den tid, utbetalningen avser, må icke föranleda avdrag å det vederbörande eljest tillkommande dyrtidstillägg. I andra fall av ledighet skall utgå dyrtidstillägg, minskat i samma proportion som avlöningen avkortas under ledigheten.

i förslaget till kungörelse med allmänna grunder för dyrtidstillägg åt lärare vid folkhögskolor:

§ 4.

Lärare, som är tjänstledig för offentligt uppdrag, äger utan hinder av sådan ledighet uppbära det dyrtidstillägg, som eljest skolat tillkomma honom. Till lärare, som är tjänstledig av annan anledning, skall utgå dyrtidstillägg, minskat i samma proportion som avlöningen avkortas under ledigheten, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat följande lydelse av § 4:

i förslaget till kungörelse med allmänna grunder för dyrtids- *Gemensamma*
tillägg åt lärare vid folk- och småskolor, högre folkskolor, kommu- *omröstningar.*
nala mellanskolor och vissa småskoleseminarier: *(Forts.)*

§ 4.

1. Till lärare, som enligt gällande författningar är berättigad att under tjänstledighet för sjukdom, för tjänstgöring till rikets försvar eller för att på grund av särskilt förordnande eller val fullgöra offentligt uppdrag, uppbära viss del av den kontanta minimilönen, utgår dyrtidstillägget oavkortat under tiden för tjänstledigheten.

2. Är lärare tjänstledig av annan anledning än i moment 1 öm-förmåles, skall det eljest till honom utgående dyrtidstillägget minskas med ett belopp, motsvarande dyrtidstillägget för icke familjeförsörjande kvinnlig vikarie under 25 år, dock att avdrag icke må göras under ferier och icke med högre belopp än hela det till läraren under den tid, för vilken avdraget göres, eljest utgående dyrtidstillägget. För del av kalendermånad beräknas avdragets storlek, som om varje månad innehölle trettio dagar.

i förslaget till kungörelse med allmänna grunder för dyrtids-tillägg åt lärare vid privatläroverk:

§ 4.

Lärare, som på grund av sjukdom åtnjutit tjänstledighet eller som varit hindrad att tjänstgöra på den grund, att tjänstgöringen vid skolan i anledning av rådande smittsam sjukdom måst för någon tid inställas, skall icke för denna tid vidkännas avdrag å beloppet av honom eljest tillkommande dyrtidstillägg. Annan tillfällig av vederbörligen styrkt förfall förorsakad frånvaro från undervisningen, icke överstigande sammanlagt åtta dagar av den tid, utbetalningen avser, må icke heller föranleda avdrag å det vederbörande eljest tillkommande beloppet. I andra fall av ledighet än nu nämnts skall dyrtidstillägget minskas i samma proportion som förhållandet mellan den avlöning, som skolat utgå, därest läraren icke åtnjutit dylik ledighet, och den under ledigheten uppburna avlöningen.

i förslaget till kungörelse med allmänna grunder för dyrtids-tillägg åt lärare vid folkhögskolor:

§ 4.

Lärare, som är tjänstledig på grund av styrkt sjukdom eller för tjänstgöring till rikets försvar eller för att, på grund av särskilt förordnande eller val, fullgöra offentligt uppdrag, äger att utan hinder av sådan ledighet uppbära det dyrtidstillägg, som eljest skolat tillkomma honom. Till lärare, som har tjänstledighet av annan anledning, skall utgå dyrtidstillägg, minskat i samma proportion som förhållandet mellan den avlöning, som skolat utgå, därest han icke åtnjutit sådan ledighet, och den avlöning, som jämlikt Kungl. Maj:ts beslut eller gällande löneförfattning skall under sådan tjänstledighet utgå.»

Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 100 Ja och 55 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 74 Ja och 21 Nej vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller . . . . . 100 Ja och 55 Nej,
sammanräkningen visade . . . . . 174 Ja och 76 Nej,
och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med japropositionens innehåll.

Tolvte omröstningen;

(enligt statsutskottets memorial nr 240).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må avslå herr C. G. Ekmans m. fl. och herr A. V. Sävströms m. fl. ovanberörda motioner, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, beslutat, att till understöd åt nykterhetsnämnderna samt till åtgärder, avseende att främja den uppgift, som åligger dessa nämnder i enlighet med i ovanberörda motioner angivna grunder och de närmare bestämmelser, som må av Kungl. Maj:t fastställas, bevilja

a) på tilläggsstat för år 1921 ett förslagsanslag, högst, 50,000 kronor; samt

b) å 1922 års stat ett förslagsanslag, högst, 100,000 kronor.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 72 Ja och 96 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 64 Ja och 50 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller . . . . . 72 Ja och 96 Nej,
sammanräkningen visade . . . . . 136 Ja och 146 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nejpropositionens innehåll.

Trettonde omröstningen:

(enligt bankoutskottets memorial nr 75, punkt 1).

»Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad utskottet hemställt eller att riksdagen må i nedannämnda delar godkänna följande lydelse av den vid avlöningsreglementet för befattningshavare vid riksdagens verk fogade tjänsteförteckningen:

Riksbanken.**Huvudkontoret.**

50 tjänstemän (1 aktuarie, 1 kontrollant å utrikesavdelningen, 1 arkivarie, 2 registratorer, 4 revisorer, 8 kassörer, 1 föreståndare för sedelräkningsavdelningen, 1 föreståndare för mynträkningsavdelningen, 2 korrespondenter och 29 bokhållare) . . . A 14

Avdelningskontoret i Göteborg.

8 tjänstemän (1 revisor, 1 registrator, 1 korrespondent, 3 kassörer och 2 bokhållare) . . . . . A 14

Avdelningskontoret i Malmö.

7 tjänstemän (1 revisor, 1 registrator, 1 korrespondent, 2 kassörer och 2 bokhållare) . . . . . A 14

Riksgäldskontoret.

2 revisorer . . . . . A 14
röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren bifallit utskottets hemställan med följande ändringar i den till avlöningsreglementet hörande tjänsteförteckningen, nämligen:

under rubriken »Riksbanken, Huvudkontoret»;

att stycket

»50 tjänstemän (1 aktuarie — — — 29 bokhållare) . . . A 14»
utbytt mot följande två stycken:

»25 tjänstemän (1 aktuarie, 1 kontrollant å utrikesavdelningen, 1 arkivarie, 2 registratorer, 3 revisorer, 4 kassörer, 1 föreståndare för sedelräkningsavdelningen, 1 korrespondent och 11 bokhållare) . . . . . A 14

25 tjänstemän (1 revisor, 4 kassörer, 1 föreståndare för mynträkningsavdelningen, 1 korrespondent och 18 bokhållare) A 13»;

Gemensamma
omröstningar.

under rubriken »Riksbanken, Avdelningskontoret i Göteborg»:

(Forts.)

att stycket

»8 tjänstemän (1 revisor, 1 registrator, 1 korrespondent, 3 kassörer och 2 bokhållare)	A 14»
utbytt mot följande två stycken:	
»5 tjänstemän (1 revisor, 1 registrator, 1 korrespondent och 2 kassörer)	A 14
3 tjänstemän (1 kassör, 2 bokhållare)	A 13»;

under rubriken »Riksbanken, Avdelningskontoret i Malmö»:

att stycket

»7 tjänstemän (1 revisor, 1 registrator, 1 korrespondent, 2 kassörer och 2 bokhållare)	A 14»
utbytt mot följande två stycken:	
»5 tjänstemän (1 revisor, 1 registrator, 1 korrespondent, 2 kassörer)	A 14
2 tjänstemän (bokhållare)	A 13»;

samt

under rubriken »Riksgäldskontoret»:

att orden

»2 revisorer	A 14»
utbytt mot orden	
»2 revisorer	A 13».

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknning, och befanns att omröstningen utfallit med 73 Ja och 94 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 69 Ja och 44 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller	73 Ja och 94 Nej,
sammanräkningen visade	142 Ja och 138 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med japropositionens innehåll.

Fjortonde omröstningen:

(enligt bankoutskottets memorial nr 75, punkt 3).

»Den, som i likhet med första kammaren vill bifalla vad utskottet hemställt eller att beträffande av utskottet föreslagna särskilda bestämmelser angående tillämpning av avlöningsreglementet för

befattningshavare vid riksdagens verk avd. 'I. Riksbanken' riksdagen må godkänna en med punkt 4 betecknad bestämmelse, så lydande: *Gemensamma omröstningar.* (Forts.)

'Så länge andre bankosekreteraren C. G. H. Törneblad hvar står i sin nuvarande tjänst, äger han åtnjuta samtliga de förmåner, som tillkomma befattningshavare i 17:e lönegraden.'

röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring i de av utskottet föreslagna 'särskilda bestämmelser', att i avd. 'I. Riksbanken' punkten 4 utslutits samt punkterna 5, 6, 7 och 8 erhållit ordningsnumren 4, 5, 6 och 7 respektive.»

Sedan voteringssedlarna blivit avlämnade samt en sedel avlagd och förseglad ävensom underrättelse från första kammaren ingått, att voteringssedlarna för den omröstning, varom här vore fråga, jämväl därstädes avgivits, företogs sedlarnas öppnande och uppräknig, och befanns att omröstningen utfallit med 74 Ja och 90 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med . 78 Ja och 36 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens

röster eller . . . . . 74 Ja och 90 Nej,

sammanräkningen visade . . . . . 152 Ja och 126 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med japropositionens innehåll.

§ 3.

Föredrogs och lades till handlingarna bevillningsutskottets memorial, nr 62, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets betänkande nr 48 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 11 oktober 1912 om skogsaccis och om virkestaxering ävensom i ämnet väckta motioner.

§ 4.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 312, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående an-

slag för provisoriska åtgärder beträffande sjukvården inom rikets ödemarksområden m. m.;

nr 313, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till förste provinsialläkare och provinsialläkare m. m.;

nr 325, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anvisande av medel för övningar och försök med viss teknisk materiel samt för anskaffning av dylik materiel;

nr 326, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullföljandet av arbetena å vissa befästningsanläggningar;

nr 327, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om beviljande av medel till bestridande av Sveriges andel i kostnader för Nationernas förbund; och

nr 328, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter;

från bevillningsutskottet:

nr 346, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om allmän fastighetstaxering år 1922 ävensom en i ämnet väckt motion; och

nr 352, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid allmän fastighetstaxering år 1922 ävensom i ämnet väckta motioner;

från andra lagutskottet:

nr 341, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om arbetstidens begränsning, dels i anledning därav väckta motioner, dels ock väckta motioner om upphävande eller suspension av samma lag m. m.;

nr 342, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 28 juni 1918 med vissa bestämmelser mot oskäligen arrendestegring, dels väckt motion om förlängd giltighetstid för berörda lag, dels ock väckt motion om förlängd giltighetstid för och utvidgad tillämpning av samma lag;

nr 343, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vid den internationella arbetsorganisationens konferenser i Washington år 1919 och i Genua år 1920 fattade beslut, dels ock i anledning därav väckta motioner;

nr 344, i anledning av väckta motioner om omedelbart upphävande av lagen om arbetstiden å svenska fartyg eller inställande tillsvidare av dess tillämpning; och

nr 345, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning till förebyggande av samhällsfarliga arbetsinställelser m. m.;

från jordbruksutskottet:

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av 1920 års avkastning av statens hästavelssfond;

nr 274, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss Carl Gustafs stads gevärsfaktori tillhörig mark;

nr 275, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till Eskilstuna stad av ett kronan tillhörigt markområde;

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 12, 52 och 60 §§ i lagen den 23 oktober 1891 angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

nr 284, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade villkor för lån från täckdickningslånefonden m. m.;

nr 285, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till befrämjande av lufttrafik;

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 298, i anledning av Kungl. Maj:ts dels i statsverkspropositionen dels ock i propositionen nr 2 om tilläggsstat för år 1921 gjorda framställningar om anslag till lantmäteriuundervisningens ordnande och bedrivande; och

nr 347, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till staden Marstrand av ett kronan tillhörigt område å Marstrandsön;

från statsutskottet:

nr 8 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1922 åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

nr 8 B, angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1921 åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa anslag till sjukarteverket jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 333, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för tecknande av aktier i aktiebolaget Spetsbergens svenska kol-fält; samt

från bankoutskottet:

nr 340, angående vidtagande av åtgärder beträffande utlåningsrörelsen till enskilda järnvägar; och

nr 353, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner dels med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension, dels ock rörande vissa framställningar angående det civila pensionsväsendet.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1,27 e. m. för att åter sammanträda kl. 8 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.

Onsdagen den 15 juni, e. m.

Kl. 8 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och tjänstgjorde enligt herr talmannens förordnande på grund av förfall för sekreteraren undertecknad vid protokollet.

§ 1.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 334, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omläggning av budgetåret;

nr 335, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående telefon- och telegramavgifterna för tiden från och med den 1 juli 1921 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 336, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för täckande av driftförlust vid postverket under år 1920;

nr 337, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg under ecklesiastikåret 1921—1922 åt dels kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster, dels ock innehavare av prästerliga emeritilöner; och

nr 338, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för tillfällig löneförbättring under ecklesiastikåret 1921—1922 åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster.

§ 2.

Till bordläggning anmälades:

Statsutskottets memorial:

nr 216, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande statsutskottets förslag till sammanjämkning mellan kamrarnas stridiga beslut i fråga om anslag för barnmorskeundervisningen; och

nr 241, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående dyrtidstillägg åt vissa lärarinnor vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala samt vid tre läroanstalter för utbildande av lärarinnor i handarbete;

Bevillningsutskottets betänkanden:

nr 63, angående beräkning av bevillningarna för år 1922; och
nr 64, angående beräkning av viss bevillning å tilläggsstaten
för år 1921, m. m.; samt

Jordbruksutskottets memorial, nr 83, angående beviljande för
innevarande års riksdag av visst belopp till gratifikationer åt
tjänstemän hos jordbruksutskottet.

§ 3.

Herr talmannen tillkännagav, att enligt överenskommelse mellan
kamrarnas talmän gemensam votering komme att anställas lördagen
den 18 innevarande juni angående det i statsutskottets memorial nr
241 omförmälda ärendet.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 8,7 e. m.

In fidem
Martin Seth.
